Anul X Numărul 107 Martie 2012 Preț 5,9 lei / 3 euro www.rostonline.org

ROST

revistă de cultură creştină şi politică

PROVOCĂRILE GLOBALIZĂRII

Globalizarea apare ca un fenomen de omogenizare a lumii, avînd ca principiu director materialismul şi ca motor economia. Rezultatul: pierderea de sine şi standardizarea omului, transformat în simplă „mînă de lucru", fără memorie şi fără transcendență. Este globalizarea implacabilă? Cum se raportează la ea Dreapta creştină?

Repere

O figură seniorială: Alexandru Paleologu

Interviu

Theodor Paleologu despre gînditorul politic Carl Schmitt

Religie

Fenomenul de convertire a evreilor la creştinism

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE
ASOCIAȚIA ROST
CALEA VITAN NR. 242
SECTOR 3, BUCUREȘTI

Abonați-vă la ROST!

Abonamentul vă aduce o reducere de 30%

Avantaje

Plătiți mai puțin față de prețul de copertă.
Primiți revista acasă.
Taxele poștale sunt suportate de Redacție.
Nu pierdeți nici un număr al publicației.

PREȚUL PE 6 LUNI
25 LEI

PREȚUL PE 12 LUNI
50 LEI

PREȚUL PE 12 LUNI ÎN STRĂINĂTATE
50 EURO

Cum vă puteți abona

Trimiteți contravaloarea prin mandat poștal pe numele Târziu Claudiu Richard, OP 23 CP 27 sector 6 București.
sau
Trimiteți contravaloarea abonamentului în contul RO25BACX0000000107363250, deschis la Unicredit Țiriac Bank, Sucursala Drumul Taberei – București, pe numele Asociația Rost, cod fiscal 12495302, după care veți trimite copia chitanței și o scrisoare la OP 23 CP 27 București, prin care solicitați abonamentul și indicați adresa la care doriți să primiți revista.

Tipar
ROMPRINT
Grupul de presă și tipografie
Piața Presei Libere nr. 1
București, sector 1, România
Tel.: +4 021 317 9788
Fax: +4 021 224 5574
www.tiporomprint.ro

ROMPRINT
Grupul de presă și tipografie

GLOBALIZARE PE MÎNA UNEI DREPTE ILUZORII

CLAUDIU TÂRZIU
claudiu.tarziu@rostonline.org

Globalizarea se manifestă în toate domeniile vieții publice, de la antreprenoriat (unde firmele multinaționale distrug economia „la scară umană") și politică (al cărei ideal este un guvern mondial), pînă la cultură (în care *political correctness* încearcă să rescrie realitatea), religie (unde ecumenismul țintește sincretismul) și comunicare (mijloacele tot mai rapide și... globale ușurînd-o, dar, în același timp, făcînd-o superficială și alienantă).

Globalizarea apare ca un fenomen de omogenizare a lumii, avînd ca principiu director materialismul și ca motor economia. Rezultatul: pierderea de sine și standardizarea omului, transformat în simplă „mînă de lucru", fără memorie și fără transcendență. Globalizarea nu este însă implacabilă. Iar Dreapta creștină are datoria de a organiza rezistența la globalizare.

Pe scurt, globalizarea este rezultatul unui complex de inginerii sociale menite să mute lumea din firescul ei într-un închipuit – și, desigur, nerealist – „Rai pe pămînt".

Pentru ca globalizarea să fie deplină, trebuie să ni se taie rădăcinile. De aceea, marii dușmani ai globalizării sînt *tradiția ortodoxă* și *naționalismul*, adică, reducînd la esență: *dragostea de Dumnezeu* și *dragostea de neam*. Este tot mai evident că agenții globalizării caută să pervertească sau să relativizeze credința, acolo unde nu o pot înlătura, și să discrediteze sentimentul național, dacă nu-l pot nimici.

Stînga mondial(ist)ă a mai ratat o dată aceste obiective prin experimentul comunist, dar nu s-a lăsat descurajată și continuă azi, în alte forme. Pe bătrînul continent: prin proiectul Uniunii Europene, al cărui apogeu ar fi Statele Unite ale Europei.

Iată de ce am fost neplăcut surprinși să vedem că în linia întîi a frontului globalizării din România se află și oameni care se pretind de dreapta și care pînă mai ieri păreau să ne împărtășească valorile, principiile și idealurile, chiar dacă aleseseră să le slujească în chip deosebit față de noi. Să fim bine înțeleși: nu e vorba de socialiști reșapați sau de buimaci ideologic, ci de oameni fără trecut comunist, cu o cultură politică și teologică temeinică, ba, pînă de curînd, și cu un pertinent discurs public de dreapta.

De altfel, fără ca asta să ne consoleze, putem observa că nu numai la noi, ci în mai toate țările europene, falsa Dreaptă, ajunsă la putere, urmărește aceleași scopuri cu Stînga. În timp ce Dreapta autentică este diabolizată ca „extremistă".

Cînd am văzut că liderii Fundației Creștin-Democrate (FCD), căci la ei mă refer cu precădere, au publicat un manifest în favoarea constituirii Statelor Unite ale Europei, care include un atac furibund la adresa identității naționale, a suveranității naționale și a naționalismului principial, am căutat să ne lămurim asupra resorturilor și profunzimilor acestei atitudini. Demersul nostru s-a concretizat într-un interviu cu d-l Adrian Papahagi, vicepreședinte al FCD, pe care l-am publicat în numărul trecut al revistei *Rost*. Dialogul nu ne-a mulțumit pe nici unul. Pe d-l Papahagi – pentru că are impresia că ne delimităm net de viziunea FCD, raportîndu-ne la „un trecut revolut" și imaginînd un „viitor imposibil". Pe noi – pentru că FCD, în frunte cu d-l Teodor Baconschi, președintele organizației, și cu d-l Adrian Papahagi însuși, oameni pe care îi știam de dreapta, se asociază unei acțiuni dizolvante, încercînd să-și argumenteze opțiunea… teologic: naționalismul n-ar fi compatibil cu creștinismul! Nu e locul să combatem aici această aserțiune. Dar fapt este că, de vreme ce neamurile au fost create de Dumnezeu, iar fiecare neam are un înger păzitor – așa cum știm de la marii teologi ai Bisericii –, ba mai mult, Biserica Ortodoxă, păstrătoarea fidelă a învățăturii de credință, este organizată în Biserici naționale, atunci și naționalismul este legitim.

În loc de concluzie, rămîne gustul amar al dezamăgirii că, o dată ajunși în poziții publice, prea mulți oameni tind să cedeze presiunilor unui anumit context ideologic și diplomatic, fie din oportunism, fie dintr-o proastă strategie. Și nu ezită să-L prefacă pe Dumnezeu în paravan al versatilității lor. ■

ROST

revistă de cultură creştină şi politică

FONDATĂ 2002

AGORA

ISTORIA
CA ARMĂ POLITICĂ

PAUL NISTOR

18

REPER

THEODOR PALEOLOGU DESPRE „NAZISTUL" CARE NE LIMPEZEŞTE ISTORIA

34

Director
CLAUDIU TÂRZIU

Redactor-Şef
RĂZVAN CODRESCU

Redactori
MIHAIL ALBIŞTEANU
ALINA IOANA DIDA
MĂDĂLIN IACOB
CONSTANTIN MIHAI

Colaboratori permanenţi
DEMOSTENE ANDRONESCU
DAN CIACHIR
VLAD DIACONU
ELENA DULGHERU
PAUL GHIŢIU
PAUL S. GRIGORIU
OVIDIU HURDUZEU
SORIN LAVRIC
COSTION NICOLESCU
PAUL NISTOR
VIOREL PATRICHI
RADU PREDA
DAN PURIC
TEODORA ROŞCA
DAN STANCA

Fotografii
IRINEL CÎRLĂNARU
GEORGE CRĂSNEAN

Documentarist
RADU GREUCEANU

Secretar de redacţie
NICU BUTNARU

Design & DTP
VALENTIN DAN

Ediţie pe internet
www.rostonline.org
IONUŢ TRANDAFIRESCU

AGORA

Globalizare pe mîna unei Drepte iluzorii
de Claudiu Târziu 1

Rostul intelectualilor
de Florin-Ciprian Mitrea 6

Conflictul ortodoxo-ortodox din Transilvania
de Radu Preda 8

Modelul salazarian al revoluţiei conservatoare (I)
de Florin-Ciprian Mitrea 12

Istoria ca armă politică
de Paul Nistor 18

„Ne piere neamul..."
de Pr. Ion Alexandru Mizgan 21

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ
Gheorghe Calciu, preot, ultima carte publicată: *Homo americanus. O radiografie ortodoxă* (2002)
Răzvan Codrescu, scriitor, ultima carte publicată: *Crucile pustiei: poeme neptice* (2010)
Vlad Diaconu, publicist
Paul Ghiţiu, scriitor, regizor şi publicist, ultima carte publicată: *Reabilitarea politicii* (2000)

Anul X • Numărul 107 • Martie 2012

Fotografia reprodusă pe coperta 4 este realizată de **Claudiu Târziu**

Editor Asociaţia „Rost", Calea Vitan nr. 242, sector 3, Bucureşti
Corespondenţă O.P. 23 – C.P. 27, sector 6, Bucureşti **Telefon** 0740.103.621
Email redactia@rostonline.org **ISSN** 1583-6312
Tipar Grupul de presă şi tipografie ROMPRINT

Reproducerea articolelor apărute în revista ROST este permisă numai cu acordul scris al redacţiei. Revista este difuzată în ţară şi în comunităţile româneşti din Europa, SUA şi Canada.

REPERE

O figură seniorială: Alexandru Paleologu
de Răzvan Codrescu 23

Caragiale, cinicul
de Alexandru Paleologu 26

Prefață la *Chestiunea rusă la sfîrșit de secol XX*
de Alexandru Paleologu 30

Interviu cu Theodor Paleologu
de Claudiu Târziu 34

Semnificații ale globalizării (I)
de Cristi Pantelimon 44

Noul imperiu european și periferiile sale
de Vlad Diaconu 50

Unitatea Europei, între pragmatism și idealism
de Bogdan Munteanu 53

Actualitatea imnului național
de Paul S. Grigoriu 57

Uluitoarea convertire
de Pr. Gheorghe Calciu 60

LITERATURĂ

Poezie
Poemele morților uciși
de Varujan Vosganian 64

Proză
Toți arabii se numesc Hassan... (o tragicomedie de tranziție)
de Răzvan Codrescu 66

DECANTĂRI

Semnal editorial
de Claudiu Târziu 70

De cîte feluri sînt oamenii
de Dan Stanca 72

Daimonion
de Sorin Lavric 74

Mărturii despre identitate (III)
de Teodora Roșca 76

Imaginația morală (I)
de Russell Kirk; trad. de Paul Ghițiu 78

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Paul S. Grigoriu, muzician, publicist
Sorin Lavric, scriitor, traducător, doctor în filosofie, ultima carte publicată: *10 eseuri* (2010)
Florin-Ciprian Mitrea, doctor în Științe Politice, cercetător la Institutul de Cercetări Politice, Universitatea București
Bogdan Munteanu, doctor în Științele Naturii, profesor, publicist, ultima carte publicată: *Mișcarea Legionară: cuget, repere, atitudini* (2000)

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Cristi Pantelimon, conf. univ. dr. Facultatea de Sociologie, Universitatea „Spiru Haret", București, ultima carte publicată: *Corporatism și economie. Critica sociologică a capitalismului* (2009)
Radu Preda, doctor în teologie, lector universitar, U.B.B. Cluj-Napoca, publicist, ultima carte publicată: *Revenirea lui Dumnezeu. Studii social-teologice* (2011)

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Teodora Roșca, pictor iconar, doctor în Teologie, publicist
Dan Stanca, scriitor, ultima carte publicată: *A doua zi după moarte* (2011)
Claudiu Târziu, jurnalist
Varujan Vosganian, om politic, economist, scriitor, ultima carte publicată: *Cartea șoaptelor* (2009)

BOALA DEMOCRAȚIEI ȘI NEDEMOCRATICA U.E. Lipsa de legitimitate a proiectului UE și slăbiciunea fundamentală a democrației sînt devoalate, în mod surprinzător, de celebrul profesor american de științe politice Francis Fukuyama, cunoscut ca un gînditor neoconservator. Autor, printre altele, al *bestseller*-ului *The End of History and the Last Man*, Fukuyama a declarat recent că „Problema politică a Europei nu se datorează doar presiunilor pieței financiare. Toate democrațiile moderne au o boală, aceea de a deveni prizoniere ale unor grupuri bine organizate, care nu sînt însă reprezentative pentru populație. […] Procesul de salvare a euro nu este unul democratic, cum nici întreaga construcție europeană nu este democratică. Întregul proiect european este creația elitelor. O dovadă este că, de fiecare dată când într-o țară a avut loc un referendum, s-a votat împotriva integrării europene. Iar acel referendum s-a repetat. Elitele au spus: «Nu ați înțeles de data asta. Veți continua să votați până veți înțelege»".

Fukuyama nu a explicat însă cum se face că, deși nu este o structură democratică, UE suferă de boala democrațiilor moderne.

STUPIDITĂȚILE „CORECTITUDINII POLITICE". În Occident, poliția gîndirii, instituită de politicieni, la presiunea unor grupuri de minorități, face ravagii. Normalitatea este anulată prin acte administrative uluitoare. Un ultim exemplu ne vine din Franța. În urma unei campanii desfășurate de două grupuri feministe, de la 1 ianuarie a. c., în orașul Cesson-Sévigné s-a interzis folosirii apelativului „domnișoară" în documente oficiale, potrivit BBC. Motivul: femeia nu trebuie definită în funcție de starea ei civilă, iar termenul ar fi sexist și discriminatoriu! Astfel, un cuvînt tandru, semn de apreciere și politețe, întrebuințat secole la rînd, este pus la index dintr-o proastă percepție a lui de cîteva femei complexate. În logica asta, nu va fi de mirare să fie scoase din uz și cuvintele „băiat" și „fată". De altfel, în Marea Britanie au fost interzise cuvintele „mamă" și „tată", sub pretexte la fel de stupide.

POLIȚIA INTERNETULUI, INTERZISĂ ÎN JUSTIȚIE. Curtea Europeană de Justiție a hotărît că nimeni nu are dreptul să ne urmărească navigarea pe internet, punînd astfel în ilegalitate acordul ACTA, semnat deja de numeroase țări ale UE, printre care și România. În urma protestelor civice din cîteva state, guvernele au amînat ratificarea în parlamentele naționale ale acordului ACTA, care prevedea ca fiecare utilizator de internet să fie urmărit, încălcîndu-se astfel dreptul la intimitate și alte drepturi civile. Statele semnatare ACTA au așteptat decizia CEJ, care are putere de lege în UE.

NEBUNIE AMERICANĂ. În lumea civilizată, cel puțin, copiii de pînă la 14 ani nu sînt considerați persoane cu deplin discernămînt și, de aceea, nici nu sînt condamnați pentru fapte penale. Foarte mulți copii fac schimb de roluri – fetițe care se pretind băieți și invers – în jocurile lor, de cînd lumea, fără ca asta să-i facă transexuali sau să-i îngrijoreze pe părinți.

În ciuda acestor realități, în SUA, zeci de părinți, cu creierele spălate de propagandă, și medici lipsiți de etică, supun copiii la tratamente hormonale și operații de schimbare de sex – dezvăluie un raport publicat de revista *Pediatrics*. Părinții susțin că odraslele lor *știu*, la vîrste cuprinse între 1,8 și 10 ani, că vor să aibă alt sex decît cel cu care s-au născut! Iar medicii respectivi, probabil interesați de cîștigul material, le întăresc convingerile și le distrug copiii.

Raportul citat detaliază cazurile a 97 de fete și băieți cărora li s-a schimbat sexul în perioada 1998–2010. Cel mai mic copil avea 4 ani.

Criticii acestor practici, între care și Colegiul Regal de Psihiatrie din Londra, arată că și dacă acei copii ar suferi de tulburări de identitate sexuală – și nu ar fi doar un joc – ei trebuie tratați ca bolnavi psihic și nu supuși tratamentului de schimbare a sexului.

„Tulburările de identitate sexuală sînt de cele mai multe ori asociate unor probleme emoționale și comportamentale, legate de traume psihologice, biologice, familiale sau sociale. Sînt o formă de boală psihică și trebuie tratate ca boală psihică. Modificarea problemei biologice a iluziei psihologice nu rezolvă nimic", a declarat bioeticianul Nicholas Tonti-Filippini.

În plus, terapia hormonală de schimbare a sexului este o procedură cu multiple efecte negative asupra creșterii și dezvoltării copiilor, unele cu consecințe ireversibile, precum infertilitatea permanentă sau cancerul.

BASARABENII SÎNT EUROSCEPTICI. Un sondaj de opinie, realizat de Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova, arată că numai 44 la sută dintre românii de dincolo de Prut ar vota pentru aderarea statului lor UE. Cu 17 la sută mai puțini față de acum un an. Fiecare al treilea moldovean ar vota împotrivă, iar șapte la sută dintre cei intervievați nu s-ar prezenta la urne.

Dacă participanții la sondaj ar fi puși să aleagă între aderarea la Uniunea Europeană și Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, 40 la sută dintre ei ar opta pentru cea din urmă. Iar 31 la sută pledează pentru comunitatea europeană.

STOP PROPAGANDEI HOMOSEXUALE ÎN ȘCOLI! Federația Organizațiilor Ortodoxe Pro-Vita din România a cerut, într-o scrisoare deschisă, adresată guvernului și Parlamentului, dar și dascălilor și părinților responsabili, să

oprească propaganda homosexuală desfășurată în școli. Pro-Vita își exprimă dezacordul față de organizarea, în mai multe instituții de învățămînt preuniversitar și universitar din București, a unor acțiuni de „familiarizare" a tinerilor cu istoria minorităților sexuale (LGBT: Lesbiene-Gay-Bisexuali-Trans). Desfășurate pe tot parcursul lunii februarie 2012 de către organizația non-guvernamentală ACCEPT, manifestările sînt găzduite, printre altele, de Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității București, precum și de Colegiul Național Bilingv „George Coșbuc" din capitală.

„Considerăm că organizarea, în școlile din România, a unor astfel de activități reprezintă un precedent deosebit de grav, cu atît mai mult cu cît învățămîntul de stat este finanțat din banii tuturor părinților, care nu doresc să-și expună copiii propagandei homosexualilor.

Astăzi, fenomenul homosexualității se răspîndește din ce în ce mai repede în rîndul tinerilor, fie prin organizarea unor manifestații publice, care susțin că acest păcat strigător la cer este un «drept» al omului ce nu trebuie să fie încălcat, fie prin presiunile unor organizații de tipul ACCEPT, care solicită legalizarea căsătoriilor între persoane de același sex, precum și a adopțiilor în vederea întemeierii unei «familii». Ce se întîmplă însă cu adevărata familie, cea creștină, celula Bisericii? Aceasta este grav afectată, căci scopurile căsătoriei sînt total denaturate", scrie Pro-Vita.

Federația indică și cum sînt încălcate, prin demersul ACCEPT, mai multe prevederi legale naționale și ale UE. ■

ROSTUL INTELECTUALILOR

În prag de Crăciun, pe 19 decembrie 2011, Asociația Română pentru Cultură, Educație și Normalitate (ARCEN) a organizat în Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I“ o conferință pe tema „România culturală și senzația (in)utilității“. Protagonist a fost scriitorul Dan C. Mihăilescu, în încercarea de a desluși, măcar în parte, rostul intelectualilor în vremuri de criză.

FLORIN-CIPRIAN MITREA

Evitînd tentația lamentației (la care tema predispunea într-o anumită măsură), conferențiarul și-a precizat poziția lăuntrică de la bun început, șarjînd împotriva catastrofismului programatic prezent în discursul *mass-media* actual. Ce a urmat a fost o densă și foarte tonică pledoarie pentru demnitatea intrinsecă a intelectualului de vocație, pe care Dan C. Mihăilescu a adresat-o tinerilor din perspectiva unui om de cultură cu fibra călită înainte de 1989.

„Noi, care ne-am format fără libertăți pe orizontală, am avut trăiri culturale de o fervoare extraordinară“, a mărturisit vorbitorul, subliniind că cei din generația sa au fost educați „în spirit de luptător“, în sensul că „fiecare intelectual era un luptător cu regimul, cu dictatura“. Astfel, faptul că „aveam un adversar, ne-a dat un blazon, aveam un rost și ne-am format ca niște samurai“. Fiind angajați într-o permanentă luptă de hărțuire cu regimul, intelectualii formați în perioada comunismului își găseau evadarea „pe verticală“. Mult mai periculoasă pentru vocația creatoare este atmosfera de acum, întrucît generația actuală nu mai are un adversar clar în fața căruia să reziste, dispunînd de toate libertățile pe orizontală, ceea ce a dus la o golire de densitate, de intensitate și de blazon a tinerilor.

INTELECTUALII ȘI PUTEREA

Între intelectuali și puterea politică, a explicat scriitorul, se desfășoară, de obicei, un joc ambiguu. Apelînd, într-o primă fază, la intelectuali pentru a-și configura discursul de autolegitimare, puterea politică începe destul de repede să vadă în acești profesioniști ai îndoielii niște „oameni de prisos“, o adevărată „pacoste“, care mai degrabă frînează acțiunile regimului. Ca atare, între inteligență (cea autentică, se înțelege) și putere este o permanentă „pîndă reciprocă“. Partea cea mai provocatoare însă a conferinței a fost (auto)critica lansată de Dan C. Mihăilescu împotriva atitudinii de tip turnul de fildeș.

Considerînd drept „o mare prostie“ consecvența cu care a refuzat, de-a lungul timpului (mai ales după 1990), diversele funcții de conducere care i s-au propus de către mai multe instituții media sau cu profil cultural, scriitorul a considerat această atitudine un defect major, căpătat de generația sa în perioada comunistă. „Nouă ni s-a spus să stăm în biblioteci și să lăsăm puterea pentru ei“, iar „noi am avut orgoliul să rîdem de ei, însă, de fapt, hohotul era al lor“.

De aceea nu am avut și noi un intelectual precum Vaclav Havel, care „a știut să-și ia poporul în brațe și să-l traverseze pe malul celălalt“. Acestei *mea culpa* amare i-a urmat, imediat, un stenic îndemn către tineri de a nu mai dispreți puterea, de a se înscrie în asociațiile civice care promovează forme autentice de solidaritate. Această implicare reprezintă o datorie firească a intelectualului, pe care Mihăilescu a mărturisit că a conștientizat-o pe deplin în urma unei discuții, avute după 1989, cu Î.P.S. Antonie Plămădeală, care i s-a adresat

tranșant: „Oamenii trebuie conduși. Oamenii învățați ca dumneata sînt obligați să conducă, să se afirme“.

DREAPTA DEZBINATĂ, STÎNGA OMOGENĂ

Dacă intelectualii generației ’80 „au diabolizat politicul, iar acesta i-a nimicnicit practic“, misiunea actualei generații, crede Dan C. Mihăilescu, este aceea de a de-diaboliza politicul și de a deprinde solidarizarea în bine. Acest proces este însă de lungă durată, pentru că încă „n-am plătit lașitatea de 50 de ani“, un păcat care este cauza „diabetului național“ din pricina căruia „nu se închea-gă sîngele românesc“.

Dihonia, ca boală majoră a românilor, se vede cel mai clar, a continuat conferențiarul, în lipsa de coagulare a Dreptei.

Astfel, am ajuns în situația unui trist paradox: Dreapta este bună, dar e dezbinată, în timp ce stînga e rea, dar pare mult mai omogenă. Dezbinarea Dreptei pe scena politică se reflectă și în plan cultural, a remarcat Dan C. Mihăilescu, referindu-se la sciziunea din sînul intelectualității umaniste românești actuale, dintre *neointerbelici* (cei care-și asumă modelul criterioniștilor) și *neopașoptiști* (atașați de modelul junimist). Și cu acest prilej, autorul inspiratelor *Stîngăcii de dreapta* nu s-a sfiit să-și declare identitatea afectivă și ideatică de neointerbelic.

O SOLUȚIE: GRĂMADA ORDONATĂ

Un exemplu de bună coagulare a tinerilor în politica românească recentă a fost, potrivit eseistului, Uniunea pentru Reconstrucția României, a lui Cosmin Alexandru, care a reunit mai ales tineri manageri împliniți în domeniul lor, dar care, din păcate, deși au creat o impresie frumoasă la momentul respectiv, nu au primit sprijinul electoral pentru a se impune.

Acum „trebuie să redobîndim bunul materialism, bunul pragmatism și oportunism“, în sensul de a depăși lipsa de inițiativă și disprețul pentru lucrurile practice, metehne specifice perioadei comuniste. Vizați în acest sens sînt în primul rînd intelectualii umaniști, care ar fi bine să încerce să dobîndească expertiză și în domenii mai aplicate, de pildă în cel economic.

De asemenea, la fel de necesară ar fi o mai bună colaborare între intelectualii de formație umanistă și cei de formație tehnică, lipsa cronică de comunicare dintre cele două arii de specializare fiind o altă tară moștenită dinainte de 1989.

Peste toate, însă, a conchis scriitorul, fundamentală este solidaritatea, întrucît numai prin ea se poate realiza „o presiune, o coeziune ca la rugby, în masă, a tinerilor“ care să redea intelectualilor funcția lor esențială de a îndrepta România pe un făgaș mai bun. ■

CONFLICTUL ORTODOXO-ORTODOX DIN TRANSILVANIA

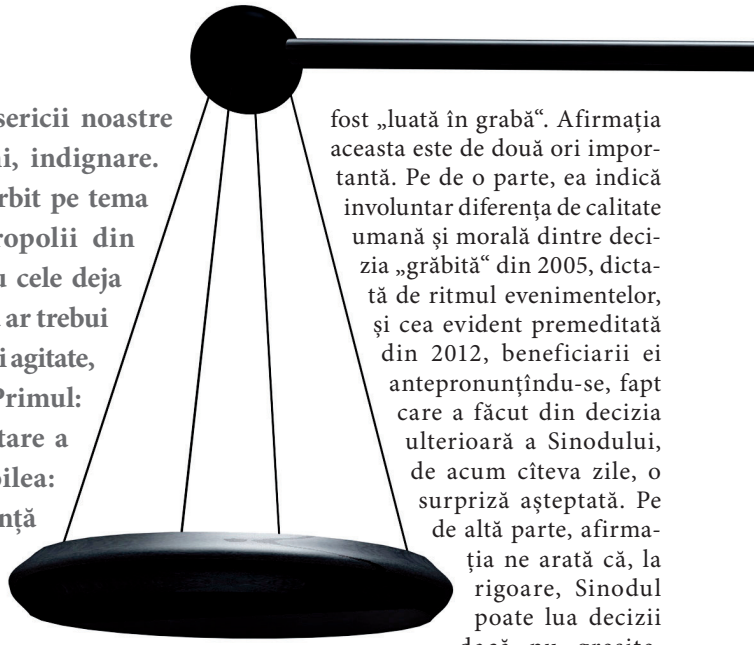

Recenta decizie a Sinodului Bisericii noastre stîrnește uimire și, la nu puțini, indignare. Înainte de Sinod, am scris și vorbit pe tema „rearondării" celor două Mitropolii din Transilvania. Nu doresc să reiau cele deja afirmate. Cu toate acestea, cred că ar trebui lămurite, la capătul unor săptămîni agitate, două aspecte intens vehiculate. Primul: hotărîrea din 2012 este o corectare a „nedreptății" din 2005. Al doilea: laicatul are o atît de mare importanță încît Sinodul s-a văzut nevoit să ia act de decizia acestuia, exprimată în Adunările Eparhiale. Sigur, dincolo de aceste aspecte, ar fi cazul să ne întrebăm ce lecții se pot învăța din recentele dispute bisericești, care au avut și un puternic ecou social.

RADU PREDA
radu.preda@rostonline.org

RECEPTAREA DECIZIILOR SINODALE

Înainte de a intra în miezul celor două teme, e nevoie de o scurtă precizare legată de modul cum ar trebui să înțelegem și astfel să receptăm, în general, deciziile sinodale. Ei bine, în comunicatul de presă al Patriarhiei publicat la începutul lui februarie a. c. ca urmare a dezbaterii din presa locală clujeană, dar nu numai, se menționează textual că decizia Sinodului din noiembrie 2005 de a reorganiza jurisdicția teritorială din Transilvania a fost „luată în grabă". Afirmația aceasta este de două ori importantă. Pe de o parte, ea indică involuntar diferența de calitate umană și morală dintre decizia „grăbită" din 2005, dictată de ritmul evenimentelor, și cea evident premeditată din 2012, beneficiarii ei antepronunțîndu-se, fapt care a făcut din decizia ulterioară a Sinodului, de acum cîteva zile, o surpriză așteptată. Pe de altă parte, afirmația ne arată că, la rigoare, Sinodul poate lua decizii dacă nu greșite, oricum incomplete sau cel puțin discutabile. Că episcopatul ca atare nu este infailibil, acest lucru îl afirmă ecleziologia și dogmatica Ortodoxiei deja de secole, contrazicând astfel mentalitățile și practicile curente. Problema în cazul nostru rezidă în absența unor criterii clare în funcție de care o decizie, precum cea din 2005, poate fi catalogată drept „grăbită", iar cea din 2012 drept corectă. Pe baza căror principii putem distinge? Sau totul se reduce la cei care decid, azi într-un fel și

mîine în cu totul altul? Este o chestiune de fundamente sau una de persoane? În lipsa unor răspunsuri clare, iată că deciziile sinodale, cu voie de la Patriarhie, sînt lansate dezbaterii publice: un cîştig indirect, dar nu mai puţin preţios, al ultimelor zile. Coresponsabilitatea bisericească la care îndemna comunicatul Patriarhiei din 1 februarie poate fi, într-adevăr, exercitată în vederea identificării celor mai bune soluţii pentru comunitatea noastră de credinţă.

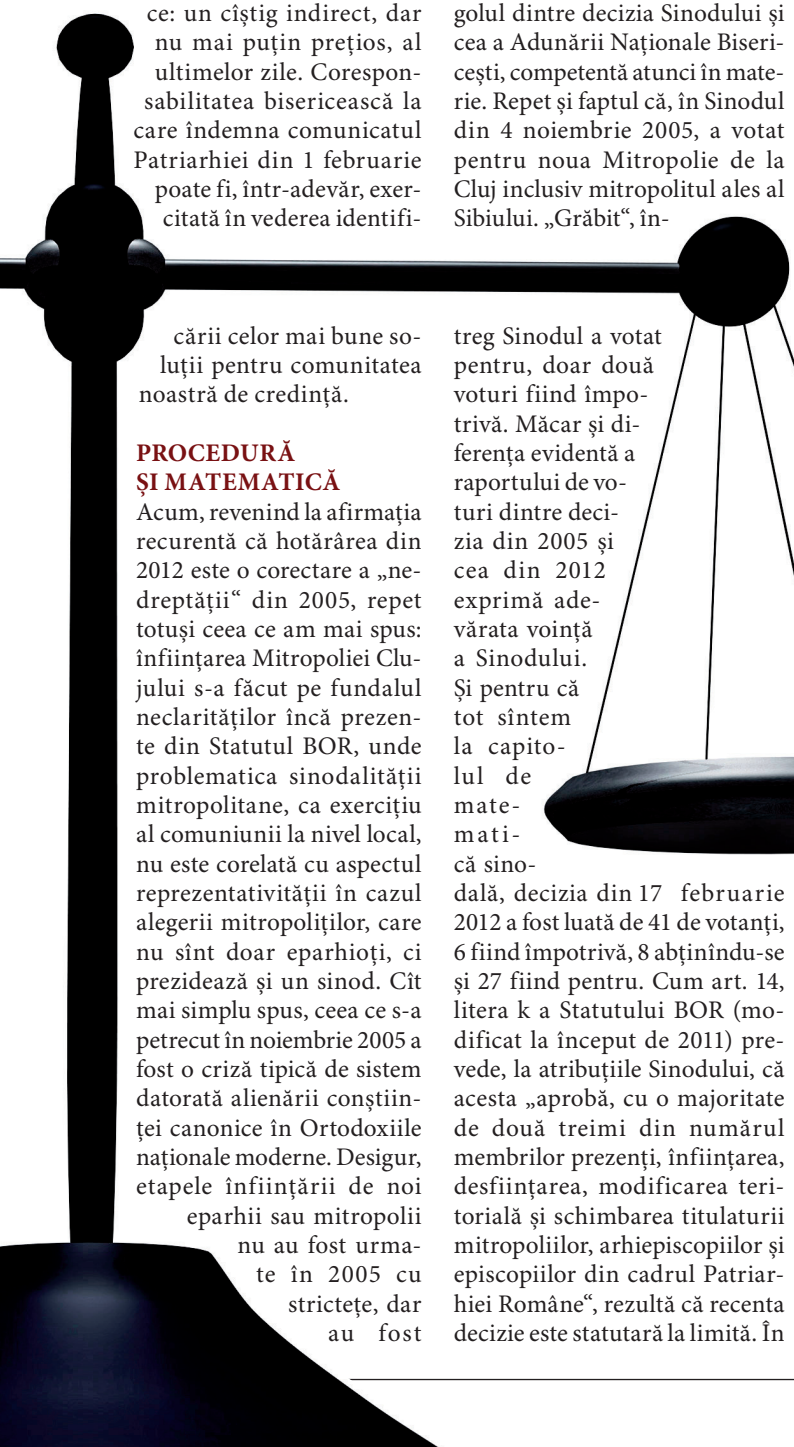

PROCEDURĂ ŞI MATEMATICĂ

Acum, revenind la afirmaţia recurentă că hotărârea din 2012 este o corectare a „nedreptăţii“ din 2005, repet totuşi ceea ce am mai spus: înfiinţarea Mitropoliei Clujului s-a făcut pe fundalul neclarităţilor încă prezente din Statutul BOR, unde problematica sinodalităţii mitropolitane, ca exerciţiu al comuniunii la nivel local, nu este corelată cu aspectul reprezentativităţii în cazul alegerii mitropoliţilor, care nu sînt doar eparhioţi, ci prezidează şi un sinod. Cît mai simplu spus, ceea ce s-a petrecut în noiembrie 2005 a fost o criză tipică de sistem datorată alienării conştiinţei canonice în Ortodoxiile naţionale moderne. Desigur, etapele înfiinţării de noi eparhii sau mitropolii nu au fost urmate în 2005 cu stricteţe, dar au fost completate ulterior. Concret, chiar dacă s-a pornit de sus în jos, cum am atenţionat în epocă, au avut loc apoi şedintele anuale ale Adunărilor Eparhiale care s-au pronunţat, acoperind astfel golul dintre decizia Sinodului şi cea a Adunării Naţionale Bisericeşti, competentă atunci în materie. Repet şi faptul că, în Sinodul din 4 noiembrie 2005, a votat pentru noua Mitropolie de la Cluj inclusiv mitropolitul ales al Sibiului. „Grăbit“, întreg Sinodul a votat pentru, doar două voturi fiind împotrivă. Măcar şi diferenţa evidentă a raportului de voturi dintre decizia din 2005 şi cea din 2012 exprimă adevărata voinţă a Sinodului. Şi pentru că tot sîntem la capitolul de matematică sinodală, decizia din 17 februarie 2012 a fost luată de 41 de votanţi, 6 fiind împotrivă, 8 abţinîndu-se şi 27 fiind pentru. Cum art. 14, litera k a Statutului BOR (modificat la început de 2011) prevede, la atribuţiile Sinodului, că acesta „aprobă, cu o majoritate de două treimi din numărul membrilor prezenţi, înfiinţarea, desfiinţarea, modificarea teritorială şi schimbarea titulaturii mitropoliilor, arhiepiscopiilor şi episcopiilor din cadrul Patriarhiei Române“, rezultă că recenta decizie este statutară la limită. În funcţie de regula de calcul folosită, ea poate fi chiar contestată. Rezultatul strîns, pe muchie, este uimitor pentru un demers care s-a vrut corectiv în raport cu o decizie anterioară considerată de unii eronată. Cu alte cuvinte, reparînd o „nedreptate“, Sinodul riscă să comită o ilegalitate.

Tot în logica abuzului terminologic trebuie considerată şi referinţa repetată, inclusiv în comunicatul din 1 februarie 2012, la „hotărîrea comună a Sinoadelor mitropolitane ale Mitropoliei Ardealului şi Mitropoliei Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului, reunite în şedinţă comună de lucru la mănăstirea Sâmbăta de Sus, judeţul Braşov, din 16 decembrie 2011“. Or, în vreme ce fiecare Sinod mitropolitan în parte şi Adunările Eparhiale sînt organisme statutare, şedinţele reunite ale unor Sinoade mitropolitane nu au acest statut şi ca atare nu pot hotărî nimic. Chiar dacă nu sînt lipsite de utilitate, dimpotrivă, reuniunile de acest fel au un caracter pur informal, pentru a folosi un cuvînt intrat recent în vocabularul românesc. Fără a dori să găsim cu orice preţ nod în papură şi pete în soare, cert este că în toată polemica aceasta ortodoxo-ortodoxă, pe cît de inutilă, pe atît de tristă, abuzul a fost comis constant, motiv să ne întrebăm iarăşi, deloc retoric, dacă principiile sînt slabe, sau slabi sînt cei chemaţi să le interpreteze şi să le aplice. Din orice unghi am privi, calitatea umană a celor implicaţi este decisivă.

Pentru a nu lungi lista aspectelor procedurale discutabile,

să menționăm și lipsa de ecou în Sinodul mare a poziției Sinodului mitropolitan clujean din 7 februarie 2012. Aducînd argumentele bunului simț, Sinodul local s-a exprimat pentru întregirea teritorială a Mitropoliei de la Sibiu prin trecerea eparhiei de Alba, dar a contestat desprinderea Bihorului. Atît comunicatul de presă, cît și procesul verbal al Sinodului mitropolitan trec în revistă principiile canonice, pastorale și sociale care contrazic dorința total inexplicabilă ca în numele echilibrării să se producă un dezechilibru și mai mare. Procedural, nu doar că ierarhii sufragrani de Alba și Oradea au absentat de la Sinodul mitropolitan, dar nu au înaintat Clujului nici măcar hotărîrile Adunărilor Eparhiale. Am asistat la o sfidare personală și instituțională a autorității mitropolitane simetrică, ar spune unii, cu situația în care s-a aflat mitropolitul ales al Sibiului, în 2005. Dacă aceasta este starea de spirit în 2012, atunci nu mai există nici un dubiu asupra dorinței de răzbunare, străină de duhul bisericesc, a inițiatorilor și susținătorilor „rearondării". În fine, punerea în Sinodul de la București a cererii de trecere a Devei și de revenire a Albei și Oradiei la Sibiu a avut o sintaxă deficitară, la pachet, fără minimele distincții de ordin geografic și pastoral.

CE VOR, DE FAPT, LAICII?

Actorii involuntari ai recentei theodrame au fost laicii. În numele lor se pare că s-a făcut totul. Un studiu sociologic a arătat însă o altă imagine și a devoalat o înțelegere radical diferită a vieții bisericești. Sigur, nu trebuie să ne conducem în Biserică după sondaje, dar măcar să ținem cont de tendințele pe care acestea le scot în evidență. În cazul de față, pentru prima dată în România post-comunistă, o decizie sinodală a fost precedată de un astfel de studiu sociologic, realizat de IRES, care indica refuzul covîrșitor al credincioșilor de a se lăsa antrenați într-un război la nivelul ierarhiei ecleziale. În ceea ce îi privește pe laicii din Adunările Eparhiale, venerabilul vlădică al Maramureșului, Justinian, a precizat foarte clar că, în fond, contează voința episcopului. Aceasta este decisivă. Altminteri spus, episcopii nu se pot ascunde în spatele Adunărilor Eparhiale, invocînd „poporul" precum invocă opoziția politică pe demonstranții din stradă. Mai mult, potrivit actualului Statut al BOR, în repetate rînduri modificat, laicilor le este rezervat un rol pur decorativ. Într-un astfel de context, a-i pune în față pe credincioși este nu doar un abuz semantic, dar și o paradoxală dovadă de slăbiciune. Nu poți conduce autoritar și să te declari democrat. Un asemenea joc de imagine nu are cum să țină. Mai ales că, în cazul ecumenismului confuz al ierarhilor de la Timișoara și Oradea, de pildă, din urmă cu doar cîțiva ani, vocea aceluiași laicat a fost ignorată suveran.

Cum se întîmplă în momente de criză, tema laicatului a fost indirect adusă în actualitate și merită să o fructificăm pe măsura importanței pe care o are. Or, dacă tot este vorba despre ortodocșii ardeleni și de tradițiile lor, a invoca moștenirea șaguniană și a trata laicatul cu dezinteres este cea mai flagrantă formă de a contorsiona istoria. La fel, cît de sincer poate fi cultul pentru Șaguna dacă artizanii „rearondării" transilvane sînt și cei care par să fi abandonat lupta pentru recuperarea patrimoniului Fundației lui Gojdu, prietenul marelui ierarh? Dacă tot sînt interesați să asculte laicatul, ar trebui să răspundă la această întrebare: de ce Biserica nu a dat în judecată, după 1989, statul român și pe cel maghiar pentru maniera în care au lăsat să se piardă milioane de

NU EXISTĂ NICI UN DUBIU ASUPRA DORINȚEI DE RĂZBUNARE, STRĂINĂ DE DUHUL BISERICESC, A INIȚIATORILOR ȘI SUSȚINĂTORILOR „REARONDĂRII" EPISCOPIILOR ALBEI ȘI ORADIEI LA MITROPOLIA DIN SIBIU.

euro care ar fi putut ajuta decisiv la formarea unei elite românești în post-comunism capabile să ofere acestei țări o șansă reală, alta decît cea otrăvită a copiilor de securiști ajunși astăzi miniștri? Ce au făcut Mitropolia de la Sibiu sau Episcopia de la Gyula pentru salvarea moștenirii Șaguna-Gojdu? Iată o temă bună, pentru început, în dialogul dintre ierarhie și laicat.

DE CE, TOTUȘI, O MITROPOLIE LA CLUJ?

Faptul că Mitropolia Clujului nu este rezultatul exclusiv al ambiției fondatorului ei îl arată atașamentul spontan al clujenilor, indiferent de vîrstă sau treaptă socială. Dacă ar fi fost o simplă construcție orgolioasă, o proiecție geografică a unei peisaj sufletesc denivelat sau doar un exercițiu de putere, atentatul la centrul mitropolitan clujean nu ar fi stîrnit atîtea reacții. Or, comună acestora le este lipsa oricărui sentiment de dispreț față de Sibiu. Importanța Clujului este resimțită ca aparținînd-u-i, ca fiindu-i proprie, iar nu luată altcuiva. Ridicarea metropolei din inima Transilvaniei în rang bisericesc semnifică în ultimă instanță împlinirea unui parcurs istoric de luare în posesie a unui teritoriu în care românii erau tolerați pînă acum aproape un secol doar la periferie. Nu trebuie să apelăm la retorica naționalistă, atît de păguboasă tocmai la Cluj, imediat după 1989, pentru a înțelege că recunoașterea bisericească a unei realități mult mai complexe face parte din ceea ce, folosind cuvinte aparent mari, reprezintă proiectul național al României moderne. Orbirea decidenților ecleziali de acum, exprimată în recentele decizii, este cu atît mai dureroasă cu cât Biserica noastră, autonomă și autocefală, a fost motorul emancipării naționale, inclusiv prin cultivarea sistemului mitropolitan care a permis menținerea unității de credință în ciuda dezbinării politice. Ignorarea sistematică a faptului că prin două mitropolii prezența românilor și a ortodocșilor în Transilvania se exprimă mai puternic duce în cele din urmă la o absurdă și blasfemiatoare „concurență" între moștenirea lui Ștefan cel Mare, ctitorul episcopiei din Feleac, precursoarea directă a celei din Cluj, și moștenirea lui Andrei Șaguna, ambii canonizați de Biserica noastră.

ÎN LOC DE CONCLUZII: ETICA SINODALĂ

Ceea ce a scos cel mai bine în evidență recentul conflict ortodoxo-ortodox este deficitul etic al unora dintre membrii Sinodului BOR. Abandonînd schimbul de idei și opinii, nedorind să facă opoziție președintelui Sinodului, singurul abilitat să aibă o părere, unii membri sinodali au transformat consensualitatea în complicitate. Riscul este însă și mai mare. Din exterior văzînd comportamentul sinodal, transformarea ierarhiei în oligarhie este cel mai nociv lucru care se poate produce. Așa cum în partidele politice, viciate de corupție și amatorism, singura „virtute" este loialitatea tribală („Cum doriți, șefu'!"), la fel, păstrînd proporțiile și mai ales diferențele stilistice, par să se petreacă lucrurile și în Sinod. Invazia duhului politicianist este, în esență, marea ispită căreia trebuie să îi reziste ierarhii noștri. În ciuda comodității pe care o asigură folosirea clișeelor, fronturile din ierarhia Bisericii noastre nu sînt nici pe departe între „ecumeniști" și „tradiționaliști". După ultimele evenimente, este cert că lupta se dă, de fapt, între bun simț și mitocănie, între cei cu frică de Dumnezeu și cei „neînfricați". Trebuie, în fața acestui tablou, să ne smintim sau să ne pierdem credința? Nicidecum. Slăbiciunile slujitorilor Bisericii sînt cea mai mare dovadă că adevăratul cap al ei rămîne Hristos. Amin! ■

MODELUL SALAZARIAN AL REVOLUȚIEI CONSERVATOARE

PARTEA ÎNTÎI

FLORIN-CIPRIAN MITREA

Pe 26 martie 2007 se încheia concursul „Cel mai mare portughez", replica lusitană a celebrei competiții lansate de BBC („Mari britanici"). Spre surprinderea multor analiști, cîștigător detașat, cu 41% din voturi, într-o țară care i-a dat pe navigatorul Vasco da Gama și pe poetul Camoes, a fost un om de stat al secolului XX: António Oliveira Salazar (1889-1970)[1]. Întrucît memoria istorică a popoarelor nu se înșeală niciodată, trebuie să acceptăm că portughezii au știut foarte bine de ce l-au declarat pe Salazar ca fiind cel mai mare dintre ei. Pentru cei nedumeriți, un răspuns elocvent se poate găsi în cartea pe care Mircea Eliade o publica (în două ediții într-un an) în urmă cu 7 decenii (1942) și pe care noi o avem la dispoziție datorită demersului curajos al Editurii Scara, de acum zece ani (2002). O adevărată capodoperă de gîndire conservatoare, *Salazar și revoluția din Portugalia* de Mircea Eliade este, totodată, o excepțională realizare de istorie politică întemeiată pe premisa că rodnicia unei națiuni depinde de măsura în care își lucrează talanții dăruiți de Dumnezeu. Vorbind despre modul în care Salazar a reușit să „reintegreze Portugalia pe linia destinului său istoric"[2], Eliade face și un portret al politicii conservatoare, singura care, de Dreapta fiind, poate să *îndrepteze* drumul unei națiuni. Dacă în 1942, Eliade vedea în *revoluția națională* din Portugalia și în Salazar un subiect de actualitate, aceasta nu se datorează numai apropierii în timp de anul 1926, debutul fenomenului restaurator lusitan, sau conjuncturii legate de activitatea sa diplomatică la Lisabona, ci, mai ales, pentru că era vorba despre un experiment politic ce oferea întregii Europe un posibil model de ieșire din criză. De aceea, la rîndu-ne, ne putem întreba dacă nu cumva răspunsurile oferite de modelul salazarian marilor provocări ale politicii pot furniza și astăzi resurse valabile pentru a argumenta că politica bazată pe valorile creștine nu este o utopie, ci un mod foarte practic de a depăși dificultățile istoriei.

REVOLUȚIA CONSERVATOARE, UN PARADOX?

Spiritul revoluționar, ca element definitoriu al modernității, este strîns legat de ceea ce denumim stînga politică și se caracterizează prin dorința de a face *tabula rasa* din valorile și realitățile transmise pe cale tradițională și de a le substitui prin tot felul de artefacte ideologice. Există, însă, și anumite mișcări revoluționare de dreapta produse de un ethos conservator interesat *să restaureze* o stare de lucruri originară, considerată firească pentru o comunitate anume. Această restaurare se alimentează, la rîndul ei, tot dintr-un elan revoluționar, îndreptat spre recuperarea legăturii cu rădăcinile și cu seva lor. De aceea, contra-revoluțiile, reacțiunile, sunt, de fapt, niște *revoluții conservatoare*. Ceea ce mai diferențiază spiritul revoluționar de stînga de spiritul revoluționar de dreapta este, firește, caracterul *universalist* al primului și caracterul *particularist* al celuilalt. Revoluția de stînga (ipostaziată paradigmatic de momentul revoluționar francez de la 1789 și de cel bolșevic din 1917) își propune răspîndirea nelimitată a unor abstracții și ficțiuni teoretice considerate valabile pentru întreaga umanitate. Acest tip de revoluție are, așa cum arată François Furet, o putere de fascinație care rezidă în promisiunea unei „recuceriri de sine a omului", exprimată în „autonomia individului democratic". Așa se face că leninismul s-a articulat pe tradiția revoluționară franceză și că 1917 „preia ștafeta" de la 1789[3]. Revoluțiile conservatoare sînt preocupate, dimpotrivă, de adîncirea datelor unei comunități precise, bine

António Oliveira Salazar

delimitate, și de valorificarea acestora în continuitate față de eforturile generațiilor anterioare. Mai mult decît atît, orice revoluție conservatoare autentică este în mod organic creștină, întrucît are ca reper fundamental singura Revoluție adevărată din istorie: Întruparea și Învierea lui Hristos.

Un moment revoluționar de natură conservatoare care a uimit lumea prin rezultatele ei a fost revoluția salazariană din Portugalia interbelică. Spre deosebire de revoluțiile de stînga, în cazul cărora puterea este monopolizată de cei care au cucerit-o, în cazul revoluției portugheze din mai 1926, armata (prin intermediul generalului Gomes da Costa, care se acoperise de glorie în timpul primului război mondial, în fruntea corpului expediționar portughez din Flandra) este forța care obține puterea, iar António Oliveira Salazar este omul providențial care o preia și îi dă conținut.

În ce a constat, însă, de fapt, revoluția portugheză și de ce este ea conservatoare? Prin aceea că, înainte de a dărâma ceva, preocuparea lui Salazar a fost pentru a apăra și sluji „lucrurile care durează: Biserica, Neamul, opera gîndului“[4]. Totodată, dacă revoluțiile de stînga pledau pentru ruperea legăturilor naturale și tradiționale ale omului, momentul revoluționar salazarian a avut ca scop „un complex proces de reintegrare – a individului în unitatea sa socială, a colectivului în destinul său istoric, a spiritualului în cîmpul său de manifestare“[5]. În acest cadru, principala contribuție „revoluționară“ adusă de Salazar a fost centrarea politicii de salvare a Portugaliei pe *realitatea familiei* ca model fundamental al dimensiunii asociative a ființei umane.

FAMILIA CA REALITATE-REPER A POLITICII

Sursa de inspirație pentru această perspectivă a fost chiar experiența copilăriei și formării lui Salazar în sânul unei familii „de oameni muncitori și cuviincioși“ din satul Santa Comba, unde s-a născut pe 28 aprilie 1889. Al patrulea copil al lui Don António d'Oliveira și al Donei Maria do Resgate, micul Salazar a crescut „într-o cumpătată joacă“, „aproape de pămînt și de cer“, în atmosfera binefăcătoare „de calmă iubire și înțelegere“ creată de părinții săi. Așa se explică faptul că „amintirea paradisiacă a vieții de familie va fi prezentă în toată gîndirea și activitatea

politică a lui Salazar", servind drept principală temelie pentru Constituția pe care o va promulga în 1932. De altfel, credința profundă și liniștită, lipsită de dramatism, Salazar a preluat-o tot de la părinții săi, care „erau oameni de o moderată experiență religioasă, tipul pietății catolice populare". De asemenea, atunci cînd va vorbi despre agricultură ca bază a prosperității portugheze, Salazar va continua, de fapt, ceea ce învățase din practicarea muncilor agrare în satul său natal și din experimentarea pe viu a „glorioasei robii a plugarului"[6]. Pe această experiență de viață se va clădi convingerea de mai tîrziu a economistului că înflorirea și progresul țării se vor putea face numai prin agricultură, pe care Portugalia n-ar fi trebuit s-o părăsească niciodată, și prin anumite industrii tradiționale care trebuie desăvîrșite. Deși un admirator al Portugaliei glorioase a secolelor XV-XVI, Salazar optează pentru o valorificare realistă a istoriei naționale, considerînd că puterea lusitană în epoca modernă nu se mai poate alimenta din expediții maritime (întrucît nu mai sunt noi teritorii de descoperit), ci din întoarcerea la îndeletnicirile tradiționale legate de lucrarea pămîntului[7].

Rolul jucat de familie, ca noțiune și realitate deopotrivă, în teoria și practica politică salazariană reiese cel mai clar din strategia propusă pentru însănătoșirea economiei naționale. În anii 1927-1928, Portugalia era în plin colaps financiar, cu o datorie externă uriașă și o inflație galopantă, astfel încît dezbaterea publică lusitană gravita în jurul speranței pe care politicienii aflați la putere și-o puneau în ideea de a apela la un împrumut extern. În acest context, Salazar, în calitatea sa de profesor universitar specializat în drept și economie, susține o campanie de presă în ziarul *Novidades* prin care le demonstrează portughezilor că soluția evitării catastrofei nu rezidă în împrumutul extern, ci într-un efort propriu de revitalizare a economiei naționale. Dincolo de complicatele argumente științifice, pe care le mînuiește cu atîta iscusință, Salazar pledează în special pentru schimbarea concepției tuturor portughezilor despre *bogăție* și *muncă*, evidențiind „valoarea națională a micilor economii realizate în cadrul bugetului familial". În acest context, profesorul de la Coimbra nu ezită să critice „tradiția retorică" a lusitanilor, înclinați mai degrabă spre acte măreațe de înflăcărat patriotism, spre „flecăreală" excesivă, decît spre micile eforturi constante de a pune rînduială în „munca noastră, în casa noastră",

ÎNȚELEGÎND STATUL CA *GÎNDIRE ÎN ACȚIUNE* ŞI CA *PARTICIPANT LA ABSOLUT*, SALAZAR POSTULEAZĂ ÎNTOARCEREA LA UNITĂȚILE ORGANICE ALE VIEȚII NAȚIONALE, *FAMILIA* ŞI *BRESLELE*, ŞI INTEGRAREA LOR ÎNTR-O AMPLĂ VIZIUNE CREŞTINĂ A LUMII.

Salazar și Franco

de a învăța practica economisirii și a cheltuielilor bine rostuite[8].

De altfel, deși excelent tehnocrat în ceea privește chestiunile bugetare, Salazar nu s-a limitat nici un moment la o perspectivă *tehnică* asupra economiei și politicii, ci a avut mereu în vedere resorturile spirituale care determină starea lucrurilor materiale. De aceea, Salazar indică drept cauză a deficitelor bugetare catastrofale ale țării nu proasta administrare, ci *o falsă concepție asupra lumii și a vieții.* Acesta fiind diagnosticul, terapia trebuie să pornească tot de la redeprinderea portughezilor cu *bunul simț*, cu *simplitatea*, cu *economisirea* ca valori fundamentale ale economiei și cu „reintegrarea lor într-un sistem organic de valori spirituale". De aceea, într-un discurs din 16 martie 1933, Salazar consideră necesară redefinirea conceptului de *bogăție* și de *muncă*. Aceste două noțiuni, explică teologul finanțist, au fost cel mai profund degradate de spiritul revoluționar modern, care a răsturnat rostul bogăției și al muncii ca suport al demnității umane. Considerarea individului ca valoare autonomă a dus la legitimarea acumulării nelimitate de bunuri fără utilitate socială și la coborîrea omului de pe treapta de element organic al unei colectivități la simpla condiție de mașină producătoare. Prima

realitate atacată de această vicie-re a noțiunii de muncă și a persoanei muncitorului a fost chiar familia. Totul unitar reprezentat de soț, soție și copii, înzestrat cu dinamică proprie și cu dreptul la demnitate, nu a mai fost considerat ca atare, ci a fost dizolvat în forțe de muncă individuale, ignorîndu-se interdependența organică dintre ele. De aceea, pentru Salazar reechilibrarea financiară a țării și obținerea de excedente bugetare trebuie să pornească de la reorganizarea vieții economice portugheze în ansamblu, pornind de la restaurarea „autenticei semnificații spirituale a muncii și producției" și de la considerarea **familiei** ca temelie a vieții naționale.[9]

Așadar, conținutul pe care Salazar îl dă, încă din 1930, conceptului de **revoluție națională** se întemeiază în primul rînd pe restaurarea noțiunii de familie, în răspăr față de liberalismul politic al secolului XIX, care a privilegiat cetățeanul, înțeles ca individ desprins de familie, de clasă, de profesiune, de mediul cultural și investit cu dreptul de a interveni în orînduirea Statului. Cetățeanul liberal însă, arată Salazar, este doar o abstracțiune, în timp ce adevărata realitate este familia, „celulă socială ireductibilă, nucleu originar al cătunului, al municipiului și, deci, al națiunii". Așa stând lucrurile, e clar că insul nu poate fi creator decît în cadrul familiei și al asociației profesionale. Prin urmare, afirmarea dihotomiei **ficțiunea individualistă** *vs* **realitatea familiei** reprezintă premisa filosofică a corporatismului salazarian ca bază a Statului Nou întemeiat pe substituirea **ficțiunii partinice** cu **realitatea asociativității**. Critic virulent al parlamentarismului (pe baza efectelor dezastruoase ale acestuia în viața politică portugheză), Salazar încearcă să salveze legitimitatea sistemului reprezentativ centrîndu-l pe coordonatele asociativității pe criterii *familiale* și *profesionale* în locul celor partinice. În filozofia politică salazariană, indiscutabil o filozofie de dreapta, concretizată în Constituția din 1933, statul social și corporativ trebuie să reflecte *constituția naturală a societății*. Astfel, Corpurile supreme ale statului (ca expresie a unui autentic sistem reprezentativ) trebuie să fie emanația adevăratelor *organisme alcătuitoare ale națiunii*: familiile, cătunele, municipiile, corporațiile ca expresii concrete ale asociativității, în care se regăsesc toți cetățenii, cu libertățile lor juridice fundamentale[10].

ORICE REVOLUȚIE CONSERVATOARE AUTENTICĂ E ÎN MOD ORGANIC CREȘTINĂ, ÎNTRUCÎT ARE CA REPER FUNDAMENTAL SINGURA REVOLUȚIE ADEVĂRATĂ DIN ISTORIE: ÎNTRUPAREA ȘI ÎNVIEREA LUI IISUS HRISTOS.

Bineînțeles, eficacitatea acestei armături conceptuale are drept sursă principală perspectiva creștină coerentă și cuprinzătoare asupra tuturor aspectelor vieții, pe care Salazar a știut să o transmită compatrioților săi cu sinceritate și convingere, făcând apel la identitatea catolică a Portugaliei tradiționale. Adept al ideii de *primat al spiritualului*, Salazar consideră că viața socială are o dimensiune sacră care trebuie slujită. De aceea, potrivit perspectivei salazariene, omul politic, pentru a fi eficient și folositor națiunii sale, trebuie să fie conștient mai întîi de misiunea sa *pedagogică* și *spirituală*, care trebuie să intre în armonie cu celelalte competențe. De altfel, dimensiunea revoluționară a lui Salazar constă tocmai în încercarea de a restaura o tradiție pe care elita portugheză liberală din secolul XIX o înlocuise cu o perspectivă modernă și anticreștină. Important de subliniat este că lupta filozofică și politică dusă de Salazar nu se bazează pe retorică, ci pe conținutul conceptelor și pe punerea lor în practică. Vorbind cu autoritatea unui economist care reușise, după numai un an de ministeriat la Finanțe, să echilibreze bugetul țării, Salazar explică tuturor că *ineficiența* ideologiilor liberale și socialiste este cauzată de faptul că se bazează pe conceptul de individ, adică pe o abstracțiune, „neglijînd legăturile naturale din societate"[11]. Acestor ideologii ineficiente Salazar le contrapune rodnicia unei politici bazate pe conceptul de *familie ca element indisolubil al societății*[12], ca „celulă elementară a vieții colective"[13]. Înțelegînd statul ca *gîndire în acțiune* și ca *participant la absolut*, filozofia politică salazariană postulează întoarcerea la unitățile organice ale vieții naționale, *familia* și *breslele*, și integrarea lor într-o amplă viziune creștină[14]. Datorită asumării noțiunii de familie ca punct arhimedic al filozofiei

sale politice, Salazar reuşeşte să depăşească una dintre principalele cauze ale dezbinării Portugaliei moderne, şi anume conflictul dintre monarhişti şi republicani. Deşi sensibilitatea sa creştină şi tradiţionalistă îl făcea să aibă o simpatie pentru ideea de monarhie, totuşi, Salazar a evitat fetişizarea vreunui regim politic. Înţelegînd naţiunea ca o mare familie, pentru el importantă era *unirea familiei portugheze*. Ca atare, dacă această unire ar fi fost vătămată de încercarea restaurării monarhiei, atunci Salazar s-ar fi situat mai degrabă pe o poziţie antimonarhică[15].

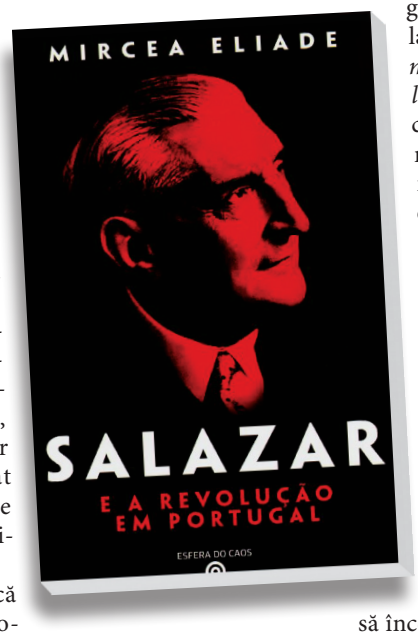

Înţelegînd că adevărata revoluţie şi reformă a ţării sale nu se pot limita doar la nivelul instituţiilor (Portugalia modernă oricum fusese teatrul unui şir succesiv de reforme care şi-au vădit ineficienţa), Salazar a evidenţiat, încă dinainte de a intra în politica efectivă, că *omul* trebuie reformat mai întîi. Astfel, într-o conferinţă ţinută la 1 decembrie 1909, în colegiul Via Sacra, tînărul universitar se referă la „primatul educaţiei morale", făcînd distincţia între dezvoltarea inteligenţei şi acumularea de cunoştinţe, pe de o parte, şi „educaţia voinţei în iubirea de Dumnezeu şi aproapele", pe de alta. Principalele resorturi pentru realizarea acestei opere pedagogice sînt, în gîndirea salazariană, *familia* şi *şcoala*. Arătînd că superioritatea părinţilor ca educatori constă în iubirea pe care o poartă odraslelor lor, fapt care îi ajută să-i cunoască cel mai bine, Salazar subliniază că educaţia trebuie să înceapă în casa părintească şi să fie desăvîrşită de şcoală, în acord cu temelia deja pusă. De aceea, Portugalia viitorului va fi în primul rînd opera părinţilor şi a profesorilor care, în virtutea acestei responsabilităţi, trebuie să conlucreze[16]. Statul, la rîndul său, are obligaţia, potrivit Constituţiei salazariene, de a sprijini şi orienta familiile prin instituţii de ajutor social (de exemplu: casele economice accesibile familiilor muncitorilor), programe (de pildă: „Opera Mamelor", o interfaţă instituţională prin care mamele portugheze sînt invitate să colaboreze cu autorităţile publice „la apărarea copilăriei" şi la „pregătirea fizică şi morală a generaţiilor noi") şi printr-o legislaţie protectivă (reflectată în adecvarea impozitelor după nevoile legitime ale familiei sau în fixarea unui „salariu familial"). În acelaşi timp, însă, este stipulată foarte clar limita intervenţiei Statului, acesta „neputînd să se substituie iniţiativei familiilor, care trebuie să se apere de la sine, apărându-şi coeziunea şi sănătatea morală"[17].

Aşadar, în cadrul filozofiei politice salazariene familia nu-i doar o metaforă înălţătoare, ci joacă rolul unui concept-cheie, plin de conţinut, un adevărat pivot în jurul căruia se structurează întregul sistem social-politic naţional. Cînd se referă la familie, Salazar are în minte în primul rînd familia nucleară, „acest element fundamental al societăţii", „definit prin căsătorie şi filiaţiunea legitimă care oferă egalitate de drepturi şi de datorii celor doi soţi cu privire la hrănirea, întreţinerea şi educaţia copiilor lor"[18]. Ca entitate consacrată şi prin legea civilă, familia are dreptul şi puterea de a dialoga cu Statul şi cu autarhiile locale, vocea sa avînd efectele unei adevărate puteri în stat. ■

(Va urma)

[1] Pentru o panoramare a dezbaterilor din Portugalia legate de acest concurs, a se vedea *altermedia.info/international/salazar-cel-mai-mare-portughez*, 11 iunie 2007.
[2] Mircea Eliade, *Salazar şi revoluţia în Portugalia*, Ed. Scara, Bucureşti, 2002, p. 7.
[3] François Furet, *Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX*, trad. de Emanoil Marcu şi Vlad Russo, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, pp. 70-71.
[4] M. Eliade, *op. cit.*, p. 103.
[5] *Ibidem*, p. 159.
[6] *Ibidem*, pp. 91-92.
[7] *Ibidem*, pp. 98-99.
[8] *Ibidem*, pp. 143-145.
[9] *Ibidem*, pp. 152-153.
[10] *Ibidem*, p. 160.
[11] Oliveira Salazar, *Doctrina şi organizarea revoluţiei portugheze*, Ed. Ziarului „Universul", Bucureşti, 1939, p. 45.
[12] M. Eliade, *op.cit.*, pp. 166-167.
[13] O. Salazar, *op.cit.*, p. 45.
[14] *Ibidem*, p.164.
[15] *Ibidem*, p. 181.
16 *Ibidem*, pp. 97-100.
17 O. Salazar, *op. cit.*, p. 46.
18 *Ibidem*, pp. 45- 46.

EDITURA Christiana

carte de veghe **carte de tămadă**

CRUCIAȚII SECOLULUI 20

O colecție pentru dreapta pomenire a martirilor români ai Crucii care au suferit și au murit în temnițele comuniste

Demostene Andronescu
Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii și versuri din închisoare

Constantin I. Stan
Crucea reeducării. O istorie a reeducărilor în temnițele comuniste din România (1948-1964)

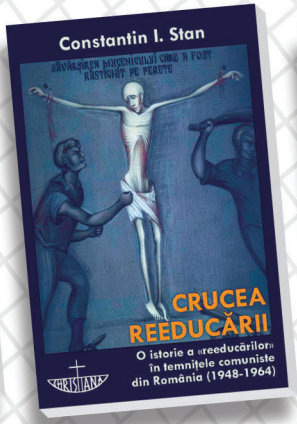

Dumitru Bacu
Pitești – centru de reeducare studențească (ediția a IV-a)

Marcel Petrișor
Cumplite încercări, Doamne! Anii de mucenicie ai temnițelor comuniste

ULTIMELE APARIȚII TE AȘTEAPTĂ ÎN LIBRĂRII ȘI LA PANGARE

EDITURA CHRISTIANA
Str. Theodor Speranția 104, bl. S26, sc. 3, ap. 66, sector 3, București, cod 030939
tel./fax: (021) 322 57 98 | editurachristiana@yahoo.com | www.editurachristiana.ro

SC SUPERGRAPH SRL
Str. Ion Minulescu 36, sector 3, București, cod 031216
tel.: (021) 320 61 19 | fax: (021) 319 10 84 | editura@sophia.ro

ISTORIA
CA ARMĂ POLITICĂ

Deși în anii trecuți credeam că folosirea istoriei ca armă politică devenise doar o idee de muzeu, inoperabilă în noua realitate, iată că în plin secol XXI o mare putere reia această tradiție funestă. După analize profunde și detaliate, președinția Rusiei a constatat că variantele contemporane ale istoriei naționale aduc un prejudiciu clar prestigiului național și stimei de sine a rușilor, lovind chiar în respectabilitatea Rusiei pe plan internațional. Pentru a schimba această situație, de aproape zece ani, Kremlinul are o politică în domeniul Istoriei menită să recîștige onoarea pierdută de colosul eurasiatic în anii despoției comuniste.

PAUL NISTOR
paul.nistor@rostonline.org

O scurtă saga a ultimelor decenii ne arată că Istoria era regina științelor umaniste în Uniunea Sovietică, iar istoricii manevrau fără scrupule trecutul pentru a schimba prezentul și viitorul, în ideea construirii unei iluzii frumoase, credibile în întreaga lume. După prăbușirea URSS, în 1991, a ieșit la iveală pe de-a-ntregul șirul ororilor comuniste, iar cetățeanul de rînd a învățat să se detașeze nu doar de o doctrină utopică și brutală (marxism-leninismul), dar și de un trecut care nu însemna decît un lanț interminabil de drame individuale și colective. Dezbaterile libere despre gulagul sovietic și victimele sale, descrierea cazurilor de tortură și analiza unui întreg regim criminal au dezvăluit fața abominabilă a istoriei sovietice a Rusiei. În consecință, s-au cerut monumente pentru victimele comunismului, s-a dorit pedepsirea călăilor, s-a implorat pentru restaurarea unui adevăr istoric dincolo de ideologia roșie, cea care cosmetiza teroarea comunistă. Evident, o asemenea turnură îi forța pe politicieni, dar și pe cetățenii de rînd, la recunoașterea și asumarea unui trecut greu, neidealizat, împănat cu monstruozități de primă mînă. Acceptarea și asumarea realității, o acțiune de igienă interioară a oricărei societăți moderne decente, lovea însă indirect în prestigiul unui stat care aproape un secol a pretins că intenționa întronarea binelui universal.

Deconspirarea unui trecut nefardat al Rusiei a coincis cu schimbările anilor ’90, cînd țara a slăbit pe plan intern și extern și cînd pierderea statutului de superputere a fost pusă și pe seama deficitului de imagine provocat de devoalarea atrocităților săvîrșite de cel mai „umanist“ regim. Pentru a întrerupe această prăbușire liberă, în 2003, președintele Vladimir Putin s-a întîlnit cu reprezentanți ai istoricilor moscoviți, solicitînd restaurarea mîndriei istoriei rusești. Tehnica era una mult exploatată de regimurile totalitare: diminuarea interpretărilor și faptelor negative din cărțile de istorie și creșterea exemplelor pozitive, astfel încît întregul să ofere o impresie respectabilă.

S-au găsit imediat și istorici de curte, care să împărtășească

viziunea lui Putin și care să transpună în practică sugestiile liderului politic. În 2007, Alexander Filippov și Alexander Danilov au coordonat mai multe versiuni ale istoriei Rusiei în secolul XX, înfrumusețate artificial. Găselnița consta în fixarea unei chei neutre de interpretare a trecutului. S-a renunțat la anticomunism ca paradigmă de interpretare și analiză și a fost utilizat conceptul de „modernizare" pentru explicarea tuturor evenimentelor marcante. Dar chiar și așa, textele au fost pline de ciudățenii care au iritat nu doar pe istoricii serioși și pe contestatarii comunismului, dar și națiunile vecine. Dintre noile teze ale acestor istorici naționaliști reținem următoarele idei: nu a existat o foamete organizată în regiunile rurale ale Uniunii Sovietice, ci doar disfuncționalități în procesul modernizării agriculturii; Marea teroare a fost provocată de rezistența la politica lui Stalin de rapidă modernizare a statului; campania din Polonia, din 1939, a fost lansată pentru eliberarea „pământului natal", adică a acelor teritorii transferate nedrept Poloniei prin Tratatul de la Riga, din 1920.

E clar că asemenea teorii au creat nu doar convulsii științifice interne, ci și nemulțumiri politice în statele din jur. Pentru a mai relaxa situația, Putin a făcut mici concesii polonezilor, critcînd Pactul Ribbentrop-Molotov. De asemenea, politica Istoriei, coaptă la Kremlin, a fost dotată și cu o dimensiune externă. Astfel, Moscova propunea vecinilor evitarea tensiunilor suplimentare la nivel de state, prin scoaterea paragrafelor explicit antiruse din cărțile de istorie (mai ales în Polonia, Ucraina, Țările Baltice). Sugestiile însă au mers mai departe, vădind nu înțelepciune, ci serioase proiecte imperiale: rușii au invitat pe istoricii din spațiul CSI să alcătuiască o istorie comună în care să accentueze complementaritatea culturală, politică și economică dintre Rusia și micile țări-victimă, de la granițele sale. Dacă s-au găsit numeroși critici ai unui asemenea proiect, evident că au fost auziți și istorici care să laude inițiativa.

În anul 2009 s-a mers mai departe și președintele Medvedev, prin decret, a instaurat o Comisie pentru supravegherea falsificării istoriei. Criticată de istoricii obișnuiți, această comisie privea publicarea unor adevăruri dureroase despre trecut drept o falsificare a istoriei și o lovitură adusă conștient mîndriei rusești. Între realizările acestei comisii se mai numără și propunerea de a introduce în școli manuale standard de istorie, precum și amînarea înființării unui Institut al Memoriei Naționale (cum au Polonia și Ucraina), cerut insistent de societatea civilă și de victimele represiunii comuniste. Încurajarea unui istorii naționaliste a culminat cu publicarea unei cărți semnate de Alexander Vdovin și Alexander Barsenkov, sub auspiciile departamentului de Istorie al Universității de Stat din Moscova. Cartea era de un ultranaționalism atît de dur încît a generat o primă reacție publică comună a celor care nu vedeau rostul unei comisii pentru supravegherea falsificării istoriei. Cu această ocazie, s-a cerut scoaterea din lumea academică rusă a „discipolilor" lui Goebbels și încetarea presiunilor politice asupra științei istoriei.

Astfel a izbucnit pe față ceea ce se cunoștea mai demult:

ÎN 2009 PREŞEDINTELE MEDVEDEV A INSTAURAT O COMISIE PENTRU SUPRAVEGHEREA FALSIFICĂRII ISTORIEI. ACEASTĂ COMISIE PRIVEA PUBLICAREA UNOR ADEVĂRURI DUREROASE DESPRE TRECUT DREPT O FALSIFICARE VOITĂ A ISTORIEI.

tensiuni între istoricii liberali și cei naționaliști. E drept că acest fenomen este specific întregii Europe de Est, acolo unde istoria națională contează încă. Doar că în Rusia istoricii naționaliști nu se mai pot debarasa de comunism, etichetîndu-l ca pe o marfă de import, la fel ca și colegii est-europeni. De aceea, cei care au ales această paradigmă au încercat să apere și să înfrumusețeze trecutul sovietic, ca parte a măreției ruse.

Situația din domeniul Istoriei, în Rusia, se lovește și de propuneri venite dinspre zone conexe. De exemplu, o comisie prezidențială pentru drepturile omului a înaintat spre Kremlin sugestiile sale: constituirea unui program de comemorare a victimelor totalitarismului, ridicarea de monumente, deschiderea de muzee și centre de cercetare, fixarea unor zile naționale de comemorare. Din nefericire, președintele Medvedev a înmînat aceste propuneri șefului comisiei pentru falsificarea istoriei, care nu se grăbește să aprobe un program de o asemenea anvergură. Mai mult, dinspre această ultimă comisie se aud tot mai des voci care insistă pe niște principii fixe: să nu fie exagerate ororile comuniste în dezbaterile publice și să fie prezentate în special realizările regimului sovietic (modernizare, industrializare, eradicarea analfabetismului, victoria în cel de-al doilea război mondial). În plus, se admite deschis că la Kremlin există o idee ce nu poate fi schimbată: recunoașterea totală a crimelor comuniste ar slăbi politica externă a Rusiei și ar da un exemplu negativ în lume.

DIN NEFERICIRE, IMIXTIUNEA POLITICULUI ÎN LUMEA ŞTIINȚEI ESTE O BARBARIE PE CARE ÎNCĂ ŞI-O MAI PERMIT DEMOCRAȚIILE NECONSOLIDATE SAU SOCIETĂȚILE TOTALITARE DIN VREMEA DE AZI.

Dar cum față de orice strategie intransigentă se formează și o contrareacție, semnele opozante nu s-au lăsat așteptate. Andrei Zubov a scris o istorie a Rusiei de pe poziții liberale și anticomuniste – *Istoria Rusiei în secolul XX* –, care a devenit rapid un *best-seller* cu mare priză la public. Apoi, în plan internațional, dacă șeful guvernului polonez, Donald Tusk, și președintele ucrainean, Victor Ianukovici, au mai temperat reacțiile antiruse printr-o politică moderată a statelor lor,

Georgia a fost prima țară care a făcut un pas decisiv preluînd modelul rusesc și utilizînd istoria ca pe o armă contemporană. În mai 2011, parlamentul georgian a declarat evenimentele dintre 1763-1864, din vestul Caucazului, drept „genocid al Imperiului Rus contra poporului circazian". Textul legislativului georgian afirmă că Imperiul Țarist a dus o politică colonială în Caucaz de circa 100 de ani, omorînd 90% din populația autohtonă. Actul dorea nu doar să indice politica de forță dusă de Rusia la granițele sale, dar și să sensibilizeze cei un milion de circazieni existenți azi în zonele Karachay-Cerchezia, Kabardino-Balkaria și Adygea, precum și a urmașilor cricazienilor refugiați în Turcia și în alte state în secolul XIX.

Utilizarea nefericită a Istoriei pentru salvarea prezentului Rusiei sau pentru a conferi prestigiu unui stat/lider actual nu este deloc calea cea mai bună pentru împăcarea cu trecutul. Dacă Rusia nu-și va recunoaște greșelile și politica de forță, acasă sau printre vecini, va declanșa reacții la fel de violente și exagerate din partea unor state/instituții/indivizi. Se poate intra astfel într-o spirală infinită, în care trecutul are șanse să fie schimbat și cosmetizat la nesfîrșit, pentru a servi cu subiectivitate unor cauze naționaliste și pentru a indica anumiți agresori și anumite victime.

Din nefericire, imixtiunea politicului în lumea științei este o barbarie pe care încă și-o mai permit democrațiile neconsolidate sau societățile totalitare de azi. Efectele pozitive ale unei asemenea tactici sînt însă doar iluzii hilare sau, cel mult, fumigene de moment, gîndite și calculate la rece, pentru a salva politicul din problemele reale ale guvernării. ■

Părintele profesor dr. Ilie Moldovan

„NE PIERE NEAMUL..."

Cine l-a auzit vorbind o singură dată pe părintele profesor dr. Ilie Moldovan de la Sibiu, la o oră de curs sau la într-o predică, cu siguranță nu putea să uite timbrul său vocal cu totul aparte, dar și zelul său misionar și duhul său profetic, asemenea proorocului al cărui nume îl poartă. Din anii '90, din vremea studenției, la Sibiu și Cluj, ne-au rămas tuturor adînc întipărite în minte și în suflete cuvintele: *„Ne piere neamul…"*. A fost un avertisment al părintelui Ilie cu privire la consecințele nefaste datorate avorturilor care au început să atingă milionul în fiecare an din 1990 și până astăzi. Părintele profesor Ilie Moldovan a fost cu siguranță cel mai dârz luptător din Biserica Ortodoxă împotriva avorturilor, a uciderii pruncilor în pântecele mamelor lor. A fost un mare apărător al familiei creștine și a prevăzut consecințele nefaste ale acestor mari păcate pentru neamul românesc, pe care le constatăm astăzi în datele statistice oferite de instituțiile statului.

Ca profesor de teologie, și-a iubit catedra și studenții din adâncul sufletului său. A fost unul dintre puținii profesori care au reușit să-i entuziasmeze pe tineri în promovarea moralei creștine și a străbătut în acest sens țara în lung și în lat, ținînd numeroase conferințe în vederea trezirii conștiinței creștine, în vederea apărării familiei și a iubirii neamului românesc. A fost un preot liturghisitor conștient de vocația și misiunea preoțească, pe care a încercat să o sădească în conștiințele și sufletele studenților teologi. A reușit să adune în jurul său nu numai pe studenții de la Teologie, dar și pe cei de la alte facultăți. Am aici în vedere două nume ale unor profesori universitari de astăzi de mare prestanță în domeniul lor, pe care i-am cunoscut în vremea studenției în preajma părintelui Ilie Moldovan: prof. univ. dr. Sorin Șipoș, de la Istorie, și prof. univ. dr. Sandu Frunză, de la Filosofie.

Acesta a fost părintele Ilie Moldovan: un luptător pentru Biserică și Neam. Acum, cînd a plecat pe calea veșniciei, ne rămîne nouă, celor care l-am cunoscut și apreciat, să ducem mai departe lupta pe care el a început-o de a apăra Biserica și Neamul, și de a-i păstra vie memoria.

(Pr. Ion Alexandru Mizgan)

O figură seniorială: ALEXANDRU PALEOLOGU

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

În dimineața zilei de vineri 2 septembrie 2005 se stingea din viață, la București (unde se și născuse în 1919, pe 14 martie), scriitorul și omul politic **Alexandru Paleologu**, după ce în august *Observatorul cultural* îi publicase un lung interviu (acordat d-lui Fabian Anton), care avea să fie ultima sa expresie publică – un „cîntec de lebădă" deloc fericit, cu multe afirmații surprinzătoare, pe un fond de ulcerată deziluzie...

Amestec inimitabil de aristocrat, *dandy*, erudit și moralist, păstrîndu-se cultural-iceşte la răscrucea dintre modernitate și tradiție, iar politiceşte la cea dintre liberalism și conservatorism, ortodox fără habotnicie și franțuzit fără mimetism, odinioară „crai" al protipendadei bucureștene, iar în cele din urmă duios tată de familie (unicul fiu, Toader, îmbinînd cărturăria cu politica, încearcă să-i calce pe urme – și reușește din cînd în cînd), apropiat al „școlii de la Păltiniș", dar „despărțit de Noica" prin profesiune publică (și cu bărbătească amiciție, ca unul care a ales „viața", nu „abstracțiunea"), mason atipic pînă foarte tîrziu și apoi critic acid al masoneriei și al stîngismului intelectual generat de ea, monarhist în principiu, dar totuși client și „tovarăș de drum" al republicanismelor veacului (ca „bietul om sub vremi"), deținut politic sub comuniști (1959-1964), dar acuzat în urmă de un anume colaboraționism (mai degrabă „strategic") cu vechea Securitate (din care se știe că el a avut mici înlesniri, dar nu se știe să fi avut cineva de pătimit), „ambasador al golanilor" în 1990 (lunga demonstrație din Piața Universității s-a suprapus cu misiunea sa la Paris), însă în urmă tolerînd indispus, ca senator liberal, anturajul unei clase politice analfabete și corupte de la stînga la dreapta – Alexandru Paleologu rămăsese, alături de un Mihai Șora, ultimul mare reprezentant în viață al strălucitei generații de intelectuali români interbelici, și, alături de un Constantin Bălăceanu-Stolnici și de un Neagu Djuvara, o icoană publică a boierului de altădată, nedespărțit de bastonul lui seniorial (penibil „radiografiat" într-o emisiune televizată de „plebeul" Octavian Paler, Dumnezeu să-i odihnească pe amîndoi) și străduindu-se să „moșească" din mers, cu eleganță neostentativă și cu fină ironie compătimitoare, în scris sau prin viu grai, o lume care nu l-a meritat și un secol pe care nu l-a iubit.

Complex și pe alocuri paradoxal, ca toți oamenii mari, „Conu Alecu" a lăsat în lumea noastră intelectuală un gol echivalent, poate, cu cel pe care l-a lăsat în lumea bisericească Părintele Galeriu. Celor care n-au apucat să se împărtășească din pilda sa vie le rămîn la îndemînă cărțile sale*, de o actualitate perpetuă și de un rafinament intelectual pe care anevoie vor reuși să-l atingă vreodată „elitele" superficiale ale postmodernității.

Anul acesta se împlinesc 7 ani de la strămutarea sa la cele veșnice, iar în această lună martie, de ar mai fi avut zile de la Dumnezeu, ar fi împlinit 93 de ani. E contextul în care revista *Rost* s-a simțit datoare și onorată să-l evoce. ■

* *Spiritul și litera*, București, 1970; *Bunul-simț ca paradox*, București, 1972; *Simțul practic*, București, 1974; *Treptele lumii sau Calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978; *Ipoteze de lucru*, București, 1980 (aici se găsește celebrul text *„Amicus Plato* sau Despărțirea de Noica"); *Alchimia existenței*, București, 1983; *Souvenirs merveilleux d'un ambasador des Golans*, Paris, 1990 (trad. rom. Al. Ciolan: *Minunatele amintiri ale unui ambasador al Golanilor*, București, 1991); *Sfidarea memoriei. Convorbiri cu Stelian Tănase*, București, 1996; *Despre lucrurile cu adevărat importante*, Iași 1997; *Interlocuțiuni*, București, 1998; *Politețea ca armă*, Cluj-Napoca, 2000; *L'Occident est à l'Est*, București, 2001; *Moștenirea creștină a Europei*, Cluj-Napoca, 2003 – pînă la urmă o carte-testament (cum a fost și pentru Noica *De dignitate Europae*). Considerăm ca două texte referențiale în scrisul său prefața ediției românești a cărții lui Aleksandr Soljenițîn *Chestiunea rusă la sfîrșit de secol XX* (Editura Anastasia, București, 1995) și prefața sa la I. L. Caragiale, *Nimic fără Dumnezeu. Articole & notițe critice* (Editura Anastasia, București, 1997), pe care le și reproducem în continuare, cu generoasa îngăduință a d-lui Theodor Paleologu.

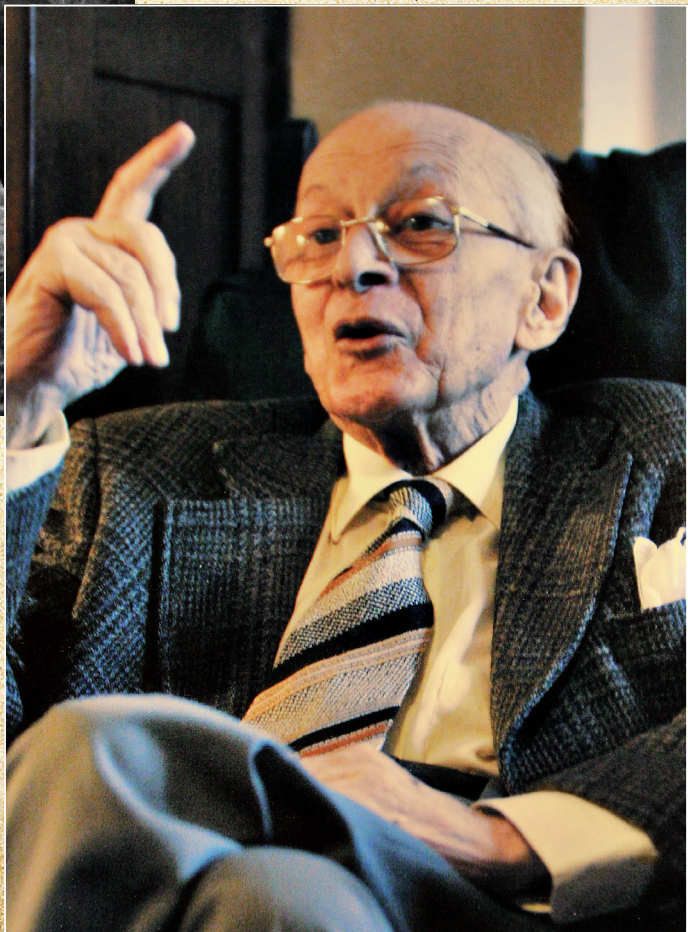

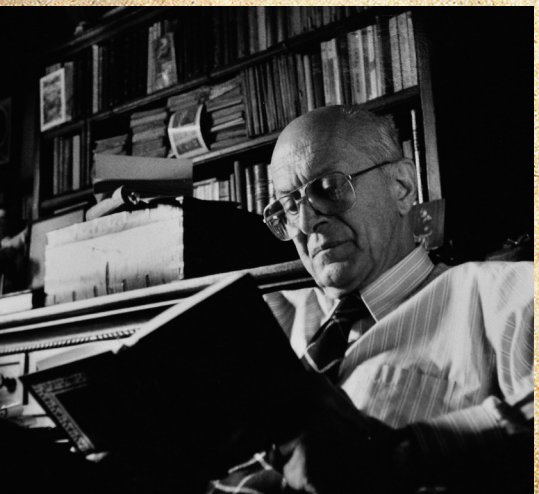

Al. Paleologu despre I. L. Caragiale

Anul acesta se împlinesc 160 de ani de la nașterea lui Ion Luca Caragiale (30 ianuarie – sau 1 februarie – 1852) și 100 de ani de la moartea sa (22 iunie 1912).

Se vorbește în fel și chip de „actualitatea lui Caragiale“, dar rareori se arată respectul pe care el – marele satiric și ironist – l-a purtat credinței și Bisericii.

Acum 15 ani, pe vremea cînd am funcționat ca redactor-șef la Editura Anastasia (director fiind pe atunci d-l Teodor Baconsky), am îngrijit un mic volum cu texte alese din publicistica lui Caragiale, intitulat *Nimic fără Dumnezeu (articole & notițe critice)*, la inițiativa maestrului Sorin Dumitrescu (președintele Fundației Anastasia) și cu o memorabilă prefață a regretatului Alexandru Paleologu. Între copertele volum erau zece texte mai puțin cunoscute din publicistica lui I. L. Caragiale (perioada 1896-1911), toate pe tema formulată concis chiar în titlul unuia dintre ele: „Noi și Biserica“ (mai vechi titlu editorial, din ediția Zarifopol-Cioculescu). Titlul volumului – *Nimic fără Dumnezeu* – îl împrumuta, în traducere, pe cel al unuia dintre textele antologate (*Nihil sine Deo*), apărut inițial, ca editorial, în *Gazeta săteanului* din 5 mai 1898.

Convingerea sub semnul căreia a stat acel demers editorial este aceea că, o dată în plus, într-un sens pentru mulți poate neașteptat, Caragiale *are dreptate*, încăpățînîndu-se să rămînă *contemporanul nostru*.

Nimeni n-ar fi putut prefața mai miezos cartea, cu mai multă vervă stilistică și ideatică, decît a făcut-o Alexandru Paleologu. Cum ne aflăm în „Anul Caragiale“, reproducerea acestui text se impunea de la sine în acest „Dosar“ – și îi mulțumim d-lui Theodor Paleologu pentru îngăduința pe care ne-a dat-o. *(R. C.)*

CARAGIALE, CINICUL

„Progres, mare progres, n-avem ce zice! Dar şi lichele multe…“
(Replică din proiectata comedie intitulată *Titircă, Sotirescu et C-ie*)

ALEXANDRU PALEOLOGU

„Cinicul Caragiale“. Nu avea nimic sfînt. Şi-a bătut joc de toate idealurile noastre. A denigrat poporul român. Nu a respectat sentimentele noastre cele mai sacre...

Aceasta este şi azi judecata cea mai răspîndită asupra autorului *Momentelor*. Eventual se admite: da, e adevărat, a ştiut să ne prindă foarte bine defectele, dar nu a vrut să vadă nici una dintre calităţile noastre (omenia, ospitalitatea, răbdarea, înţelepciunea, vitejia ş.a.m.d.). Nu ne-a iubit. Privea rece, necruţător prin sticlele lornionului, atent numai la ce e negativ, ridicul, penibil. Niciodată emoţionat, niciodată înduioşat, niciodată în pauză de simţ critic. Ce-i drept, avea talent, ne face să rîdem. Să rîdem de noi înşine, de acest brav popor care a suferit atîta şi mai suferă încă. Mereu prea lucid, numai inteligenţă dizolvantă, numai luare în zeflemea, în derîdere. Se poate întemeia ceva numai pe rîs? Pe „rîsul anecdotic“? Rîsul, se ştie, vine din sentimentul propriei superiorităţi (adică din înfumurare, orgoliu, dispreţ). Dar căldură sufletească – nu; inimă – nu. Era străin de acest neam, nu avea nici o legătură cu glia noastră (nici cu plaiurile, nici cu ţarina). Nu credea în gloria strămună, nici în oamenii acestui pămînt ş. c. l.

Dar alţii zic: cel mai inteligent român! Nu se îmbăta cu apă rece. Nu putea fi dus de nas. Luciditatea lui critică era implacabilă, dură, tăioasă ca diamantul. A demascat impostura, lichelismul, demagogia, semidoctismul, prostia. Personajele lui, fantoşe fără conştiinţă, stupide, amorale, reprezintă o subumanitate monstruoasă, împotriva căreia rîsul caragialesc este un antidot vitriolant şi nimicitor. Opera lui a fost una de ecarisaj, de salubrizare morală a societăţii.

Miorlăiala sentimentală, idilismul sămănătorist, estetica ciobănaşului naţional şi morala popească nu aveau curs la el.

Nu era dus la biserică. Nici tămîia, nici prescurile nu făceau parte din recuzita lui. Era ceea ce francezii de pe vremea lui La Bruyère numeau *un esprit fort*. Un spirit „tare“, care nu crede în minuni, nici în amăgirile consolatoare ale unui Rai însipid, nici în ameninţările naiv spăimoase ale unui Iad în care cazane pline cu smoală clocotindă sînt pregătite pe veci pentru păcătoşi (fie Iadul acela imaginat chiar de un Dante sau de un Hieronymus Bosch). Un bărbat cu capul pe umeri, imun la orice forme de „misticism“, ba dimpotrivă, discreditîndu-le prin forţa rîsului.

Mai mult decît atît, un artist care „simte enorm şi vede monstruos“. Pornind de aici, unii au vrut să vadă în el un „revoltat“, un nihilist, unul care refuză ordinea lumii, care detestă înfăţişările ei, opunîndu-i un dezgust împins pînă la paroxism.

Cu toate acestea, pe mine unul rîsul lui Caragiale m-a reconfortat întotdeauna, liniştindu-mă, împăcîndu-mă – dacă nu cu lumea, în tot cazul cu Creaţiunea. Vreau să spun: cu lumea lui Dumnezeu. Şi mai vreau să spun ceva: anume că lumea lui Caragiale este, în fond, tot lumea lui Dumnezeu. E cea mai bună dintre lumi, numai s-o contempli îndelung şi fără idei prefabricate. Cu gînd limpede şi începător.

Eu mai ştiu un scriitor, tot unul mare, care „simţea enorm şi vedea monstruos“. Şi care, de asemenea, stăpînea arta paroxismului (a stăpîni arta paroxismului nu înseamnă a fi paroxistic, ci înseamnă a fi, pur şi simplu, un mare artist). E vorba de Dostoievski. Mulţi au văzut în Dostoievski un dezaxat, un delirant, un fel de energumen. Contrariul e adevărat. Era un artist foarte sigur şi echilibrat (dar echilibrînd mize cu încărcătură enormă, de unde şi extrema lui tensiune intelectuală). De mai multe ori am făcut o analiză paralelă a procedeelor dostoievskiene şi caragialiene, care sînt foarte asemănătoare. (À propos de lipsa compasiunii la Caragiale, amintesc episodul din *Grand Hôtel „Victoria Română“*, cu acea prostituată brutalizată de clientul abuziv, om al poliţiei, cu totul în spiritul *Însemnărilor din subterană*. În aceeaşi ordine, alt episod: brutalizarea fetiţei care încercase să fure un covrig, în nuvela *În vreme de război*. Aş mai

adăuga mila și tandrețea autorului, foarte subtil și difuz exprimate, mai bine zis învăluite, pentru Mița Baston, „republicana“, și pentru Catindat, în *D-ale carnavalului*. Aceste cazuri sînt necesarmente rare și reduse strict la proporțiile admisibile fără incongruență într-o operă funciar și implacabil comică – mai cu seamă în ultimul exemplu.)

Nu repet acum ceea ce am mai spus altădată cu privire la similitudinea opticii și procedeelor literare ale lui Caragiale cu cele dostoievskiene. Această similitudine e lesne de perceput de către un cititor non-captiv în rețeaua de platitudini critice general acceptată (*les idées reçues*, cum ar fi zis Flaubert). Ceea ce aș vrea să subliniez foarte stăruitor este că, dincolo de evidenta deosebire (poate mai mult „evidentă“ decît profundă) dintre personalitățile celor doi scriitori, tipul lor de inteligență era același. Desigur, orice mare inteligență, să zicem bunăoară Goethe, Tolstoi, Balzac, Eminescu sau cine mai vreți (Shakespeare, ca să stopăm lista), așadar orice mare inteligență, sau mai bine zis orice minte genială, are darul de a revela, fie prin metafore inspirate, fie prin descrieri uluitor de perspicace, prin intuiții mai directe sau mai învăluite, esențele lumii și vieții (căci aceasta e arta, iar nu altceva). Dar mai există un tip de inteligență, pe care aș numi-o *radicală*, care merge abrupt, scurt-circuitant, direct la rădăcina fenomenelor. Inteligență radicală, adică geniu *abisal*; exemple: Dostoievski, Caragiale.

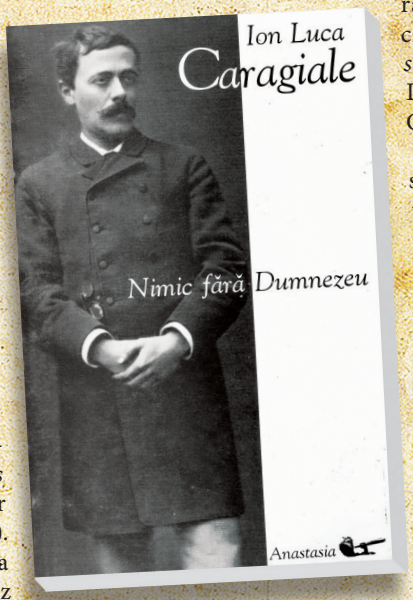

Îndeobște se zice (zic unii) că inteligența, luciditatea, raționalitatea nu prea fac casă bună cu „credincioșia“, cu „frica lui Dumnezeu“ și altele de acestea, ci că se însoțesc, dimpotrivă, cu necredința, cu indiferența sau chiar cu impietatea. Dar despre Dostoievki știe toată lumea că era un credincios, ba chiar ortodox-*ist*, cum tendențios se spune acum. Probabil că din această cauză, cum nimeni – sau mai nimeni – nu cutează să-i nege inteligența, se preferă părerea că era un apucat, un tip anormal, irațional, un specimen patologic de „suflet slav“* ș. c. l. Dar Caragiale nici epileptic nu era, nici impenitent jucător la ruletă, nici slavofil; nimic din toate acestea. Însă ca tip de inteligență radicală și ca aprehendare abisală a realului, aceștia doi (desigur și alții, dar nu-mi vine în minte nici un alt nume), ca artiști, dacă-i citim cu atenție și fără prevenire, constituie un binom perfect verificabil. Nu e de prisos a spune că această abisalitate nu înseamnă amețeală, ci extremă luciditate.

Citesc în editorialul *Românieі literare* (din 9-15 aprilie 1997) aceste două rînduri și jumătate: „Am întîlnit necredincioși școliți și inteligenți, capabili să aprecieze cultura? Am întîlnit barbari plini de credință, pioși, cu frica lui Dumnezeu“. Necredincioși școliți și inteligenți, nu doar capabili „să aprecieze“ cultura, dar s-o și facă, am întîlnit și eu, chiar foarte mulți. Barbari pioși și cu frica lui Dumnezeu n-am întîlnit însă și nici nu cred că există. Civilizația începe cu pietatea. Un om pios poate eventual să nu fie „post-modern“, dar barbar în nici un caz. Prin „barbari“ să fi vrut autorul să zică: țărani? Greu de crezut. Oricum, țăranii sînt „rustici“, în trecutul mai îndepărtat erau chiar analfabeți, dar barbari nicidecum. Și nici inculți, chiar dacă cultura lor nu era una „academică“. În tot cazul, ce m-a izbit în acele două fraze e alternativa: cei inteligenți și școliți sînt necredincioși; pioși și cu frica lui ↘

LUMEA LUI CARAGIALE ESTE, ÎN FOND, TOT LUMEA LUI DUMNEZEU. E CEA MAI BUNĂ DINTRE LUMI, NUMAI S-O CONTEMPLI ÎNDELUNG ȘI FĂRĂ IDEI PREFABRICATE. CEEA CE VA SĂ ZICĂ: CU GÎND LIMPEDE ȘI ÎNCEPĂTOR.

„EXISTĂ UN TIP DE INTELIGENȚĂ, PE CARE EU UNUL AȘ NUMI-O *RADICALĂ*, CARE MERGE ABRUPT, SCURT-CIRCUITANT, DIRECT LA RĂDĂCINA FENOMENELOR. INTELIGENȚĂ RADICALĂ, ADICĂ GENIU *ABISAL*; EXEMPLE: DOSTOIEVSKI, CARAGIALE.“

Dumnezeu sînt cei neșcoliți, cu o inteligență mai rudimentară...

Eu am întîlnit oameni foarte inteligenți și foarte școliți care erau (sînt) credincioși și practicanți. (Am întîlnit și imbecili școliți, dintre care unii credincioși, alții nu.) De altminteri, nu contează pe cine am întîlnit eu. Fapt este că lista oamenilor *iluștri* – savanți, artiști, scriitori, oameni de stat – *credincioși* e destul de mare și de cunoscută, fie și incomplet. Evident, nu-mi imaginez nici o clipă că autorul celor două fraze o ignoră. Ce mă frapează și-mi pare destul de simptomatic este faptul că autorului i-au venit spontan sub condei cele două fraze ca o alternativă, excluzînd, cel puțin aparent, alte eventualități. Este aproape unanimă ideea că nu merg împreună credința și frica lui Dumnezeu cu inteligența lucidă și cultura. Deși, de un secol și jumătate, Flaubert, „liber cugetător“ el însuși, denunțase ca stupidă așa-zisa „liberă cugetare“ prin personajul farmacistului Homais, ea este „în vigoare“, sub înfățișări mai elegante. Ateismul agresiv a rămas al barbarilor (comuniștii de pretutindeni, jacobinii francezi din linia Combes, Viviani și *ejusdem farinae*), dar intelectualii subțiri și cultivați (subliniez că aceste ultime trei cuvinte, plus conjuncția, nu au nici cea mai firavă intenție ironică) sînt agnostici, indiferenți sau chiar înțelegători: nu putem reproșa unui Eugen Lovinescu neputința lui de „a crede“, în fața labilității universale; nu-i putem reproșa nici unui Jean-François Revel că e un *mécréant* (cum se declară el însuși), nici lui Maiorescu, nici lui Jules Renard; altora – bunăoară unui Paul Zarifopol, necredincios, nedus la biserică, dar mergînd foarte departe cu înțelegerea fenomenului religios – le-a lipsit puțin ca să ajungă pînă la capăt. Nu avem cum sonda conștiințele pentru a descoperi latențele religioase ce se ignoră. Așa cum unora le lipsește simțul sublimului sau al comicului, altora le lipsește simțul divinului. E poate o infirmitate, sau poate, dimpotrivă, o forță? Eu cred că simțul divinului e o forță, așa cum știu din experiență proprie și că simțul comicului – adică darul rîsului – e tot o forță (cînd nu e prostesc sau dement).

Există – am cunoscut sau aflat – cazuri de credincioși care în viața curentă (și mai ales în momente cruciale) se comportă hotărît și exemplar creștinește. Putem oare să-i repudiem pe acești „domni Jourdain“ ai credinței, de fapt creștini care se ignoră, virtualmente poate chiar sfinți?

Sigur, nu putem sonda, cum spuneam, conștiințele, mai ales ale celor dispăruți care nu au lăsat confesiuni exhaustive, luîndu-și cu ei tainele; nu putem ști cîte și care anume dintre marile spirite ale ultimelor trei secole erau mai permeabile la suflul divinului decît voiau să pară, cîte și care anume și-au ascuns virtuțile, făcînd paradă de contrariu. Foarte multe paradoxuri blasfemiatorii, maxime impioase sau profanatoare, nu sînt decît bucăți de „brio“ cu efect mai mult amuzant decît convingător (Cioran nu-i decît cel mai recent dintr-o serie ilustră). Aceste rodomontade au primit nu o dată replici pe măsură, de la autori nu mai puțin caustici sau hazoși, de la un Montaigne la un La Bruyère, care au repus liniștiți lucrurile la locul lor (ultimul într-un întreg capitol din *Caractere*, intitulat *Des esprits forts*).

Unul dintre cei mai „tari“ printre acești *esprits forts*, dar *pe invers*, a fost I. L. Caragiale. Nu și-a făcut stindard din asta, nu era treaba lui. Avea alte treburi, cele pe care le știm, cele care alcătuiesc o mare operă, una de comic monumental. De la Aristofan pînă la el, sînt foarte puțini care au avut această putere: se numără pe mai puțin decît degetele celor două mîini. Dumnezeu i-a dat harul rîsului, dar nu, cum cred unii comentatori așa-zișii „moderni“, un rîs vindicativ și nihilist, nu un rîs rău dispus, nu unul care vrea să evacueze societatea de personajele ei rizibile. Un rîs care nu vrea să elimine ceea ce îl provoacă, nu vrea dispariția acestei lumi, ci vrea să o păstreze perpetuu, pentru buna noastră dispoziție. Caragiale nu-și detestă personajele. Atîta numai: le dilată caracterul rizibil pînă la extrem. Nu pentru a reforma moravurile. Nu pentru „a ne scăpa“ de Cațavenci, Farfurizi, Brînzovenești *e tutti quanti*. Nu. Ci ca să ne facă mai inteligenți.

Așadar, avînd această treabă, pe care i-a încredințat-o Dumnezeu prin harul rîsului, nu s-a ocupat decît sporadic de altele. Dar s-a ocupat, cînd a fost nevoie.

Așa, de pildă, a fost nevoie de a denunța impietatea, această agresiune nu împotriva lui Dumnezeu, ci împotriva civilizației, pe care Dumnezeu o dorește, dar o dorește făurită și păstrată de oameni. Atunci a scris pentru a înfiera profanarea locului unde fusese pristolul Bisericii Sărindar și urma să se ridice un monument al lui Matei Basarab. A scris pentru a înfiera impietatea săvîrșită prostește prin dărmarea Bisericii Vărzaru din Tîrgoviște. A mai scris lucruri de bun-simț, mai potrivit zis de bună simțire și de cuviință, cu privire la dezmățul lumii, la zgomotul barbarizant al modernității, la împuținarea simțului civic.

Dar a fost mai cu seamă nevoie de a ridiculiza cea mai infatuată, mai incultă și mai stupidă formă de impietate și agresiune, anume ceva ce se bucură de stimă prin uzurparea unui drept transformat în impostură, sub pretext de libertate a conștiinței, drept incontestabil al omenirii civilizate: libera cugetare. Liber-cugetătorul, adică acela care își face din ignoranță un privilegiu, o supremație și o imunitate. Filozoful sceptic sau agnostic, omul de știință obiectiv și impavid, aceștia sînt cugetători, nu liber-cugetători. Dumnezeu nu are nevoie de filozofi pioși, nici de savanți pioși. Eu cred că Dumnezeu e de acord cu o maximă a lui Hegel: *Die Philosophie soll sich hütten erbaulich sein zu wollen* („Filozofia să se ferească de a voi să fie edifiantă"). Rolul filozofiei și al științei nu este de a se substitui teologiei, dogmaticii ori misticii. E de a-și proba disciplina coherent și rațional. Mulți savanți erau credincioși și practicanți, dar nu au amestecat borcanele. Pe cînd liber-cugetătorul e o făptură vandalică, barbară, arogîndu-și ilicit o competență total absentă, cu o impertinență pe măsura trufiei sale („Prostul pînă nu-i fudul, parcă nu e prost destul").

Textul lui Caragiale *Noi și Biserica* este unul dintre cele fundamentale pentru exacta înțelegere a întregii sale viziuni asupra societății. Acest text face parte din ceea ce numim „opere minore" ale unui mare autor. Opera capitală a lui Caragiale, opera geniului său comic, a naturii abisale a acestei creații de comic monumental, trebuie percepută, pentru a nu fi luată drept altceva decît este, prin avertismentul din *Noi și Biserica*. Altfel riscăm să o plasăm într-o filiație improprie: existențialism, nihilism, ateism sau mai știu eu ce, cum s-a încercat nu de puține ori, din pofta de așa-zisă „modernitate".

Caragiale era, într-adevăr, un cinic. Dar invit la o atentă și nepripită meditație asupra înțelesului radical și real al acestui termen.

* Flaubert a murit în același an cu Dostoievski, 1881, cu un an mai tînăr (59 de ani), deci prea devreme ca să fi apucat să treacă și „sufletul slav" în *Dicționarul ideilor primite*...

TEXTUL LUI CARAGIALE *NOI ȘI BISERICA* ESTE UNUL DINTRE CELE FUNDAMENTALE PENTRU EXACTA ÎNȚELEGERE A ÎNTREGII SALE VIZIUNI ASUPRA SOCIETĂȚII. ACEST TEXT FACE PARTE DIN CEEA CE NUMIM DE REGULĂ „OPERE MINORE" ALE UNUI MARE AUTOR.

Al. Paleologu despre Aleksandr Soljeniţîn

Textul de mai jos este prefaţa scrisă de regretatul Alexandru Paleologu la ediţia românească (trad. Boris Buzilă) a cărţii lui Aleksandr Soljeniţîn *Chestiunea rusă la sfîrşit de secol XX* (Editura Anastasia, Bucureşti, 1995). Textul este esenţial şi foarte personal: dincolo de corecta circumscriere a cazului Soljeniţîn şi a mizei cărţii respective, el marchează delimitarea clară a *ultimului* Alexandru Paleologu de francmasonerie şi de stîngismul generat şi patronat de aceasta, cu tendinţele lui globalizante, anticreştine şi antinaţionale. *(R. C.)*

PREFAŢĂ LA *CHESTIUNEA RUSĂ LA SFÎRŞIT DE SECOL XX* (1995)

„Şi dacă tancurile patriei sale au scăldat în sînge asfalturile unei capitale străine, atunci petele brune au rămas pentru totdeauna pe chipul scriitorului."
„Oare vom avea impertinenţa să afirmăm că nu sîntem răspunzători de ulceraţiile lumii de azi?"
(Aleksandr Soljeniţîn – Din discursul rostit la decernarea Premiului Nobel)

ALEXANDRU PALEOLOGU

Impenitenta stîngă occidentală nu-i iartă lui Soljeniţîn faptul că a făcut-o de ruşine, a obligat-o să se prefacă a-i recunoaşte grandoarea şi a răsturnat — de fapt, el singur — tot edificiul imperiului sovietic, mai precis toată minciuna care timp de trei sferturi de veac a fost consolidată de o vinovată miopie, de interesele nemărturisite ale aceleiaşi stîngi occidentale. Nu i-au iertat lui Soljeniţîn nici faptul că în octombrie 1992, pe o teribilă ploaie de toamnă, în faţa cîtorva mii de ascultători, a ţinut în Vendée un discurs în care a denunţat primul mare genocid, teoretizat ca atare în istoria modernă a lumii. Acest genocid din Vendée a reprezentat modelul urii împotriva omenirii şi tradiţiei, urii împotriva valorilor, urii împotriva a tot ce are continuitate şi substanţă vitală; ură care se cheamă revoluţie, spirit revoluţionar.

Revoluţia franceză este modelul revoluţiei ruseşti; dacă nu ar fi avut loc revoluţia franceză, nici revoluţia rusă n-ar fi avut loc şi nici formele de utopie aplicată pe care le-a înfăptuit Lenin, apoi Stalin, apoi Brejnev. Şi revoluţia franceză a avut un model de inspiraţie, mai vechi, dar care era încă primitiv: războiul civil din Anglia, din timpul lui Cromwell, care s-a reliefat prin decapitarea Regelui Carol I Stuart. De aici au plecat francezii, dar forma ei teoretizată, raţionalizată şi integral calificată este o inovaţie a revoluţiei franceze.

De altminteri, se ştia mai demult – dar această ştiinţă nu s-a răspîndit – că revoluţia franceză n-a izbucnit spontan, sub presiunea unor realităţi sociale şi economice insuportabile. Se ştie astăzi că delegaţii provinciilor la statele generale de la 1789 au prezentat aşa-numitele caiete

de doleanțe ale fiecărei regiuni. Nimeni nu s-a gîndit să compare între ele aceste caiete de doleanțe. Un tînăr istoric francez, cred că de dinainte de primul război mondial, a avut ideea acestei confruntări și a constatat că erau identice. Acest fapt mi se pare suficient pentru a înțelege că revoluția franceză a fost pusă la cale din capul locului, printr-o conspirație centrală. Pusă la cale de către cine?

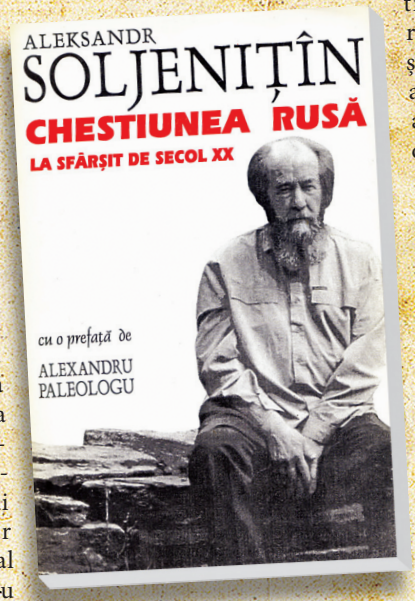

Este greu să spunem acum. Mie, care am fost francmason, nu-mi șade bine să spun că masoneria ar fi unul dintre autorii acestei crime, dar poate să fie plauzibilă răzbunarea masoneriei împotriva distrugerii Ordinului Templierilor de către Filip al IV-lea. Poate nu este întîmplător că regele și regina Franței au fost deținuți la Temple o vreme și că în ideologia care a precedat izbucnirea revoluției franceze se regăseau foarte multe idei care circulau în ordinul masonic din Franța și din Europa acelui timp. Regele Franței, Ludovic al XVI-lea, era el însuși francmason și, totodată, cel mai simpatic dintre toți revoluționarii de la 1789; singurul de bună-credință, singurul generos, singurul inteligent și cult; tocmai de aceea a cedat modei intelectuale de atunci... Nici unul dintre așa-numiții filozofi libertini sau dintre enciclopediștii epocii nu a vizat revoluția sau, în orice caz, nu toți. Ar fi fost sigur victimele ei dacă ar fi trăit. Jules Michelet, cu un imens talent, mult mai presus de inteligența sa, a dat un tablou eroic al revoluției, creînd definitiv o mitologie revoluționară (și, ca efect, o *imagerie d'Epinal*, o stereotipie populară a acesteia). Mitologia acestor eroi s-a instaurat nu numai în educație și în tradiția învățămîntului, ci și în tradiția istorică a Europei și prin grija altor cîțiva autori, de pildă Thomas Carlyle, care au idealizat așa-zișii eroi ai revoluției. Avem și noi o capodoperă dramaturgică, *Danton* al lui Camil Petrescu, capodoperă care ni-l arată pe Danton ca pe un tip vital, simpatic, iubitor de femei, de vin și de Shakespeare. Nu zic nu, o fi fost așa, a și murit foarte frumos – trebuie s-o recunoaștem –, dar era, în fond, un porc, și oricum apare mai simpatic decît Robespierre, care nu era decît un impotent resentimentar. Sau, în alt caz, cititorilor li se smulge toată compasiunea pentru tînărul cuplu de îndrăgostiți, Camille și Lucile Desmoulins, și de tragedia trăită de ei cînd au fost ghilotinați; însă nu putem uita că Desmoulins a fost un instigator la masacru cu efect imediat, chiar pe stradă. Sau exemplul lui Saint-Just, care avea și el părți simpatice: era un *dandy*. Baudelaire relevă undeva, cu multă finețe, dandysmul superior al lui Saint-Just, bărbat frumos altminteri, care a scris cîteva pagini remarcabile într-o carte, *L'esprit de la Révolution*, în care o jumătate de pagină este o prefigurare perfectă și concisă a legendei Marelui Inchizitor din *Frații Karamazov*, ceea ce oricum nu e puțin lucru. Dar dincolo de asta, să nu uităm că Saint-Just a fost un poet fără talent pe care Rivarol l-a inserat în almanahul lui maliții al autorilor „ilustri".

Aceasta este mentalitatea iacobină și republicană a celor care n-au putut suporta prezența și influența lui Soljenițîn, care s-au prefăcut că-l admiră, se prefac și acum, neputînd contesta o realitate universală și zdrobitoare. În schimb, vin cu fel de fel de insinuări. De pildă, anul trecut, mergînd în Franța, am cumpărat din țară o revistă franceză de istorie, unde am văzut pe coperta ilustrată un titlu cu Vendée și sub el cîteva fraze de prezentare care spuneau așa: „D-l Philippe de Villiers [organizatorul întîlnirii din Vendée – n. m.], bun regizor, a știut să profite de slabele cunoștințe în istoria Franței ale d-lui Soljenițîn pentru a-l face să vorbească așa cum a vorbit despre Vendée". Slabele cunoștințe ale domnului Soljenițîn! Ce impertinență! Nu trebuie să uităm că un ziarist din Franța, altminteri bărbat distins și plin de aroganță, Jean Daniel, a avut neobrăzarea, la început, cînd a venit Soljenițîn în Occident, să-l denunțe ca trădător de țară, pentru ca apoi, fără să i se pară necesar să dea vreo explicație, să-l salute, la rîndul lui, pe Soljenițîn ca pe o mare figură contemporană; bineînțeles, cu jumătate de gură. Și, de fapt, toate aceste omagii aduse de

stînga occidentală lui Soljeniţîn sînt numai cu jumătate de gură.

Această atitudine de pseudo-recunoaştere tot nu-l iartă pe Soljeniţîn pentru denunţarea lui radicală a izvorului răului, care este spiritul iacobin şi republican, implicit revoluţia franceză. Neputându-se contesta geniul lui literar şi exemplaritatea lui zdrobitoare în ordinea morală, s-au găsit cîteva lucruri ce i se impută, nu ca acuze, ci ca nişte trăsături ruseşti nevindecabile: panslavismul şi populismul.

Avem şi noi maimuţoii noştri care, luîndu-se după sloganurile din *motto* cu tancurile sovietice care umplu de sînge capitalele unor ţări străine. De aici reiese foarte clar cît de hotărît repudiază el ideea imperială!

În cartea de faţă sînt expuse neted cîteva opinii, cum ar fi cele despre „Marea Catastrofă Naţională a Rusiei", care de două secole viciază prin violenţă tradiţiile ei ortodoxe şi naţionale. Soljeniţîn arată că Rusia nu era o naţiune barbară înainte de Petru cel Mare, cum multă lume spune şi crede; Rusia era urmaşa marelui Imperiu Kievian, care a fost în Evul Mediu, la anul 1000,

DACĂ SOLJENIŢÎN VA REUŞI SĂ IMPUNĂ MĂCAR O SĂMÎNŢĂ DIN IDEEA LUI POPORULUI RUS ŞI EUROPEI, NOI, ROMÂNII, VOM FI SALVAŢI DE UNA DINTRE MARILE NOASTRE SPAIME TRADIŢIONALE, CARE ESTE RUSIA.

stîngii occidentale, au început să insinueze că o fi Soljeniţîn un scriitor mare, dar poate nu chiar aşa mare... Oricum, este incapabil să se dezbare de vechea moştenire a nostalgiei imperiale şi a obsesiei panslaviste şi expansioniste ruseşti! La asta se adaugă şi populismul...: A fi populist este un lucru care te ucide public. Rămîne să vedem ce e populismul, pentru că există într-adevăr un populism odios, pe care-l găsim frecvent în gurile democraţilor mai mult sau mai puţin de centru-stînga şi care înseamnă a vorbi nerușinat în numele poporului, fără a-l cunoaşte şi fără a-l iubi. Preocuparea lui Soljeniţîn pentru poporul rus este perfect întemeiată, căci este poporul lui, pe care îl iubeşte şi-l cunoaşte; iar tocmai de aceea el respectă, fără limite, toate popoarele lumii, şi asta explică fraza

un mare centru al creştinismului şi al civilizaţiei europene. Iar în epoca aceea, unul dintre regii Franţei a fost foarte onorat căsătorindu-se cu o principesă de Kiev. Rusia era descendenta acestei tradiţii, deci nu o ţară barbară; era o ţară cu anumite obiceiuri care ne par astăzi brutale, dar, desigur, nu mai puţin brutale decît cele din Occident la acea vreme. Dacă vorbim de cnut, el se practica şi în marina britanică, se practica şi în infanteria prusacă. Ideea că gîrbaciul este simbolul Rusiei este unul dintre marile clişee stupide care au circulat şi circulă încă în imaginarul popular apusean.

Mai spune Soljeniţîn că „Marea Catastrofă Naţională" a fost această reformă bruscă, această violentare cinică adusă de Petru cel Mare. Şi mie îmi place imens Petersburgul ca oraş, am recunoscut în el lumea lui Dostoievski, dar a fost o nebunie edificarea lui pe acele mlaştini nordice, o nebunie de tip pre-sovietic... Îmi place să văd portretele cu perucă pudrată şi cu horbote la gît şi la mîini, cu principi şi cônţi ruşi, dar nu erau urîte nici costumele boiereşti de dinainte şi sigur s-ar fi ajuns la un stil de viaţă european fără să fie necesară atîta violenţă. Le-a ras bărbile şi iată, de atunci, în Occident, multă lume a purtat şi poartă bărbi... Ce rost a avut această decizie petroviană pentru bieţii boieri ale căror bărbi aveau anumite semnificaţii de prestigiu social? Poate acestea, sînt pentru unii consideraţii glumeţe, dar în total „reforma violentă şi sălbatică" – aşa o numeşte Soljeniţîn – a lui Petru cel Mare a creat o discrepanţă, o ruptură între elita societăţii şi restul societăţii, ceea ce nu este normal. Iar marii aristocraţi ai Rusiei şi-au asimilat imediat modele occidentale, cu multă uşurinţă; au fost poate oamenii cei mai poligloţi şi mai cultivaţi din Europa, au fost mereu preocupaţi de soarta poporului rus (Komiakov şi alţi intelectuali din sec. al XVIII-lea, sau al XIX-lea), de ce se întîmplă cu mujicul rus şi cu tradiţiile ruseşti. Lucrurile acestea au fost întrerupte de revoluţia rusă, care a preluat atenţia faţă de popor şi a întors-o pe dos în sinistra comedie durabilă a sovietizării, prin puşcărie, prin deportare, prin asasinat, prin celelalte forme de genocid şi de tortură.

Această carte este importantă pentru noi, în primul rînd, ca să ne smulgă solzii de pe ochi. Mai întîi să înţelegem care este mesajul lui Soljeniţîn pentru omenire, să nu mai cîrtim ca nişte nătărăi că da, sigur, e un mare scriitor, are conştiinţă, dar este pătimaş

sau este orbit; sau are valoare morală, dar nu și estetică – cum spune „un scriitor român la Paris". Atunci cînd vom înțelege mesajul lui Soljenițîn, vom înțelege că acesta este și omul – profetul marelui popor de lîngă noi; și dacă acest profet va reuși să impună măcar o fărîmă, o sămînță din ideea lui poporului rus și Europei, noi, românii, vom fi salvați de una dintre marile noastre spaime tradiționale, care este vecinul de la Răsărit. Pentru că, așa cum arată Soljenițîn foarte bine, Rusia a fost condusă mereu la grandomanie imperială, la amestecul în treburile mondiale care nu aveau cum s-o privească, numai din ambiție și din poftă de influență și putere; Rusia a fost împinsă la o politică cinică și nerușinată pe care națiunea nu o putea nici cunoaște, nici împărtăși. Și arată, ceea ce noi știm, că față de această sinistră înfățișare a politicii imperiale rusești, a expansionismului acesta nerușinat și tăgăduitor de adevăruri istorice, și tăgăduitor, mai ales, de dreptul la viață, există marele, fantasticul potențial intelectual, științific și spiritual al Rusiei, a cărui iradiație o cunoaștem deja de două secole, dar care va fi și mai mare în momentul în care Rusia va renunța la imperiu, atunci cînd va renunța să mai fie o mare putere. Soljenițîn spune în interviul recent acordat în *Der Spiegel* că „trebuie să renunțăm de a fi o mare putere". Și așa Rusia este o țară enormă, și așa potențialul ei intelectual este uriaș. Ce-i trebuie rolul de superputere, adică de Căpcăun? Este derizoriu și stupid. Tot din Soljenițîn putem

Mormîntul lui Aleksandr Soljenițîn, aflat la Mănăstirea Donkoi din Moscova

să înțelegem sensul unei replici a personajului principal din filmul lui Tarkovski, „Călăuza": „Slăbiciunea, fragilitatea înseamnă frăgezime și viață; puterea, asprimea înseamnă rigiditate și moarte". Această sevă parcurge ca o substanță vitală întreaga operă literară și viziunea despre lume a lui Soljenițîn. Forța covîrșitoare a acestui scriitor nu are decît în Tolstoi un precedent, dar cu o mai mare luciditate în planul politic și social. Geniul său invincibil sesizează și scoate în relief natura divină a ceea ce e fragil și efemer. Tot în filmul lui Tarkovski personajul principal recită la un moment dat un poem de Tiutcev în care se spune, în esență, că nu există capăt în înaintarea pe calea binelui, oprirea anulează totul; pe drumul binelui nu există oprire: de îndată ce te oprești, binele este anihilat. Nu putem așadar spune că, în sfîrșit, am realizat binele și ne putem opri ca să profităm de ce am construit, așa cum își închipuie prea mulți dintre satisfăcuții occidentali.

Dacă vom înțelege corect mesajul lui Soljenițîn, dacă avem răbdarea și inteligența să citim ce scrie și ce spune, ținînd seama și de cine este cel ce spune, nu ne vom mai preta la toate răstălmăcirile, la toate ignoranțele luate drept certitudini cu care ne adapă intelectualii internaționaliști de la noi și de aiurea. Soljenițîn spune expres și repetat (atît în cartea de față, cît și în precedenta: *Cum să reamenajăm Rusia noastră*) că Rusia trebuie să renunțe la țările anexate, care nu sînt de tradiție, de cultură și de istorie comună cu a Rusiei. Sînt un număr de 11 republici care, după el, ar trebui să facă secesiune, între ele și Basarabia, care, normal, urmează să treacă la România. Aceasta o spune Soljenițîn, nu o spune Snegur, nu o spune Iliescu!

Așa că aș apostrofa pe cîțiva intelectuali români și străini care, continuînd să ignore sau să falsifice sensul mesajului lui Soljenițîn, nu sînt de fapt, indiferent de faima lor post-sartriană, decît niște complici imbecili sau niște mincinoși lipsiți de rușine.

Iar ca să fie lucrurile clare, rog pe fiecare să citească încă o dată prima frază pusă ca *motto* la paginile de față. Mai cu seamă acum cînd Leningradul a redevenit Sankt-Petersburg, cînd drapelul rusesc a înlocuit mizerabila cîrpă roșie cu secera și ciocanul și cînd tancurile *sovietice* devastează Cecenia. ■

THEODOR PALEOLOGU DESPRE „NAZISTUL“ CARE NE LIMPEZEȘTE ISTORIA

interviu realizat de
CLAUDIU TÂRZIU

Am ales să dialogăm cu un om politic asumat de dreapta, Theodor Paleologu, despre un gînditor clasic al Dreptei, Carl Schmitt, într-o epocă în care noțiunile de Stînga și Dreapta devin tot mai confuze și difuze, simple etichete pentru un conținut amestecat.

Însuși partidul al cărui vicepreședinte este d-l Paleologu, PDL, nu e unul autentic de dreapta în raport cu principiile și valorile fundamentale ale Dreptei. Totuși, d-l Paleologu s-a menținut pe poziții conservatoare, cu ușoare tendințe libertariene, de cînd a pășit în politică.

Pe de altă parte, în discuția noastră ne-a interesat cu deosebire specialistul în filosofie politică, nu politicianul Paleologu.

De ce Carl Schmitt (11 iul. 1888 – 7 apr. 1985, Germania)? Pentru că a fost unul dintre cei mai influenți gînditori politici și juriști ai secolului XX. Iar scrierile sale ne pot face să înțelegem mai bine și realitățile politice de azi.

Domnule Theodor Paleologu, pentru că sînteți un foarte bun cunoscător al operei și vieții lui Carl Schmitt, vă rog să faceți o mică introducere asupra celui despre care vorbim, fiindcă este prea puțin cunoscut în România.

Într-adevăr, Carl Schmitt este un nume familiar aproape numai pentru cei care se interesează de științe politice, de teorie constituțională, de teoria războiului și de teologie politică. Din cîte știu, o singură carte a sa a fost tradusă în românește după ’90, *Teologia politică*, și n-a avut nici măcar o recenzie în presă.

Opera sa nu e tradusă în România probabil pentru că editorii mai importanți, neștiind prea bine despre ce e vorba, se tem pentru reputația lor, de parcă ar fi ceva compromițător. Pe de altă parte, traducători foarte buni din germană sînt puțini. Eu aș putea să-l traduc, dar e atît de prost plătită această îndeletnicire încît mi se pare umilitor să o fac. Poate totuși o să traduc măcar cîteva texte esențiale cîndva...

În anii ’30–’40, Carl Schmitt era cunoscut în România, a avut elevi români, printre care ilustrul Mihail Fărcășanu, era în legătură și cu juristul Djuvara, cu Eliade, cu Cioran, a făcut și o vizită în țara noastră. A fost tradus pe atunci în românește, puțin, de Corina Zombard. După război a corespondat cu Eliade, Cioran, Uscătescu și alți cîțiva intelectuali români din exil.

Carl Schmitt e un gînditor de dreapta, dar eu nu l-aș situa numai în relația asta Dreapta – Stînga, pentru că e atît de important pentru esența politicului, pentru marile structuri ale fenomenului politic, încît este dincolo de Dreapta și de Stînga.

Iar redescoperirea lui și popularitatea de care se bucură în ultimele decenii vine dinspre Stînga. Carl Schmitt poate spune lucruri interesante și pentru Stînga, nu doar pentru Dreapta. Asta neînsemnînd că rădăcinile gîndirii lui nu sînt legate de tradiția conservatoare, națională, contrarevoluționară... Atîta doar că oamenii de dreapta sînt mai precauți și chiar fricoși în a și-l asuma, pe cînd cei de stînga sînt mai puțin complexați și atunci sigur că un gînditor ca Giorgio Agamben, de exemplu, vorbește cu mai multă liberate despre Carl Schmitt, pentru că nimeni nu-l suspectează de cine știe ce intenții ascunse. Agamben fiind altminteri un autor admirabil, care a continuat gîndirea lui Schmitt

CARL SCHMITT ESTE DINCOLO DE DREAPTA ŞI STÎNGA, PENTRU CĂ DE LA EL POATE ÎNVĂȚA ORICINE, INDIFERENT DE ORIENTAREA POLITICĂ. ASTA NEÎNSEMNÎND CĂ RĂDĂCINILE GÎNDIRII LUI NU SÎNT LEGATE DE TRADIȚIA CONSERVATOARE, CONTRAREVOLUȚIONARĂ...

pe anumite direcții, iar cartea lui despre *Starea de excepție* este o capodoperă în materie de studii schmittiene. Am avut și plăcerea de a-l cunoaște la Berlin.

Revenind la Schmitt, e un paradox, pentru că e un gînditor politic de extremă profunzime și subtilitate, aproape genial, și pe de altă parte a suferit de o lipsă de simț politic consternantă. Naivitatea de care a dat dovadă în anii '30, crezînd că îi va păcăli pe naziști, este aproape copilărească. Ține de orgoliul intelectualului, care crede că e mai deștept, ori nu e așa, iar băieții de la SS au înțeles rapid cu cine au de a face și l-au torpilat fără milă cînd le-a venit bine, adică în 1936.

Trebuie amintit că în anii '20, cei ai Republicii de la Wiemar, Carl Schmitt era una dintre marile figuri intelectuale ale Germaniei. A fost consilier al cancelarului Kurt von Schleicher [predecesorul lui Hitler în funcția de cancelar, ucis în 1934 de SS – *n. red.*] și în această calitate a recomandat ca partidul nazist să fie scos în afara legii, ca și partidul comunist. În 1933, cînd Partidul Național-Socialist al lui Hitler a ajuns la putere, Schmitt a crezut că trebuie să facă exces de zel, ca să nu-și piardă poziția și, eventual, să facă și carieră. Și i-a mers cîțiva ani.

Ce credeți că ar spune el astăzi despre situația politică a Europei?

În primul rînd, și-ar vedea confirmate multe dintre teoriile lui: despre eroziunea statului, despre ubicuitatea politicului, despre tendințele hegemonice ale SUA, despre legătura dintre teologic și politic, despre noile forme ale războiului. E un autor care ne ajută foarte mult să înțelegem ce se întîmplă în lume, în general, și în Europa, în mod special.

Ar fi satisfăcut de UE și de planurile unor lideri europeni de a o transforma într-un nou imperiu?

Sînt la el elementele unei reflecții asupra Europei ca mare spațiu comun. Felul în care a decurs construcția europeană, însă, n-ar fi pe gustul lui, pentru că nu e pe placul nici unui conservator. Sînt anumite evoluții în cadrul Uniunii Europene care n-au cum să ne încînte nici pe noi – eu nefiind un adversar al proiectului european. Sînt forme de birocrație în UE absurde, politica monetară e pornită dintr-o idee justă, dar nu-și

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

Născut pe 15 iulie 1973, în București. Doctor în Științe politice la École des Hautes Études en Sciences Sociales și la Universitatea München, cu o teză publicată și în volum: *Sous l'œil du Grand Inquisiteur: Carl Schmitt et la tradition de la théologie politique* (Paris, Cerf, 2004). Fost ambasador al României în Danemarca și Islanda și fost ministru al Culturii, actual deputat democrat-liberal.

atinge cu adevărat obiectivele... Sînt multe de spus, dar nu neapărat dintr-o perspectivă schmittiană, ci dintr-una mai larg conservatoare.

Politicienii de dreapta actuali mai găsesc în Schmitt un reper, mai văd în el pe cineva care îi poate călăuzi într-un demers politic?
Categoric, da. Așa cum găsim în orice clasic al gîndirii politice. Că vorbim de Machiavelli, de Thomas Hobbes sau de Aristotel, avem de învățat de la ei. Așa este și Carl Schmitt, pe care nu ezit să-l consider un clasic al gîndirii politice. Deci oricine are de

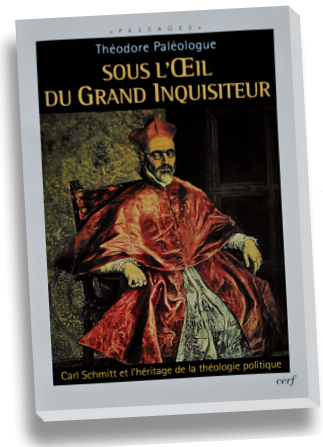

învățat de la el, indiferent de orientarea politică. Sînt într-adevăr și anumite elemente specifice de dreapta, dar ele nu acoperă întreaga operă. Încă o dată, sigur că Schmitt era de dreapta, dar e prea puțin pentru a descrie amploarea operei lui. De altfel, el este un autor pe a cărui operă se scriu foarte multe cărți și articole, e un excelent subiect de teză.

Spuneați că oamenii de dreapta se feresc în general de Carl Schmitt. Să fie pentru că a refuzat să se supună unui regim de denazificare, motivînd că, dacă l-ar accepta, ar recunoaște implicit că a fost nazist?
E greu de spus. Într-adevăr, a scris niște texte pe care mai bine nu le scria. A făcut exces de zel. E o problemă complicată la el. Unii se întreabă dacă a făcut-o din oportunism sau ca o consecință a gîndirii lui politice? Cred că adevărul e undeva la mijloc. Sigur că e vorba și de situația lui personală din ’33 pînă în ’36, și chiar după acești ani. Cele mai problematice texte le-a scris cînd i-a fost cel mai frică. Putea foarte bine să ajungă într-un lagăr de concentrare. I-a fost frică de asta. Pînă și în ultimii ani de viață, în anii ’80, se temea că vor veni niște SS-iști să-l omoare, ceea ce trădează o spaimă internalizată în anii ’30.
Nu avut forța de caracter a altor persoane, dar ce se poate învăța de la el este foarte important. În primul rînd pentru că avea acea capacitate *de a auzi cum crește iarba*, după o frumoasă expresie germană. Apoi pentru că modelele teoretice elaborate de el sînt de o extraordinară fecunditate.

Schmitt se considera ultimul reprezentant al lui *ius publicum europaeum*, argumentînd că sfîrșitul celui de-al război mondial a dat prilejul învingătorilor să-și impună o justiție care este de fapt forma mascată a unui despotism antigerman. Se mai manifestă azi o tendință antigermană?
Toată atitudinea Germaniei din ’45 încoace este construită pe o filosofie de *low profile*: sîntem puternici, dar nu o arătăm. Este cea mai mare putere din UE, dar nu își exercită această putere în mod supărător, arogant. Este vorba despre o disciplină socială și națională impresionantă.
E adevărat că uneori te enervează să auzi nemți spălați la creier, care se autoflagelează la nesfîrșit, își cer iertare de parcă ar fi vinovați personal de toate crimele din istorie și se delimitează... Nu e un spectacol foarte înălțător. Pe de altă parte, faptul că o națiune de 80 de milioane de oameni e capabilă de această înțelepciune, și mai cu seamă de disciplină în a-și asuma puterea discretă, este impresionant. Și nu am dubii că vor continua pe aceeași cale. Nu cred că Germania va deveni în viitor opresivă și dictatorială

TOATĂ ATITUDINEA GERMANIEI DIN 1945 ÎNCOACE ESTE CONSTRUITĂ PE O FILOSOFIE DE *LOW PROFILE*: SÎNTEM PUTERNICI, DAR NU O ARĂTĂM. ESTE VORBA DESPRE ÎNȚELEPCIUNEA ȘI DISCIPLINA IMPRESIONANTĂ A UNEI NAȚIUNI CARE ÎȘI ASUMĂ PUTEREA DISCRET, DAR INDISCUTABIL...

față de celelalte state din UE. Schmitt poate că nu ar fi fost atît de admirativ pe această temă, cu siguranță ar fi avut remarci sarcastice, pentru că el însuși făcea parte din națiunea germană.

Să ne aplecăm puțin asupra celor două jurnale pe care Carl Schmitt le-a ținut imediat după cel de-al doilea război mondial. Mă gîndesc la *Ex captivitate salus* (1945-1947) și apoi la *Glossarium, Însemnări din 1947-1951*. Sînt cărțile lui fierbinți, în ale căror pagini lasă deoparte morga academică și devine om, ba chiar un om suferind. Impresia pe care mi-a lăsat-o a fost cea a unui spirit creștin care e convins că Biserica Catolică este ipostaza *katechon*-ului. Să spunem pentru cititorii noștri că *katechon* este un concept biblic, conform căruia *cineva* sau *ceva* îl oprește pe Antihrist să se instaleze ca stăpîn al lumii pînă înainte de Apocalipsă. Concept care s-a dezvoltat ulterior într-o

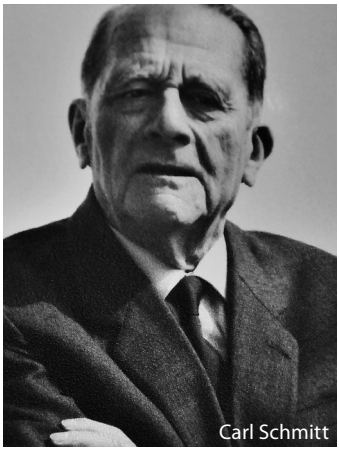

Carl Schmitt

noțiune de filosofie politică. Revenind, m-a surprins ideea lui Schmitt că în fiecare secol al Europei trebuie să identificăm persoana care a purtat destinul de *katechon*. În ce măsură credeți că are dreptate? Și avem cum să recunoaștem cine sau ce este astăzi ipostaza *katechon*-ului?

Este un subiect extrem de complicat și de fascinant totodată, despre care am scris un întreg capitol, de peste o sută de pagini, în teza mea de doctorat. Aceste referiri la *katechon* apar și în unele scrieri publicate, dar și în jurnal. Faptul că Schmitt face ipoteze în jurnal nu trebuie să ne facă să credem că asta era doctrina lui, că găsise un răspuns; sînt tatonări. O paranteză: Schmitt era un mare autor de jurnale, deși rîdea de autorii de jurnale și îl ironizează pînă și pe bunul lui prieten Ernst Jünger, alt mare autor de jurnale. Jurnalele despre care vorbim sînt redactate într-o scriitură obișnuită, restul sînt foarte greu de decodificat, pentru că sînt stenografiate după un sistem vechi, care nu mai e cunoscut decît de puțină lume azi. Jurnalele lui sînt deci mult

Theodor Paleologu, alături de Regina Margrethe a II-a a Danemarcei

mai ample decît știm noi. *Glosarium* este scris într-o cheie preluată de la Léon Bloys (pe care l-a prețuit foarte mult și de stilul căruia a fost legat), care este o altă filosofie a literaturii de jurnal, în care jurnalul devine o exegeză a istoriei prin prisma persoanei. Asta face Schmitt în *Glosarium*, nu neapărat în celelalte jurnale ale lui. De asemenea, atît jurnalele cît și corespondența lui sînt partea nevăzută a aisbergului. Se vor mai scrie multe teze de doctorat plecînd de la acestea. Corespondența lui este uriașă și extrem de interesantă. Schmitt era mereu în contact cu foștii lui elevi, cu admiratorii lui, avea un întreg imperiu relaționar chiar și în perioada în care era pus la index, în anii '50. Iar influența lui a continuat să fie enormă și după ce s-a retras în orășelul natal, Plettenberg, din Renania de Nord-Westfalia, care a devenit o Mecca, în care veneau oameni de peste tot să-l vadă pe marele gînditor.

Revenind la *katechon*, sînt acele două verse din scrisoarea lui Pavel către Tesalonicieni – „Și acum știți *ce-l oprește* [pe Antihristul – n. red.], ca să nu se arate decît la vremea lui. Pentru că taina fărădelegii se și lucrează, pînă cînd *cel care o împiedică* acum va fi dat la o parte" – în care nu e clar dacă e vorba de o persoană sau de o forță, dacă e un *katechon* personal sau impersonal, dacă e un *katechon* politic – Imperiul Roman –, sau un *katechon* spiritual – rugăciunea drepților

CARL SCHMITT A FOST PREOCUPAT DE CINE ÎL OPREŞTE PE DIAVOL SĂ SE INSTALEZE STĂPÎN AL LUMII. O FORȚĂ POLITICĂ SAU UNA SPIRITUALĂ, UN SUPRASTAT SAU O RUGĂCIUNE? EL ERA TENTAT SĂ CREADĂ CĂ BISERICA CATOLICĂ, DIN CARE FĂCEA PARTE.

sau Biserica, sau dacă e o anumită componentă a Bisericii (de exemplu Inchiziția – de ce nu? –, căci combate erezia), sau dacă nu cumva în interiorul Bisericii e un ordin mănăstiresc care încarnează această dimensiune katechontică. Interpretarea majoritară la Sfinții Părinți care s-au preocupat de această problemă este una politică. Ei spun că e vorba despre Imperiul Roman. Și atunci se pune problema succesiunii Imperiului Roman. Ce entitate politică este în măsură să continue imperiul roman: Imperiul lui Carol cel Mare în Occident sau Imperiul Bizantin; este A Treia Romă, Rusia, sau Imperiul Habsburgic și tot ce a urmat?

Cine ar fi în ziua de azi nu știu dacă ar avea un răspuns Schmitt. Mai ales că el a descris și acele figuri pe care le-a numit „acceleratori fără voie". Și îți pui întrebarea dacă nu cumva George W. Bush, de pildă, n-a fost un accelerator fără voie. Dacă, inspirat de convingerile lui creștine – sincere, n-am nici o îndoială –, nu a grăbit un proces care duce lumea în altă parte decît cea pe care o dorea el. Dacă ar fi întrebat Alexander Dughin, probabil ar spune că o încarnare a *katechon*-ului e Vladimir Putin și sistemul său politic. Dacă întrebați un monarhist conservator de factură occidentală, s-ar putea să vă spună că e monarhia britanică... E o joacă a imaginației...

Pe de altă parte, există o tendință minoritară care vede în *katechon* o dimensiune pur spirituală, de rugăciune, de viață ascetică, și poate că această interpretare este mai plauzibilă în contextul nostru, în care nu poți spune că se identifică o entitate statală cu Imperiul Roman. Cine ar fi? SUA, Rusia, Statele Unite

ale Europei? Cam astea ar fi variantele și nici una dintre ele nu ne satisface cu totul.

De ce?
Pentru că un autor precum Ipolit spune așa: Imperiul Roman e un rău. Dar e mai rău fără rău. Imperiul roman este o formă homeopatică a răului. Deci mai bine cu un rău mai mic decît cu un rău fără limită. Pentru că dispariția Imperiului Roman ar duce la domnia fărădelegii, a anarhiei, la disoluție morală... Imperiul e un principiu de ordine.
Avem și cealaltă variantă, a lui Eusebiu din Cezareea, de pildă, care spune că Imperiul Roman face parte dintr-un proiect providențial, că expansiunea lui și pacea realizată de el a permis difuzarea creștinismului; că de fapt Imperiul Roman este un instrument al creștinismului. Eusebiu din Cezareea și Ipolit ne dau măsura diferențelor între teologii creștini în privința statutului de *katechon* al Imperiului Roman.

Preferații doctrinari ai lui Schmitt erau Thomas Hobbes, Tocqueville și Donoso Cortés. Primului i-a închinat în 1938 două prelegeri care au apărut ulterior în volum: *Der Leviathan*. Ideea principală a volumului e că ruperea Statului de Biserică va da naștere unei pseudodemocrații în care puterile indirecte (*potestas indirecta*) vor controla societatea fără ca ele să poate fi controlate. Schmitt se gîndea la cluburi, cercuri, cîmpuri de *lobby* sau centre financiare care preschimbă democrația fie în plutocrație, fie într-o scenă mediatică în care deciziile se iau în culise.

Theodor Paleologu, sub tabloul bunicului său Mihail Paleologu

Nu cumva realitatea de azi îi dă dreptate?
Miza volumului amintit de dvs. e multiplă. În primul rînd e o carte despre Hobbes. Ironia cărții constă în aceea că Schmitt spune despre Hobbes că este un mare gînditor, sigur are meritele lui, dar e și un fel de ucenic vrăjitor care a conjurat o forță mitică care îl depășea, și anume figura Leviathanului, care apoi are o dinamică proprie și scapă intențiilor celui care l-a scos din lampa fermecată.

Așadar, trebuie citită ca o carte serioasă despre Hobbes, dar și ca o interpretare curajoasă și pe undeva ludică. Și-atunci trece de la discuția despre Hobbes la cea despre evoluția politicii în modernitate, care spune ce spuneți dvs.
Pe de altă parte, e și o carte autoreferențială, pentru că Schmitt se vede pe sine ca pe Iona în burta balenei. De aceea spuneam că Schmitt este foarte legat de stilul lui Léon Bloys, pentru că amîndoi au tendința

de a citi în destinul propriu o marcă a destinului general.

Da, dar vi se pare validă ideea pe care o lansează cum că ruperea Statului de Biserică este dăunătoare?
Evident că da. E și făcută. Dar depinde și la ce fel de relație între Stat și Biserică ne referim. Aveți impresia că apropierea dintre Stat și Biserică la noi face bine? Eu cred că nu, că pierde și Biserica, pierde și Statul. Cum a sintetizat un coleg senator: „Fă-te frate cu popa pînă treci alegerile!". Or, o asemenea atitudine nu are nici un fel de legătură cu simfonia bizantină sau cu teologia politică a lui Eusebiu de Cezareea. E o românizare totală a unor idei mărețe.

În jurnal, Schmitt se compară la un moment dat pe sine cu ciobanul din *Mioriţa*, iar numele baladei în gura unui german nu poate să nu ne uimească. E drept, Carl Schmitt scria fluent în latină și citea în greacă veche, dar de aici și pînă la detaliul onomastic și mărunt al *Mioriței* e totuși drum lung. E erudiție la mijloc sau altceva?
De la Eliade i se trage. Carl Schmitt era un om de o enormă cultură, foarte curios și care absorbea multă informație, mereu la curent cu ce se întîmplă. Deci e și erudiție, dar mai mult decît atît. Cînd vorbește de ciobanul din *Mioriţa*, se referă și la noțiunea heideggeriană a păstorului ființei, omul ca păstor al ființei. E un amestec jucăuș de Heidegger și *Mioriţa*, în care întîlnim din nou tendința lui Schmitt de a se prezenta pe sine ca pe un arhetip, de a-și citi destinul prin simboluri, și în oglinda destinului său – destinul general. Uneori sugerează că el însuși ar putea fi nu *katechon*-ul, dar un fel de *katechon* mai mic.

Dintre români, Mircea Eliade și Mihail Fărcășanu au fost cei care știau bine opera gînditorului german. Cît de apropiată a fost prietenia lui Eliade cu Carl Schmitt? S-au influențat unul pe altul?
Sînt semne că Schmitt a citit o parte din opera lui Eliade. Dar n-aș spune că s-au influențat. Sînt intelectuali de mare anvergură, care s-au bucurat să se întîlnească de două ori, s-au citit unul pe altul, și-au scris.

CARL SCHMITT SPUNE SĂ RUPEREA STATULUI DE BISERICĂ DĂ NAŞTERE UNEI PSEUDODEMOCRAŢII, ÎN CARE DICTEAZĂ CERCURI OCULTE. ÎN EUROPA RUPTURA S-A PRODUS APROAPE PESTE TOT. DAR THEODOR PALEOLOGU ATRAGE ATENŢIA CĂ NICI COLABOREREA EXISTENTĂ LA NOI ÎNTRE BISERICĂ ŞI STAT NU E BUNĂ.

E deja ceva. În general, marile spirite nici nu se văd, se ignoră. Nici din punct de vedere politic nu văd mare asemănare între ei.

Cunoașteți oameni politici, de la noi sau din străinătate, care se ghidează după ideile lui Carl Schmitt sau măcar îi prețuiesc opera?
Fără îndoială că da. Dar sînt culturi politice care favorizează oamenii politici care sînt interesați de idei și sînt culturi politice în care nu ajung la vîrf astfel de oameni. În Franța, Italia și Spania sînt astfel de oameni politici. În Spania era faimosul și recent răposatul Manuel Fraga Iribarne, patriarhul Partidului Popular Spaniol. El era un mare admirator al lui Carl Schmitt, pe care l-a invitat în Spania și în timpul lui Franco, și după. În Italia, Gianfranco Fini, liderul Alianței Naționale, l-a citit cu siguranță pe Schmitt. Ca și Gianfranco Miglio, ideologul Ligii Nord, care acum e desprins de această formațiune. Sau la stînga, Massimo Cacciari, primarul Veneției, care e și un important filosof.
La noi, Teodor Baconschi, Cristian Preda, cu siguranță l-au citit, pentru că sînt persoane cu o cultură politică solidă. Dar mai trebuie spus un lucru: politica românească nu este foarte permeabilă la idei. Nu sîntem singuri în situația asta. Mai sînt și alte țări în care principalul lucru este să fii reprezentant pentru omul de rînd și priceput administrativ, eventual. Pe undeva e și normal, căci noi avem încă de rezolvat probleme simple: trotuare, parcări, drumuri, spații verzi – lucruri normale, care în alte state sînt banale. ■

SEMNIFICAȚII ALE GLOBALIZĂRII

PARTEA ÎNTÎI

CRISTI PANTELIMON

ANOMIA SAU PIERDEREA MĂSURII

Privită dintr-o perspectivă de maximă generalitate, globalizarea e un fenomen de *pierdere a măsurii* sau de dezechilibru în toate domeniile vieții actuale.

Dacă sociologia clasică de secol XIX descoperă termenul de *anomie* pentru a-l așeza ca descriere a acestei dereglementări și lipse de măsură, știm că, la cel care l-a consacrat, Emile Durkheim, anomia e un fenomen mai degrabă local, datorat unor perioade de transformări ale societății, unei perioade de avînt economic, și care poate fi depășit cu ajutorul revenirii la morala corpurilor profesionale. Răul de care suferă societatea e, altfel spus, un rău tranzitoriu, și ne amintim că Durkheim afirmă explicit că nu și-ar pierde deloc timpul cu analizele sociologice dacă nu ar fi convins că lucrurile se pot îndrepta. Optimismul meliorist al pozitivismului de secol XIX e prezent peste tot în scrierile sale. Prin urmare, nu avem nici un motiv să credem că el ar fi întrevăzut în anomie un pericol *à la longue*, ba chiar un fel de stigmat ireversibil al lumii moderne. La sociologul francez nu se întrevede încă pericolul dezechilibrului universal, al anomiei totale, generalizate, al pierderii măsurii în toate, deci al unei dereglementări la scară planetară. Acest sens relevat mai sus va trebui să ne reție atenția, pentru că el intră în compoziția tuturor definițiilor ce se dau fenomenului globalizării. Într-un mod mai direct sau mai estompat, toate descrierile acestuia sugerează ideea de anomie.

UN CERC VICIOS

Cu toate acestea, ne grăbim să spunem că globalizarea nu este, așa cum se crede îndeobște, *o cauză* sau chiar *cauza* principală, deci un agent „vinovat“ pentru starea de lucruri descrisă mai sus, ci mai degrabă o stare de fapt sau chiar un efect. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că cele mai multe analize asupra globalizării sînt problematice. Din punctul de vedere al atitudinii față de globalizare, în linii mari, ele se împart în două categorii: unele critică globalizarea și o fac responsabilă de cele mai multe fenomene patologice la nivel internațional, altele, dimpotrivă, criticînd o serie de aspecte negative ale fenomenului studiat, consideră că acesta poate fi adus în beneficiul oamenilor printr-o mai bună înțelegere și raportare la el. Din punctul nostru de vedere, ambele perspective sînt înșelătoare. Și aceasta pentru că ambele reduc în cele din urmă analiza la fenomenul globalizării ca atare, considerînd că el e originea sau cauza primă a tuturor celorlalte

aspecte. Semnificativ e, din acest punct de vedere, faptul că majoritatea analizelor se concentrează asupra factorului economic, cel mai susceptibil de a genera globalizarea, mai toate celelalte aspecte ale societății tinzînd să fie tratate ca epifenomene economice, sau ca derivate ale acestuia. Cultura e, bunăoară, văzută ca fenomen de difuziune pe un plan orizontal, al pieței globale, unde se exercită o cerere și există o ofertă de „produse culturale". Fenomenele politice sînt de asemenea integrate în paradigma economică (actuala școală denumită *Public Choice* e o astfel de paradigmă, care își are originea în așa-numita *teorie economică a democrației*, asumată de autori ca Anthony Downs[1] încă din anii '60 și care pun relația cost-beneficiu la baza explicației comportamentului politic), fenomenele geopolitice urmează firesc logica celor economice, dar și multe altele, ca sportul, turismul, sănătatea, morala sînt tratate tot în cheie economică și, de aceea, văzute sub cupola vastă a globalizării. E incorectă această viziune? Nimic din ce e activitate umană nu scapă logicii globale, de la economie la *entertainment*, de la cultură la morala familială, de la sănătate la transporturi, de la industria cinematografică la literatură. Totul stă sub semnul globalului. La rîndul său, globalul stă sub logica economică. Aparent, ne aflăm într-un cerc vicios. Totul este economie, sau tinde să se apropie de condiția economiei, economia este globală, prin urmare, toate fenomenele sociale devin, în măsură mai mare sau mai mică, dar cert, globale. Unde ne aflăm, deci, cu explicația?

DEZINTEGRAREA ISTORICĂ A TRADIȚIEI

Globalizarea înseamnă, pentru sensibilitatea sociologului, în primul rînd, un fenomen de dezintegrare a elementelor comunitare ale lumii. Așa ceva remarcase încă Ferdinand Tönnies, în clasica sa *Comunitate și societate*, dar astăzi lucrurile tind cu adevărat a lua dimensiune globală. Ceea ce părea adevărat doar pentru lumea occidentală e astăzi un fenomen la scară universală, sau cvasi-universală. Globalizarea reprezintă pentru ideea de comunitate momentul pierderii unității, însoțit de o mișcare perpetuă de dezintegrare. Pierderea dimensiunii mici în favoarea monomaniei dimensiunii mari face ca orice comunitate să-și piardă înțelesul originar. În același timp cu creșterea universală care însoțește acest proces de pierdere de sine are loc o descompunere a elementului religios, o „dezvrăjire" pe care este inutil s-o considerăm încheiată, așa cum face un sociolog francez contemporan, Michel Maffesoli. Nici un fel de revrăjire a lumii[2] nu poate

răsturna axul descompunerii cantitativiste care se manifestă la nivel global. Cu ceva timp în urmă, René Guénon știa deja că lumea este, schematic vorbind, împărțită în două mari regiuni spirituale: Occidentul, pe de o parte, Orientul, pe de altă parte[3]. Ceea ce face profilul aparte al Occidentului e faptul că, spre deosebire de toate civilizațiile „normale“ de pînă acum, el e singurul care și-a pierdut busola tradiției și evoluează *împotriva* principiilor tradiționale. Orientul, în schimb, e, după părerea lui Guénon, încă depozitar al unei civilizații tradiționale, așadar firești. Din păcate, viziunea marelui autor francez din anii '30 pare a nu mai fi astăzi valabilă. Orientul devine el însuși o civilizație antitradițională, intrînd, astfel, în plină epocă globală. „Sfîrșitul istoriei“ de care vorbește Francis Fukuyama e, de fapt, un *triumf* al istoriei înțelese ca generalizare a aspectelor antitradiționale, moderne, acolo unde aceste elemente nu apăruseră sau nu deveniseră încă dominante: în Orient. Globalizarea este deci sinonimă pînă la un punct cu occidentalizarea Orientului. Ea înseamnă sfîrșitul istoriei ca triumf al imanenței istorice în dauna transcendenței care nu se vrea epuizată în istorie. Globalizarea, din această perspectivă, este istorie pură sau tinde să devină așa ceva.

Toate componentele vieții umane sînt denaturate astfel și supuse unei „aplatizări“ istorice fără precedent. Ele își pierd orice relevanță spirituală și tind să devină un conglomerat mut de fapte fără semnificație. Soluțiile cele mai radicale de eliminare a acestor rezultate ale globalizării sînt cele care propun pur și simplu decuplarea de la sistemul economic globalizant. O astfel de soluție totală propunea un filosof ca Julius Evola, doar pentru cazul italian, atunci cînd cerea pur și simplu ca Italia să iasă din concertul puterilor economice mondiale: „Mai bine să renunțăm la desfătările îmbunătățirii condițiilor sociale și economice generale și să adoptăm unde este nevoie un regim de *austerity*, decît să ne înjugăm la carul intereselor străine, decît să ne lăsăm implicați în procesele mondiale ale unei hegemonii și ale unei productivități economice neținute în frîu, destinate să lovească pe cel ce le-a dezlănțuit, cînd nu vor mai găsi spațiu suficient“[4]. Fără să fie în intenția sa, declarația lui Evola era un manifest antiglobalizare *avant la lettre*.

CULTUL MUNCII SAU „MÎNTUIREA“ PRIN CARIERĂ

Tot un astfel de manifest, chiar dacă mai reținut, dar mai tehnic, e astăzi cartea sociologului german Jakob Schrenk, *Arta exploatării de sine sau minunata lume nouă a muncii*[5], în care autorul creionează cu deosebit talent noile condiții ale muncii globalizate într-una dintre țările cele mai dezvoltate ale lumii și ale Europei, Germania. Am spune că după lectura acestei cărți extrem de captivante, impresia care se degajă e că munca (post) modernă, munca globalizată, e o muncă cu tușe ideologice, în care imaginea actului productiv e deformată în oglinda unei eficiențe exagerate și în numele unei mobilități și unei așa-numite autorealizări prin carieră care se dovedesc extrem de discutabile, dacă nu chiar pernicioase. Spre deosebire de munca deceniilor de după al doilea război mondial, în care Occidentul a cunoscut marele său avînt economic (ceea ce ar corespunde în Franța cu perioada celor „trei decenii glorioase“), perioadă în care munca era reglementată și bine determinată în spațiile special destinate, în care ideea de responsabilitate se îndrepta mai puțin spre omul de rînd (muncitorul simplu), cît mai cu seamă spre șefi, munca actuală e o muncă de permanentă veghe, o muncă în care fiecare e mereu „conectat“ și „responsabilizat“, uneori – dacă nu de cele mai multe ori – fără sens. Iluzia unei munci atotcuprinzătoare, care depinde de toți și-i include pe toți, iluzia unei munci eliberatoare în condițiile globalizării e extrem de periculoasă. Remediile nu sînt ușor de propus și ele se situează, cum corect intuiește autorul, nu atît la nivelul faptului efectiv de a munci, cît mai cu seamă la stilul și la imaginea cu care se muncește, la *ideea* de muncă. Ca și predecesorul său italian, care plecase tot de la problema muncii, criticînd diminuarea sensului spiritual al acesteia și eșuarea muncii într-o activitate pur productivă, abrutizantă, sociologul german crede că munca trebuie menținută, dar reinventată ca sens și semnificație, readusă în limitele ei normale, expurgată de filosofia înșelătoare a „mîntuirii“ prin carieră, o mîntuire în și prin muncă doar, fără participare divină.

Remediile, așa cum spuneam, nu constau în refuzul muncii, ci în atitudinea nouă față de ea: „Înainte de a schimba ceva, trebuie să ne dăm seama că trebuie să se schimbe ceva. Dar nu am ajuns încă atît de departe. Munca e punctul de referință al societății noastre capitaliste. Mentalitatea politică e axată pe avantaje competiționale, productivitate, concurență și rate ale dobînzii, iar consecințele concrete asupra

oamenilor sînt luate mai puțin în considerare. Cine vrea să facă ceva împotriva exploatării complete de sine trebuie să se apere mai întîi împotriva dominației totale a muncii. E important să realizăm că putem gîndi dincolo de sistem. Această carte nu e o chemare la încetinirea societății sau la grevă. Dar să nu uităm că biroul nu trebuie să devină automat un templu al realizării individuale. Ideea că omul poate crea doar la muncă lucruri care rămîn, că o carieră abruptă e sinonimă cu o viață bună nu se bazează, în ultimă instanță, pe o ordine naturală, ci e o invenție omenească. Sau, altfel spus: e o ideologie, o concepție despre lume rigidă, bazată pe anumite precepte care nu mai pot fi puse sub semnul întrebării de credincioși. Această adevărată „Biserică a Carierei“ e o instituție atotputernică“[6].

Munca globală nu reprezintă o alternativă la munca locală, așa cum s-ar putea crede. Ea nu rezolvă, prin caracterul global, problemele tuturor, ci creează o serie de probleme la nivel global. Astfel, datorită mobilității crescute a locurilor de muncă și a răspîndirii stilului de viață global, apare o nouă clasă de dezavantajați, de oameni fără căpătîi, care nu-și mai pot găsi mijloace adecvate de trai și a căror situație poate fi descrisă cel mai bine în termeni de precaritate[7]. Creșterea numărului de dezavantajați ai muncii globale e însoțită, paradoxal, așa cum observă Zygmunt Bauman, de creșterea suprafeței zonelor slab populate sau depopulate, precum și a celor care nu mai pot întreține, aparent, comunități umane[8]. E vorba despre un fenomen social la scară planetară, cu cauze sociale și nu geografice sau demografice. Nu atît numărul mare de locuitori, cît stilul global de viață face ca rezervele bio-sociale ale planetei să fie epuizate, iar Pămîntul să pară debordat de numărul celor care-l populează.

TOATE-S VECHI ȘI NOUĂ TOATE…

Cu mult timp în urmă, un economist francez de orientare creștină, Alban de Villeneuve-Bargemont, scria un uriaș (la propriu) tratat de *Economie politică creștină*, al cărui subtitlu era *Cercetări asupra naturii și cauzelor pauperismului în Franța și în Europa și* ↘

asupra mijloacelor de a-l diminua și a-l preveni[9]. Villeneuve-Bargemont e un adversar al școlii engleze de economie politică, iar intențiile sale sînt să demonstreze, nici mai mult, nici mai puțin, decît că industria duce la pauperizare, spre deosebire de agricultură! Comparația pe care autorul o face între Anglia industrializată și Franța preponderent agrară e în favoarea acesteia din urmă. La fel stau lucrurile și în interiorul aceleiași țări, în speță al Franței, unde regiunile unde predomina industria bazată pe producția agricolă erau lipsite de elementele pauperității (exemplul autorului e departamentul Charente), în timp ce zonele industrializate (exemplul ales de autor e Nantes) cunoșteau, din păcate, suișuri de prosperitate comercial-industrială, dar și epoci întunecate de pauperism. Ceea ce-i frapant în aceste zone, spune autorul francez, e inegalitatea enormă dintre oameni: „alături de o opulență extremă, se putea remarca o sărăcie extremă“[10]. Comparația se face și cu alte departamente ale Franței, iar concluzia e aceeași: zonele industrializate sînt mai puțin armonioase din punct de vedere economic, caritatea e aproape absentă, problemele sociale sînt atotprezente, inegalitățile frapante, în timp ce zonele agricole nu cunosc aceste racile. Sistemul economic englezesc e cauza tuturor relelor, motivul pauperismului și nefericirii claselor de jos: „Sistemul englez se bazează pe concentrarea capitalurilor, a comerțului, a terenurilor, a industriei; pe producția indefinită, pe concurența universală, pe înlocuirea muncii umane de către mașini, pe reducerea salariilor, pe stimularea permanentă a nevoilor fizice, pe degradarea morală a omului“[11]. Adevăratul pauperism a luat naștere în Anglia, spune Villeneuve-Bargemont, de unde s-a răspîndit în Europa. Egoismul, amorul exagerat pentru luxul exorbitant, concentrarea absurdă a bogățiilor sînt caracteristice sistemului englez. Ideea de exploatare a claselor de jos în numele acestor „valori“ egoiste s-a născut în Anglia și nu în altă parte. Trebuie să recunoaștem că, dacă în tabloul ușor vetust al lui Villeneuve-Bargemont înlocuim „Anglia“ prin „economie globală“, obținem o aproximare destul de bună a stării de lucruri actuale din cadrul acesteia din urmă. Rețetele globale ale neoliberalismului au, iată, rădăcini adînci în istoria Europei. Chiar dacă autorul francez exagerează, trebuie să recunoaștem că asemănările cu lumea de azi sînt îngrijorătoare[12].

GLOBALIZAREA CA *HYBRIS* AL UNIVERSALIZĂRII

Aspectele economice sînt definitiv copleșite de factorul globalizant, dar nu economia e cea care e cel mai mult afectată de fenomenul globalizării. Economia a fost mereu măcar parțial globală, cel puțin în sens spațial. Dimpotrivă, elementele culturale și identitare, cutumele, moravurile, filosofia de viață, istoria au fost locale și ar trebui să rămînă astfel. Fiind o punere în scenă unidimensională, globalizarea va forța mereu o unică interpretare posibilă a fenomenelor, a datelor, o interpretare globală, valabilă și aici, și oriunde în altă parte. Reguli globale corespund unor interpretări globale asupra lumii. Tocmai de aceea globalizarea va avea mereu de luptat cu interpretările localiste asupra fenomenelor sociale în cel mai general sens. Problema fundamentală e cine va cîștiga din acest proces de erodare reciprocă. Cele două aspecte sînt în permanentă luptă, rezultatul luptei lor nefiind niciodată clar. Dacă admitem (așa cum se pare) că falia globalizantă va domina de acum înainte, trebuie să explicăm ce anume determină un astfel de fenomen. E mult mai ușor să prezicem ce se întîmplă cu lumea globalizată decît să răspundem la întrebarea de ce se globalizează fenomenele, sau, altfel spus, de ce e posibilă globalizarea.

În fond, *globalizarea* e latura scăpată de sub control, latura negativă a *universalizării*. Universalizarea e procesul firesc de totalizare, de cucerire totală

[1] *An Economic Theory of Democracy*, Harper, New York, 1957.
[2] Michel Maffesoli, *Le Réenchantement du monde. Morales, éthiques, déontologies*, Table Ronde, Paris, 2007; trad. rom.: *Revrăjirea lumii*, Institutul European, Iași, 2008.
[3] René Guénon, *La crise du monde moderne*, Bossard, Paris, 1927; trad. rom.: *Criza lumii moderne*, Humanitas, București, 2008.
[4] Julius Evola, *Gli uomini e le rovine e Orientamenti, 1967-2001*, Edizioni Mediterranee; trad. rom.: *Oamenii și ruinele. Orientări*, Antet, Bucureşti, f. a., cap. 6: *Muncă – Demonie a economiei*, în care celebrul filosof italian critică aspectul brutal-dezumanizant al muncii actuale, am spune noi, al muncii globalizante din zilele noastre.
[5] *Die Kunst der Selbstausbeutung. Wie wir vor Lauter arbeit unser Leben verpassen*, DuMont Buchverlag, Köln; trad. rom.: Ed. Humanitas, Bucureşti, 2010.
[6] J. Schrenk, *op.cit.*, p. 243.
[7] Zygmunt Bauman, *Work, Consumerism and the New Poor*, Second Edition, Open University Press, 2005, pp. 92-93.
[8] Ibidem, p. 91.
[9] *Économie politique chrétienne ou recherches sur la nature et les causes du*

care se poate manifesta conform cu natura intimă a lucrurilor. El ține de potențialul firesc, natural, de creștere a unui lucru, indiferent de specia de care aparține. În schimb, globalizarea e universalizarea fără limite, sau transgresarea limitelor universale dincolo de potențialul firesc al lucrurilor. Întrebarea care răsare acum e pînă unde e normal să se extindă un fenomen conform cu natura sa intimă, cu potențialul său natural? Cine poate ști unde se sfîrșește acest potențial? Problema limitelor fenomenelor naturale (fenomenele sociale sînt și ele fenomene naturale, cu potențial de creștere și de descreștere) depășește cercetarea de față. E însă evident că fără o astfel de cercetare a limitelor naturale ale fenomenelor nu se poate determina unde se sfîrșește elementul pozitiv al universalizării și unde începe fenomenul excesiv, *hybris*-ul globalizării. O astfel de cercetare e filosofică și teologică, dar și, în limitele cadrelor sociale, una de ordin sociologic, înțelegînd aici prin sociologie mai mult decît se înțelege în mod curent, ca știință a măsurării sau descrierii societății, eventual ca inginerie socială. ■

(Va urma)

paupérisme en France et en Europe et des moyennes de le soulager et le prévenir, Paulin, Paris, 1834.

[10] *Op. cit.*, p. 12.

[11] *Ibidem*, p. 24.

[12] Spre exemplu, am putea compara imaginea capitalismului dur englezesc descris de Villeneuve-Bargemont cu imaginea actuală a capitalismului global în zonele Lumii a Treia, unde, după părerea unor autori avizați, acest capitalism nu reușește să „dezvolte" zonele respective, chiar dacă reușește să crească nivelul cantitativ al economiei. Asemănările sînt frapante: *The developmental successes of capitalism in the Third World, therefore, mainly consist of partially solving Third World problems (like absolute material deprivations) and replacing them with First World problems (like new deseases, some gross forms of environmental degradation and ennui) (...) My conclusion is that global capitalism cannot develop the Third World, even in terms of relatively limited sense in which capitalists use the concept „development"* (Leslie Sklair, *Capitalism and Development in Global Perspective*, p. 165, în *Capitalism and Development*, ed. by Leslie Sklair, Taylor & Francis e-Library, 2002) .

NOUL IMPERIU EUROPEAN ŞI PERIFERIILE SALE

Mascat de nume pompoase, tehnice, aseptice, inteligibile, deseori, doar pentru inițiați, avem în fața noastră un nou imperiu: cel european. Uniunea Europeană se transformă, pe zi ce trece, într-un imperiu în care centrul de putere este format din Germania și Franța, nordul continentului constituie zonele privilegiate ale acestuia, iar sudul mediteranean și răsăritul, coloniile periferice.

VLAD DIACONU

Locomotiva acestor transformări instituționale prin care statele membre sînt deposedate de suveranitate este, în virtutea economiei sale puternice și a capacităților considerabile, Germania. Destinația către care ne împinge această locomotivă nu este, însă, constituirea unui Al Patrulea Reich, care e doar o stație intermediară, ci constituirea Statelor Unite ale Europei: a unui stat european centralizat, dominat de elita eurocrată și la fel de „federal" ca fosta Uniune Sovietică.

În această nouă ordine europeană, Răsăritul ortodox și balcanic constituie terenul predilect pentru instituirea unui colonialism de-a dreptul abject, pentru a folosi o expresie a economistului Ilie Șerbănescu. Se vede din tratamentul tot mai arogant, fățiș de sfidător uneori, la care sînt supuse statele din această zonă. De pildă, Serbiei i se impune drept condiție pentru a fi demarate negocierile de aderare la Uniunea Europeană renunțarea la Kosovo, în contextul în care, astăzi, sînt publice și recunoscute informațiile despre „elita" care conduce statul autoproclamat albanez – o mafie teroristă care a traficat organe umane prelevate de la prizonierii sîrbi! O condiție mai umilitoare pentru sîrbi nu se putea găsi.

Se vede și din tratamentul la care este supusă Grecia. Recent, la presiunea Comisiei Europene, a Băncii Centrale Europene și a FMI, guvernul de coaliție condus de tehnocratul Lucas Papademos a votat un nou pachet de măsuri de austeritate, prin care Grecia se angajează, în fața creditorilor săi privați și internaționali, să taie salariile cu 20-30%, să dea afară 150.000 de oameni, să reducă masiv cheltuielile cu medicamentele, cu apărarea națională, chiar și cu alegerile (mai ieftin ar fi să le desființeze...) și multe altele. De ce? Ca să obțină de la creditorii săi instituționali (UE-BCE-FMI) 130 de miliarde euro pentru a-și plăti datoria către creditorii privați: băncile străine.

În realitate, ar fi mult mai simplu pentru Grecia să își declare falimentul, să înceteze plățile către băncile străine, să iasă din zona euro și să reintroducă vechea drahmă. Deși ar trece printr-un șoc puternic, și-ar putea reveni rapid. Principalii perdanți ai acestui scenariu ar fi băncile germane, care au expunerea cea mai mare în Grecia. Prin urmare, beneficiarul real al acestor acorduri este, de fapt,

Germania. E limpede acum de ce există aceste presiuni asupra Greciei și de ce nu este lăsată, cu toată propaganda (acordurile de austeritate sînt intitulate, ipocrit, *planuri de salvare de la faliment*), să își declare falimentul.

De altfel, statutul de colonie al Greciei a fost observat și de editorialistul de la *Financial Times* Wolfgang Munchau, care a criticat propunerea halucinantă a ministrului de Finanțe german, W. Schauble, de amînare a alegerilor parlamentare din țara elenă, programate pentru luna aprilie: „zona euro vrea să impună guvernul pe care îl dorește în Grecia – prima colonie a zonei euro".

ÎN ACEASTĂ NOUĂ ORDINE EUROPEANĂ, RĂSĂRITUL ORTODOX ŞI BALCANIC CONSTITUIE TERENUL PREDILECT PENTRU INSTITUIREA *DE FACTO* A UNUI COLONIALISM DE-A DREPTUL ABJECT...

Poporul grec, tot mai strîmtorat de aceste măsuri (sărăcia a început să fie o problemă reală și pentru greci, compensată, însă, de nivelul mai ridicat de solidaritate, manifestat în special de Biserică, existent în societatea lor), a protestat masiv față de ultimul acord între guvern și eurocrați: circa 80.000 de oameni au ieșit pe străzi, în Athena, și 20.000 în Salonic, pentru a protesta față de austeritatea impusă. Organele represive au fost însă „la post" și, prin acțiuni ale agenților provocatori, au reușit să compromită protestul și să sperie oamenii pașnici prin declanșarea unor violențe și incendii în centrul capitalei – aceeași strategie folosită, inițial, și în cazul protestelor din ianuarie din România.

Premierul Papademos a profitat de aceste incidente pentru a acuza faptul că protestele, din cauza violențelor, ar pune în pericol democrația. Strigătul de revoltă al poporului grec și-a găsit însă un apărător mai inedit: Nigel Farage, europarlamentar britanic, lider al facțiunii eurosceptice, a înfierat vehement politica „troicii", acuzînd-o de faptul că tîrăște Grecia către revoluție și haos. Nigel Farage a respins alegațiile premierului grec, Papademos, arătînd faptul că **cel care pune în pericol democrația, de fapt, este tocmai el, tehnocratul impus (nu ales!) de „troică" poporului** și care ia măsuri care limitează tocmai drepturile democratice ale acestuia. Britanicul a arătat că înțelege perfect revolta poporului elen și că, dacă ar fi fost grec, ar fi participat și el la proteste. Cu toate protestele grecilor și discursurile fulminante ale lui Farage, „troica" își vede de planurile ei și, după ce a strîns cu ușa parlamentul grec pentru a adopta măsurile de austeritate, acum, culmea aroganței, nici măcar nu a dat drumul tranșei de 130 miliarde de euro, pe motiv că nu are încredere că acestea vor fi aplicate!

Același *pattern* colonialist se observă și în cazul nostru, al românilor, cu o singură diferență: noi sîntem primă colonie a zonei non-euro! Marele tratat de

„convergență, stabilitate și guvernanță“, pe care președintele Traian Băsescu l-a prezentat opiniei publice drept șansa României de a rămîne în cărțile istoriei, arată din plin cît de ancorată este puterea – și clasa politică, în general – la agenda eurocraților. Tratatul este, în primul rînd, nedrept: Germania și Franța au fost primele țări care, în anii pre-

E IZBITOR CUM SE ÎNGHESUIE UNII OAMENI POLITICI, CA TRAIAN BĂSESCU, SĂ AIBĂ „GLORIA“ DE A FI, APROAPE OFICIAL, GUVERNATORI EUROPENI AI PROPRIILOR POPOARE.

cedenți, nu au respectat țintele de deficit bugetar, ci le-au depășit în permanență, tocmai pentru a se dezvolta și a-și menține statul social. Iar nota de plată a politicilor macro-financiare puse în practică de Bruxelles și de ceilalți este înmînată tot sărăntocilor din Est, obligați acum să respecte ținte de deficit atît de strînse încît vor trebui limitate chiar și investițiile publice. Dar nu e nici o noutate: de la bun început s-a remarcat faptul că furcile caudine prin care au fost obligate să treacă țările care au aspirat la integrarea europeană arătau **dubla măsură a elitelor occidentale,** care au impus standarde constrîngătoare noilor veniți, pe care nu le-au pus în aplicare niciodată în Vest. Standarde care, sub aparența unor măsuri emanate de minți tehnocrate, au fost percepute și propagate în țările aspirante drept garanții de dezvoltare, căi de modernizare și de reformă. În realitate, în acești ani din urmă este din ce în ce mai evident, chiar și pentru euroentuziaștii de ieri, că **standardele europene au creat condițiile sub-dezvoltării acestor țări, transformării lor în piețe de consum** pentru produsele bancare (credite) vestice, piețe de desfacere pentru marile *mall*-uri și *supermarket*-uri occidentale și, în general, pentru exporturile din Vest. Firește că o asemenea strategie colonialistă nu poate fi aplicată decît cu ajutorul „troienilor“ din interior – în Grecia avem un Lucas Papademos, de pildă, premierul care a fost vice-guvernator la Banca Centrală Europeană și este membru al Comisiei Trilaterale, „coleg“ cu Mugur Isărescu, așadar, guvernatorul BNR, principalul responsabil pentru politicile consumiste bazate pe creditele bancare din 2008-2009. Aceștia sînt din tagma „tehnocraților“, dar e izbitor cum se înghesuie unii oameni politici, ca Traian Băsescu, să aibă „gloria“ de a fi, aproape oficial, guvernatori europeni ai propriilor popoare.

În aceste condiții, e memorabil un cuvînt mai vechi al părintelui Ilie Moldovan, trecut recent la Domnul, referitor la integrarea în Uniunea Europeană: *Cum fenomenul integrării europene nu mai poate fi oprit,* ***trebuie să știm ce avem de făcut, după ce am intrat în lanțuri.*** *Să nu ajungem să ne blestemăm zilele cu vorba aceea din popor:* ***decît sărac, mai bine să nu ai nimic!*** Un popor care nu are nimic măcar nu mai poate fi jefuit. Un popor care nu mai are nimic nici nu mai poate pierde ceva. Aici stă tragedia poporului nostru, „neam sărac în țară bogată“, constrîns dintotdeauna să muncească în condiții de sclavie pentru alții: fie pentru elite trădătoare, fie pentru imperii opresoare. Vorba părintelui Ilie, fiu de iobagi ardeleni, mai are, însă, un tîlc. Tîlcul răspunsului, consemnat în scriptele imperiului, pe care l-a dat unul dintre sfinții mărturisitori ardeleni în fața comisiei instituite pentru trecerea forțată la uniație: *Dacă împărăteasa vrea brațele acestea cu care muncesc, i le dau. Dacă împărăteasa vrea și acest cojoc de pe mine, i-l dau, căci nu am ce face.* ***Dar sufletul nu-l dau, căci unul am și acela îl păstrez pentru Dumnezeu.***

Cine are urechi de auzit... ■

UNITATEA EUROPEI

ÎNTRE PRAGMATISM ŞI IDEALISM

Tendințele globaliste, nivelatoare, erodează tot mai mult identitatea popoarelor lumii. E vremea instituțiilor suprastatale, a construcțiilor gen UE, care e în plină desfășurare, sau chiar a perspectivei mai îndepărtate – dar enunțate deja – a unui „guvern mondial". În contextul interdependențelor tot mai accentuate, suveranitatea țărilor mici și mijlocii devine fatalmente tot mai limitată. Se poate spune, fără a greși, că unul din principalele roluri ale statului, acela de a fi o pavăză ocrotitoare a identității naționale, e periclitat de această evoluție.

BOGDAN MUNTEANU

Diversitatea și specificul țin acum mai degrabă de alte domenii decît cel politic, ele supraviețuind erodării lor sistematice doar pe acel teren unde rădăcinile sînt aproape imposibil de smuls. Moștenirea istorică există, chiar dacă acum se manifestă mai degrabă pe planul atracțiilor turistice cu care se mîndrește fiecare țară în parte. La fel cu tradițiile sale culinare, folclorice, religioase etc. Există apoi limba, unde popoarele care țin la puritatea lingvistică, cum sînt francezii, se opun din răsputeri invaziei de neologisme și „englezisme". Acest specific nu poate fi nivelat în nici un fel, căci tocmai el dă sarea și piperul unui continent sau chiar a unei lumi unite în diversitate. Pentru a conserva o evidență nu e nevoie decît de bun-simț, de aplecare către firesc și de o cîtime de empatie pentru propriile valori și nu neapărat de ideologii politice explicite, de tip naționalist.

Următorul exemplu pendulează pe muchia dintre modernizarea pragmatică și snobismul aberant, depinde de care parte ne situăm. Vom vedea dacă utopia va putea învinge realitatea, dacă această „aliniere la standardele europene" este într-adevăr un pas înainte spre „civilizație" sau doar o maimuțăreală ridicolă. Testul practic este cel care își va spune ultimul cuvînt. E vorba de recenta modificare de către CFR (nu știu, zău, ce-o fi fost în mintea celor care l-au inițiat și l-au girat!) a denumirii tradiționale a trenurilor românești, vechi de cînd calea ferată pe plaiurile noastre. Astfel, bătrînul „personal" își va moderniza numele în „regio", tradiționalul „accelerat" în „interregio", iar „rapidul" se va metamorfoza în „intercity". Vagoanele vor rămîne desigur tot cele tradițional-românești, spoiala se produce doar la nivel de nume. Va fi existat poate și un calcul material, anume că o dată cu schimbarea numelui sporim „pe hîrtie" calitatea serviciilor și putem alinia pe șest, o dată cu denominația, și prețurile la „standardele europene". În tot cazul, măsura este o bătaie de joc și un dispreț cras față de o identitate care, de bine, de rău, ne caracterizează de o sută și cîteva zeci de ani. În mintea și în mentalitatea populară vor rămîne desigur tot vechile nume, se vor face asocieri și comparații cu acestea, care nu vor putea fi eradicate cu ușurință din conștiința colectivă a românilor.

Comparînd cele două perspective, a „guvernului mondial" și a „Europei Unite", există atît puncte comune, cît și

deosebiri radicale. Se spune că ambele au în spate planurile unei „oculte masonice“, care urmărește să domine întreaga lume. Nu comentez aici această teză în nici un fel. Observ doar că între cele două proiecte există diferențe substanțiale. Primul, cel al „guvernului mondial“, este o utopie crasă și absolut nefastă. Ce ar putea avea în comun de pildă țările europene cu cele aparținînd altor tradiții și culturi, pentru a intra împreună, de bunăvoie și în cea mai deplină „frăție“, sub

TENTATIVA DIN SECOLUL TRECUT A UNEI „EUROPE NAȚIONALISTE“ A EȘUAT ÎN PRIMUL RÎND DATORITĂ IGNORĂRII FACTORULUI CREȘTIN ȘI A EXACERBĂRII FATALE A TENDINȚELOR HEGEMONICE GERMANE.

aceeași umbrelă? Adică alături de țările islamice, de China, de Israel, de țările africane, de SUA etc.? Ce ne leagă de toate acestea? Amintirea vreunei tradiții sau religii comune? Amintirea vreunui proiect comun în istoria înregistrată în cronici, altul decît ideea mitologică a acelui turn Babel din *illo tempore*? Răspunsul este: nimic!

Pe de altă parte, în ce privește o Europă Unită, există un precedent în imaginarul colectiv. Iar arhitecții acestui proiect au știut să convingă în numele său păturI largi ale popoarelor europene. E vorba de nostalgia *oikumenei*, a imperiului creștin, din care au făcut parte cîndva toate popoarele de azi, trecute între timp prin stadiul firesc al emancipării naționale. E adevărat, ideologia actualului proiect european e una trunchiată, care se dispensează în mod ostentativ de elementul creștin din plămada popoarelor europene. Dar sufletul acestor popoare rămîne același, veșnic consecvent cu sine însuși, indiferent de valurile istoriei care trec peste el. În vremuri de criză se poate vedea atît solidaritatea în cadrul unei națiuni, dar se poate cimenta și o soartă comună pentru un continent care împărtășește aceleași valori. *Țelul unei Europe Unite poate fi, dacă este formulat ca atare, și un proiect sfințit și binecuvîntat de Dumnezeu, cu toate că ispita contrară este astăzi, din păcate, mult mai actuală.*

Tentative ale unei unități la nivel european au fost multe, atît înainte, cît și după imperiul roman creștin. Toate s-au prăbușit în cele din urmă pentru că nu au știut să țină cont în mod corect de factorul național, de conștiința de sine care tocmai se forma în sînul popoarelor europene. Pe de altă parte, tentativa din secolul trecut a unei „Europe naționaliste“ a eșuat în primul rînd datorită ignorării factorului creștin și a exacerbării fatale a tendințelor hegemonice germane. Dar proiectul a existat și trebuie menționat ca atare. Și atunci, ca și acum, britanicii au făcut o notă discordantă, cu veșnica lor teamă față de „ordinea continentală“ impusă de germani. Ambele națiuni se manifestă aici conform unor constante istorice, dincolo de ideologiile momentului.

Există puncte de vedere care insinuează chiar faptul că actualul proiect al UE ar fi „copiat“ după cel nazist și că o serie de tehnocrați germani au fost implicați în ambele proiecte, atît la începutul anilor ’40, cît și după război, în anii ’50. Se aduc o serie de argumente reale, dar teza principală, după care în spatele ambelor războaie mondiale, cît și al actualului proiect european, ar sta nici mai mult, nici mai puțin decît o „conspirație“ a unui cartel industrial german, pare excesiv de simplificatoare și neconformă cu întreaga complexitate a factorilor istorici și politici[1].

În aceeași ordine de idei, un document referitor la proiectul european al Germaniei naziste[2] ne prezintă o multitudine de amănunte despre substanța acestuia. Chiar dacă eliminăm din el tot ce ar putea fi considerat „ideologie naționalistă“,

vom constata într-adevăr multe asemănări cu raporturile de forțe din Uniunea Europeană de azi. Filosofia germană de la acea vreme și de atunci încoace a fost în permanență aceea de a realiza o contrapondere la excesele capitalismului liberal de tip anglo-saxon. Încît nu e de mirare de ce asistăm la un etern conflict de interese între britanici, cu al lor centru londonez al tranzacțiilor și speculațiilor financiare, și țările Europei continentale, care doresc mai multă stabilitate. Anglia și-a asumat dintotdeauna rolul central într-un imperiu colonial de întindere mondială, acea uniune de state care formează *Commonwealth*-ul, în vreme ce Germania s-a considerat dintotdeauna drept „inima" atît geografică, dar și cea care dă ritmul Europei continentale, fie doar la nivel economic și financiar (care astăzi constituie însă elementul dominant). Națiunile se manifestă în mod consecvent cu identitatea și rostul lor, dincolo de orice ideologii sau regimuri politice. Ideologiile pot doar exacerba sau se pot servi de unele din aceste aspecte, care țin însă de ființa mai profundă a oricărui popor.

În cele din urmă, însă, vorbe goale sînt atît ideea unui „stat federal european" de sorginte iluministă, a cărui (necesară) dimensiune universalistă ignoră planul religios, cît și ideea unei „Europe a națiunilor", care, ignorînd același plan, riscă să degenereze, cum s-a mai întîmplat, într-o „lege a junglei", dominată de interesele celui mai puternic. Aceasta pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, se va intra într-o *criză morală*.

Singurul ideal valabil poate fi doar cel al unei „Europe a națiunilor creștine".

E adevărat că nu există încă un proiect concret în acest sens, nici o coaliție importantă de forțe care să-l susțină. Dar cel puțin pot fi afirmate acele aspecte care *lipsesc* actualei construcții europene pentru a-i da o consistență reală, dincolo de planul economic sau material care nu epuizează toate dimensiunile condiției umane. Într-unul din discursurile sale adresate unui public american, Soljenițîn compara tentativa comuniștilor de a explica ființa umană ca fiind un produs exclusiv al factorilor sociali cu tentativa unui chirurg de a executa o operație delicată cu… satîrul. *Mutatis mutandis*, la fel stau lucrurile cu acel ipotetic *homo europaeus* al zilei de mîine. El nu va putea fi produs în retortele experimentului social. Așa cum a eșuat experimentul est-european dirijat cîndva de la Moscova, aceeași soartă îl paște și pe cel dirijat acum de la Bruxelles.

Dimensiunea spirituală creștină este singura care poate asigura un echilibru continental și poate împiedica *abuzul de putere*, iar nu democrația electivă, care funcționează doar la nivelul statelor. Indiferent la care variantă a Europei unite ne-am raporta (inclusiv la cea actuală), cetățenii europeni nu vor putea să-și aleagă reprezentanții de la vîrf. Modelul american nu poate fi transplantat în Europa, unde la temelia oricărei construcții trebuie să stea națiunile în specificul și diversitatea lor. Iar dacă repezentanții la vîrf nu pot fi aleși, puterea lor va trebui să fie limitată, una pur administrativă. În recenta criză a monedei comune s-a putut observa că soluționarea acesteia (nu discut acum cît de fragilă sau de durabilă) nu s-a făcut prin decizii ale birocrației supranaționale ↘

bruxelleze, ci prin negocieri directe între șefii de stat.

Puterea, chiar dacă limitată instituțional, poate fi exercitată uneori chiar nelimitat, înlăuntrul libertății pe care aceste cadre o permit. Se ivește astfel prima ispită nefastă, cea a abuzului malefic de putere. Aceasta pentru că întotdeauna va exista o direcție sau alta în care exercitării autorității nu îi sînt impuse limite.

A doua ispită nefastă poate proveni din tentativa, oricît de rațională ar părea, de a elimina posibilitatea primeia pe cale pur birocratică, iar nu prin schimbarea lăuntrică a omului. E utopic să crezi, așa cum fac mai ales intelectualii de stînga, că poate exista un sistem perfect, care prin „automatizarea" și reglementarea sa instituțională perfectă, ar face imposibile abuzurile. Un asemenea sistem ar anula de fapt libertatea umană, ar fi unul de-a dreptul demonic, totalitar. Mai mult, atunci sistemul însuși ar deveni „idolul" la care toți ar fi siliți să se închine, ar deveni el însuși o cruntă dictatură, sub teroarea amenințării unei pretinse dictaturi alternative.

Ambele ispite ale puterii pot fi evitate doar prin lupta cu răul din sufletul omenesc dusă cu mijloacele sfințitoare pe care le oferă Biserica. Nu există o altă cale, pur omenească, de a stîrpi rădăcina metafizică a răului care stă la originea abuzurilor generate de puterea absolută.

În contextul de ieri , „statul național" era cea mai bună pavăză de apărare a identității și garanție de dezvoltare firească a fiecărei națiuni conform specificului propriu. În lumea „globalizată" de mîine, acest rol pare a fi jucat cel mai bine de o confederație de state naționale (iar nu de un suprastat federal) unite printr-un fundament creștin. (Totuși: un imperiu creștin de tipul celui medieval romano-catolic nu poate fi nimic mai mult decît o relicvă istorică, inadecvată contextului actual.)

Sigur că o Europă creștină este acum doar un ideal îndepărtat, căci popoarele Europei de azi, mai ales cele din apus, nu prea mai au decît amintirea creștinismului de odinioară. Dar, în orice caz, în structura lor sufletească mai sînt încă încrustate elemente ale tradiției religioase care le-a modelat identitatea vreme de atîtea secole. Crăciunul și Paștele încă mai sînt sărbătorite peste tot în Europa. Identitatea popoarelor europene, cu aceste rădăcini spirituale comune, cuprinde în ea și nostalgia istorică a unei unități care să le respecte diversitatea.

Spre ideal tindem, pragmatismul ne dictează pașii imediați. Dar trebuie să avem o viziune, un țel către care să tindem. Iar țelul nu poate fi nici jungla unei Europe haotice, a națiunilor fără Dumnezeu, unde cel mai puternic face legea, nici sterilitatea unui suprastat menit să niveleze în mod voit și artificial tot ce e specific, prin crearea unei monoculturi golite de orice substanță.

Ce trebuie să facă adepții viziunii unei „Europe a națiunilor creștine" în contextul de azi? Să stea pe margine, sau să saboteze cum pot proiectul actual, sperînd în sinea lor la colapsul acestuia, pentru ca pe ruinele sale să purceadă la edificarea idealului propriu? Să se manifeste deci pentru un autohtonism izolaționist, scîrbit de modul în care „eurocrații" de azi tind să aseptizeze tot ce ține de tradiții și identități, mergînd, de pildă, pînă la schimbarea denumirilor bătrînelor noastre trenuri sau pînă la interzicerea metodelor tradiționale de tăiere a porcului? Sau să fie pentru conștientizarea deplină a indentității și misiunii istorice proprii, luptînd pentru acestea în cadrele care (deocamdată) există și care cuprind destinele întregului continent european? Mai poate o națiune din Europa de azi să-și conceapă destinul istoric fără nici o legătură cu destinul celorlalte națiuni europene? Pot fi ignorate acele *permanențe* europene care am văzut că transcend ideologii și epoci istorice?

Mai pe scurt: demolăm (cu mintea, cu gîndul, cu cuvîntul) tot ce se zidește acum, pentru ca pe ruine fumegînde să rezidim totul de la început? Sau încercăm, pe măsura slabelor noastre puteri, să captăm forțele existente la nivelul colectiv ale neamurilor (care acum sînt captate de alți factori) și să le punem în lucrare pentru înnobilarea spirituală a unei cauze înspre care acestea se mișcă deja?

Desigur, aceasta presupune credința în imposibilitatea desfigurării depline a identităților naționale, indiferent cît s-ar încerca, cît și nădejdea în miracolul unui ajutor venit de sus.

Ținînd cont de raportul de forțe actual, ideea unei alternative constructive la actualul proiect european pare o utopie. Mai realiste ar părea baricadele atitudinii eurosceptice. Totuși, pînă la urmă drept „utopică" s-ar putea vădi tocmai actuala construcție, care nu știe să țină cont de anumite realități metafizice și spirituale indestructibile: *identitățile naționale* și *revelația creștină*. ■

Referințe

1. http://www.relay-of-life.org
2. http://archiv.thingnetz.org/frei/Buecher%20vor%201945/Nationale%20Wirtschaftsordnung%20und%20Grossraumwirtschaft%20-%202.%20Jahrbuch%20%281942%29.pdf

ACTUALITATEA IMNULUI NAȚIONAL

(RĂSPUNS DOMNULUI ANDREI PLEȘU)

Un schimb de replici – fie el și de la distanță – cu d-l Andrei Pleșu presupune, pentru a fi credibil și constructiv, o argumentație precisă și clară în exprimare. Îl apreciez pe preopinentul meu pentru statura intelectuală și pentru tonul îndeobște măsurat, civilizat, politicos (calitate rară!) al discursului, deși uneori opiniile mele sunt în dezacord cu ale domniei sale și am rezerve față de atitudinile publice supuse unui „omenesc, prea omenesc" relativism. Însă sînt un cititor fidel al editorialelor semnate Andrei Pleșu din *Adevărul* și *Dilema veche*, pe care uneori le recomand și altora. Am simțit nevoia acestei introduceri pentru a mă delimita de cei care-l împroașcă fără discernămînt cu noroi, în general oameni care nu au citit nici un rînd din scrierile domniei sale, dar cărora libera exprimare dusă la absurd le permite să arunce cu zoaie în oricine, chiar dacă, măcar pe plan intelectual, ar fi datori cu o atitudine mai reținută.

PAUL S. GRIGORIU
paul.grigoriu@rostonline.org

Într-un recent editorial din *Dilema veche, d-l Andrei Pleșu** pune sub semnul întrebării caracterul actual și reprezentativ al textului imnului național, „Deșteaptă-te, române". În analiza pe care o face, autorul încearcă să demonstreze inactualitatea flagrantă a imnului, viziunea sa fatalistă și defetistă, pe scurt, inadecvarea sa la starea actuală a poporului român. Se spune, cu regret și dezaprobare, că textul *„descrie un neam aflat în stare comatoasă («somnul cel de moarte»), asuprit constant, pînă la anihilare, de tirani barbari și dușmani cruzi"*. În privința stării *„comatoase"*, cred că e nevoie să facem apel la realismul atît de rar în zilele noastre. Oare un popor aflat în cel mai de jos moment al istoriei sale, subjugat din afară de un sistem financiar, economic și politic pe care nici măcar nu-l înțelege bine, obligat să-și adapteze legile, economia și planurile militare unei filosofii care nu-i este doar străină, ci adesea de-a dreptul contrară valorilor tradiționale, nu e într-un fel de „comă"? Oare un popor intoxicat zilnic de cancanuri despre miliardari de carton, curve supranumite vedete, paranoici ajunși în postura de oameni politici, ↘

* http://www.dilemaveche.ro/sectiune/situatiunea/articol/psihologia-imnului-na-ional

condus de o pseudo-elită imorală, nu trebuie să se trezească din „somnul cel de moarte“? „Intriga“ și „viclenele uneltiri“, pe care d-l Pleșu le plasează într-un trecut cuprins undeva între 1848 și 1918, nu fac parte din viața noastră de zi cu zi? Personal, nu văd altfel înțelegerea reprezentanților clasei politice în favoarea celor care vor să exploateze/distrugă în interes personal Roșia Montană. După umila mea părere, rămășițele vechilor structuri comuniste, care ne conduc de douăzeci și doi de ani, nu sunt altceva decît intriganți și vicleni uneltitori, care își impun propriile interese și care le opun propășirii reale a țării. Că niște „cruzi“ vor să ne fure limba nu trebuie să dovedim: auzim zilnic pe stradă, în mijloacele de transport în comun, la radio și la televizor, cum graiul nostru e siluit, batjocorit, deformat. Toate acestea vin însă de la propriii noștri concetățeni, de la noi înșine – ar putea obiecta, nu complet lipsit de dreptate, d-l Pleșu. Însă acei „cruzi“ din textul lui Andrei Mureșanu, deși, în principiu, sînt străini, pot fi la fel de bine socotiți și cei care se dezic de propriul lor neam, fie direct, fie prin nesocotirea unor valori esențiale de patrimoniu, ca limba. Iar despre distrugerea nu doar a limbii române, ci a mai multor vechi și frumoase vorbiri prin impunerea limbajului uniformizant și abrutizant al corectitudinii politice sau prin obligativitatea de a folosi fără excepție anumiți termeni așa-zis europeni, în fapt barbarisme, s-a scris suficient, uneori chiar de către d-l Pleșu. Nu ne putem aștepta totuși de la un text literar – căci text literar, chiar dacă nu de mare rezonanță estetică, sînt versurile imnului – să dea indicații legate de toate nuanțele și cheile în care poate fi citit. Dar ne îndoim că d-l Pleșu, un călător familiar în lumea culturii, este străin de nuanțe și interpretări variate. În fond, un imn nu e o platformă-program ce se cere aplicată în literă.

ROMÂNIA A INTRAT RECENT ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ, AL CĂREI IMN E *ODA BUCURIEI*, NE SPUNE D-L PLEŞU. CÎT DE NEPOTRIVITĂ E ACEASTĂ BUCURIE VEDEM ASTĂZI PESTE TOT, CA ŞI CÎT DE ARTIFICIALĂ E CONSTRUCŢIA ECONOMICĂ ŞI POLITICĂ CE SE ASCUNDE SUB MUZICA TRIUMFĂTOARE A LUI BEETHOVEN ŞI SUB VERSURILE LUI SCHILLER.

Cît despre îndemnurile la luptă, ele fac parte din ethosul celor mai multe cîntece reprezentative la nivelul diferitelor națiuni. Și în acest caz, mă îndoiesc că d-l Pleșu nu poate sesiza o metaforă. „Asupra dușmanilor“ se poate sări și cu condeiul, dar faptul că există dușmani trebuie conștientizat. Sau d-l Pleșu crede că trăim într-un spațiu al armoniei, dreptului și înfrățirii? În loc să sesizeze nevoia unui imn (care e, în felul lui, un cîntec de luptă) în care sînt exaltate valorile naționale și creștine, pentru care ni se cere să mergem chiar pînă la jertfa supremă, d-l Pleșu se leagă de niște detalii, despre care sugerează că ar fi nocive pentru... evoluția copiilor noștri. De parcă imnul ar ține loc de grădiniță și cîntec de leagăn și ar trebui să fie ceva împăciuitor și dulceag, eventual de tipul „să facem din tun tractoare/ din atomi lumini, izvoare,/ să trăim liberi sub soare/ fără arme nucleare“.

Trec peste faptul că – după știința mea, care s-ar putea să mă înșele – acel „Corvin“ din imnul nostru este Ioan Corvin (Iancu) de Hunedoara și nu Matei Corvin, cel din imnul maghiar, așa cum susține d-l Pleșu, pentru a ajunge la concluziile articolului din *Dilema veche*: *„Una peste alta, imnul nostru este, prin comparație, dintre cele mai întunecate și descurajante. Mizează, plîngăcios, pe victimizare, lamentație și adversitate generală“*. Și mă simt nevoit să revin la interpretare: nu văd în textul lui Andrei Mureșanu nici o urmă de fatalism, de victimizare, de atitudine plîngăcioasă. Ci constatarea lucidă a unei situații grele, din care trebuie ieșit luptînd. Și nu este aceasta – între anumite limite – situația oricărui popor supus vicisitudinilor unei istorii schimbătoare? Nu găsesc cu adevărat nimic plîngăcios la voinicii care stau ca brazi în munte, nici la oastea creștină sau la spiritul de jertfă pentru limbă. De fapt, aici s-ar putea să fie problema. Cînd vine vorba despre jertfă, omul contemporan ridică grăbit din sprîncene, o privește ca pe ceva depășit, sau care oricum trebuie depășit la „masa dialogului“. Inadecvarea față de sensurile mai

profunde îi va fi fără îndoială cunoscută și d-lui Pleșu.

România a intrat recent în Uniunea Europeană, al cărei imn este *Oda Bucuriei*, ne spune d-l Pleșu. Cît de nepotrivită este această bucurie vedem astăzi peste tot. Cît de artificială este construcția economică și politică ce se ascunde sub muzica triumfătoare a lui Beethoven și sub versurile lui Schiller ne este dovedit pe zi ce trece de falia crescîndă între membrii privilegiați și ceilalți, dar și de lipsa unor valori comune, altele decît cele economice, supuse schimbării și crizelor de la o zi la alta. Paradoxal, multe dintre cele spuse mai sus sînt lucruri pe care însuși d-l Pleșu le-a remarcat în nenumărate alte ocazii. Cînd a scris însă acest articol, a părut contaminat de un optimism triumfalist și găunos, de o „igienă" exterioară care uită că purificarea interioară presupune jertfă și că oricărei morți asumate după cuviință îi urmează învierea.

În cele din urmă, lucrurile se referă și la o problemă de gust și atitudine. Datorită articolului d-lui Pleșu am recitit astăzi textul imnului național. Și nu mi-a pierit nimic din seninătate, atîta cîtă am. Nici nu m-am simțit mai deprimat. Iar critica exercitată de discipolul lui Noica nu a făcut decît să mă stimuleze intelectual, lucru pentru care trebuie să-i mulțumesc.

Nu mă agăț de forme și nu îmi fac un idol din „Deșteaptă-te, române". În fond, visul meu pentru România este ca ea să ajungă la momentul în care, în chip firesc, imnul ei să (re)devină „Trăiască Regele!". Pînă atunci, însă, cuvintele lui Andrei Mureșanu îmi vorbesc cu destulă putere despre lucruri în care cred. Și măcar nu sînt, ca *Marseilleza*, asociate unuia dintre momentele cele mai sîngeroase și rușinoase ale istoriei cunoscute. ■

ULUITOAREA CONVERTIRE

Textul de mai jos al părintelui Gheorghe Calciu (scris în urmă cu aproape 20 de ani și preluat aici din volumul *Homo americanus. O radiografie ortodoxă*, ed. a II-a, Ed. Christiana, București, 2007), pune o problemă mai puțin cunoscută de publicul larg: convertirea tot mai multor evrei la creștinism. Părintele se referă îndeosebi la situația din Statele Unite, de la începutul anilor '90, oferind statisticile de atunci; nu avem la îndemînă statistici la zi, dar cert este că fenomenul a continuat și generează și azi o puternică tensiune interevreiască. Apariția sectei Evreilor Mesianici sau a așa-numiților *Jews for Jesus* a determinat reacția numită *Jews for Judaism* (organizație întemeiată în 1985 de rabinul Bentzion Kravitz). Problema este interesantă pentru starea religioasă a lumii în pragul noului veac și mileniu și pentru raportul „în teritoriu" dintre cele două monoteisme biblice. În fond, avem de-a face și aici, poate, cu dinamica imprevizibilă a unei alte… „globalizări". *(R. C.)*

PR. GHEORGHE CALCIU

În ultimele decenii, în special după 1970, numărul evreilor din Statele Unite convertiți la creștinism a crescut de la circa 1000 de persoane la circa 140.000. În felul acesta, în ultimii 20 de ani au fost convertiți de 140 ori mai mulți evrei decît în cei 400 de ani scurși de la începutul stabilirii lor masive în SUA. Această scurgere de persoane umane de la iudaism spre creștinism a alarmat comunitatea evreiască și a determinat apariția unei puternice organizații, EVREII PENTRU IUDAISM (*JEWS FOR JUDAISM*), care are misiunea de a împiedica această convertire tot mai periculoasă pentru conceptul evreiesc de „popor ales".

Evreii care oscilează între creștinism și iudaism, sau care serbează Hanuka, dar își fac și pom de Crăciun, sînt cu mult mai numeroși decît cei care se declară creștini. Numărul acestor evrei este de aproape un milion și jumătate: circa 700.000 se declară atașați de creștinism, nu merg la sinagogă decît o dată sau de două ori pe an, și cam tot de atîtea ori, sau chiar mai des, la bisericile creștine. Ceilalți se consideră evrei prin cultură și etnicitate, iar

nu prin religie. Ambele categorii sînt considerate de comunitatea evreiască drept pierdute pentru iudaism.

Și noi, și evreii ne punem întrebarea ce se întîmplă cu acești oameni care își părăsesc grupurile cărora le aparțin, pentru a se atașa, mai lent sau mai rapid, altor grupuri, cu cultură și spiritualitate diferite? Fără îndoială că există o anchiloză a iudaismului, care nu mai satisface dorința mistică și de cunoaștere a evreului contemporan, însuși conceptul de „popor ales“ începînd să devină iritant pentru mulți evrei. În al doilea rînd, aspectul tot mai închis al societății iudaice, exclusivismul tot mai accentuat pe care această societate l-a adoptat, în special după înființarea statului Israel (1948), duce la anchiloză și la treptata abandonare a acestui tip de societate.

Filosoful francez de origine evreiască Henri Bergson, mort în 1941, vorbea, în *Les deux sources de la morale et de la religion*, despre „morala închisă“ și despre „morala deschisă“, precum și despre „religia statică și cea dinamică“. Morala statică, spunea el, este un conformism pur, ea se prezintă ca o colecție de imperative impersonale și raționale. „Morala deschisă“ este un elan creator al binelui și se întruchipează în eroi și în sfinți, care devin modelele noastre pe calea progresului moral infinit. „Religia statică“, asemenea „moralei închise“, se circumscrie pe ea însăși în rituri și habitudini. „Religia dinamică“ este credința în „Infinitul“ prezent în noi și care ne cere să făptuim.

Toți contemporanii au recunoscut în aceste opoziții polii celor două religii: iudaismul și creștinismul. Pentru noi, cei care trăim fenomenul de extindere a

creștinismului și de „uscare“ a iudaismului, este ușor să recunoaștem aspectul *închis* al societății și al moralei iudaice, ca și aspectul *deschis* al creștinismului, dinamismul lui, prezența vie a martirilor/mucenicilor și a eroilor creștini care ne atrag spre cele de sus.

Grupul EVREII PENTRU IUDAISM afirmă că cei ce trec la creștinism aparțin, în cea mai mare măsură, laxismului religios și moral al celor ce refuză să se supună disciplinei iudaice și caută… non-conformismul creștin. Pe de altă parte, cei ce trec la creștinism spun că numai religia creștină a găsit o relație directă și personală cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos, relație pe care nici un iudeu nu o poate realiza în mozaism, din cauza raportului de păcat și răzbunare divină

pe care iudaismul îl proclamă ca relație cu Dumnezeu.

Fiecare evreu care citește Biblia creștină și are o anumită aprehensiune pentru iubirea nediscriminatorie a semenului său este șocat de profunzimea cuvintelor lui Iisus și se simte eliberat de frică și de constrîngere. Iudaismul este gol de semnificații spirituale, spun unii dintre acești convertiți. Lor li se pare că iudaismul ar fi nebulos și lipsit de spiritualitate. Aceste afirmații nu sînt deloc noi pentru creștini. Știm acest lucru de la Mîntuitorul Însuși, Care i-a numit pe evrei lipsiți de umilință, iar pilda vameșului și a fariseului este ilustrativă în acest sens. Mîndria lor de a da zeciuiala, de a posti și de a face milostenie la răspîntii, ca să fie văzuți de oameni, este semnul morții lor spirituale.

EVREII CARE OSCILEAZĂ ÎNTRE CREŞTINISM ŞI IUDAISM, SAU CARE SERBEAZĂ HANUKA, DAR ÎŞI FAC ŞI POM DE CRĂCIUN, SÎNT CU MULT MAI NUMEROŞI DECÎT CEI CARE SE DECLARĂ CREŞTINI. AMBELE CATEGORII SÎNT CONSIDERATE DE COMUNITATEA EVREIASCĂ DREPT PIERDUTE PENTRU IUDAISM.

Pe de altă parte, caracterul închis al societății iudaice, care nu admite străinii convertiți la mozaism și nu-i consideră evrei nici măcar pe copiii născuți din căsătorii mixte (în caz că mama nu a fost evreică), îi determină pe unii evrei să se simtă ca într-un fel de cușcă spirituală, extrem de inconfortabilă pentru sufletul uman. Acest exclusivism nu este o caracteristică nouă a societății iudaice, care devine tot mai politizată după înființarea noului stat Israel, ci se știe că ea a constituit trăsătura dominantă a mozaismului încă din vechime. Moise a interzis categoric, sub amenințarea pedepsei cu moartea, orice încuscrire cu străinii (cf. *Deuteronomul* 7, 3-4) și-i alungă pe străinii și pe străinele căsătorite cu evrei.

După întoarcerea din robia babiloniană, Neemia face același lucru: alungă soțiile străine și pe copiii născuți din ele, iar pe cei căsătoriți cu străine îi îndepărtează din funcții (cf. *Neemia* 13, 23-28). De altfel, referindu-se la aceste excluderi din sînul poporului evreu, Neemia însuși conchide: „Astfel i-am curățit eu de toți străinii și am pus rînduială preoților și leviților, fiecăruia după slujba lui...“ (13, 30).

În ceea ce privește afirmația grupului menționat că numai cei lacși părăsesc iudaismul, ea nu este total adevărată: o serie întreagă de persoane din familii bigote, ba chiar și fii de rabini, au părăsit de-a lungul timpului iudaismul pentru creștinism.

Iudaismul se simte tot mai amenințat de aceste dezertări. Oameni simpli și intelectuali, săraci și bogați, religioși și mai puțin religioși părăsesc mozaismul pentru că, citind Biblia creștină, au înțeles că Legea veche nu mîntuie pe nimeni și că numai sîngele lui Hristos este cel ce ne salvează. Acest număr de convertiți prin citire și evanghelizare este aproape dublat prin căsătoriile mixte cu creștini(e). Mult mai puțini dintre cei căsătoriți astfel trec la iudaism; majoritatea covîrșitoare devin, mai devreme sau mai tîrziu, creștini. Îngrijorarea comunității iudaice

este cea mai bună dovadă că numărul convertiților la creștinism este din ce în ce mai mare. Înființarea organizației EVREII PENTRU IUDAISM, pe lîngă celelalte grupuri de presiune morală și chiar materială asupra celor care trec la creștinism, are ca scop apropierea personală de fiecare convertit, pentru a-i cerceta motivele părăsirii religiei iudaice și a-i demonstra valoarea Legii lui Moise, precum și „frauda" făcută de preoții și predicatorii creștini pentru a-i converti.

Rabinul Tovia Singer, președintele organizației stabilite la New York și apoi extinse în cea mai mare parte a Americii, ca și diferiți profesori universitari, rabini și învățători de Lege, îi abordează pe cei convertiți și le strecoară cărți sau casete conținând „adevărata" interpretare a locurilor profetice despre Mesia din Vechiul Testament, texte care ar fi „speculate" de creștini pentru a dovedi că profețiile Vechiului Testament se împlinesc în Iisus Hristos. Ei atacă îndeosebi mișcarea EVREILOR MESIANICI, care caută să demonstreze că împăcarea dintre iudaism și creștinism este posibilă prin acceptarea lui Iisus Hristos. Aceste grupuri mesianice se înmulțesc rapid printre evrei. În 1974 erau numai 14 astfel de congregații în SUA, pe cînd acum sînt peste 160, toate urmărind convertirea evreilor. Unul dintre cei mai activi în aceste convertiri este pastorul Richard Wurmbrand, un evreu român trecut la luteranism, care a stat în închisoare în România și acum predică asiduu peste tot, organizația sa extinzîndu-se în multe țări, pînă în Africa și Asia.

Acum cîțiva ani, pastorul Wurmbrand îmi povestea că a călătorit în același vagon cu un

JEWS FOR JESUS

rabin, cu care a început o discuție privitoare la Hristos. După mai multe contraziceri, au ajuns și la dispute mai personale. Rabinul i-a contestat calitatea de evreu. „De ce?", a întrebat Wurmbrand. „Pentru că te-ai făcut creștin!". Pastorul a ripostat: „Acesta nu este un motiv suficient. Neam din neamul meu am fost evrei și am rămas evrei. Credeți, domnule rabin, că Marx, Engels și ceilalți evrei care au adus în lume comunismul, care au făcut parte din grupuri sataniste, care au ucis și au distrus popoare întregi, sînt evrei și eu nu?!". „Da", a fost răspunsul. „Cîtă vreme ei nu au părăsit iudaismul, rămîn evrei".

Cînd o societate sau o grupare religioasă gîndește așa de exclusivist, este firesc ca ea să înceapă să fie bolnavă, cum o numea deja H. Bergson. În realitate, pentru salvarea omenirii nu există altă cale decît creștinismul. Acest adevăr nu este valabil numai pentru evrei, ci pentru noi toți. Din ce în ce mai mult se aleg creștinii de necreștini, cei buni de cei răi, „fiii luminii" de „fiii întunericului", iudaismul fiind asemenea candelelor fecioarelor nebune: lumina lor ține doar cît lumina fizică a lumii. La venirea Mirelui, candelele lor sînt stinse, pe cînd cele ale fecioarelor înțelepte continuă să lumineze, binemeritînd „cămara nunții".

Să nu ne găsească sfîrșitul cu candelele stinse și nu cumva să fie pentru noi cuvîntul din urmă al Domnului: „Adevărat vă spun vouă, nu vă cunosc pe voi!". ■

ACESTE GRUPURI MESIANICE SE ÎNMULȚESC RAPID PRINTRE EVREI. ÎN 1974 ERAU NUMAI 14 ASTFEL DE CONGREGAȚII ÎN SUA, PE CÎND ÎN 1994 ERAU PESTE 160, TOATE URMĂRIND CONVERTIREA EVREILOR LA CREDINȚA ÎN IISUS HRISTOS.

POEMELE MORȚILOR UCIȘI

Om politic de dreapta (în cele trecătoare) și artist al cuvîntului (în cele ce rămîn), VARUJAN VOSGANIAN, actualul vice-președinte al Uniunii Scriitorilor din România, și-a cucerit faima mai ales ca prozator, dar poetul refuză să se lase mai prejos, recidivînd în duhul lui *Iisus cu o mie de brațe* (2004). Versurile inedite de aici aparțin viitorului volum *Poemele morților uciși*, „dedicat martirilor noștri, pe care, prin uitare, îi ucidem a doua oară". *(R. C.)*

TATĂL NOSTRU CARELE TE LEGENI...

Lui Călin Nemeș

Eu sînt un sinucigaș de profesie.
Fiecare zi e un nou meșteșug de a adulmeca moartea
cum coboară în trepte.
La-nceput voi pleca eu,
apoi, amintirile celorlalți despre mine,
iar, la sfîrșit,
amintirile mele despre alții.
Nechezatul îngerului negru o să-și pună
în loc de căpăstru edecul.
Nașterea mea, nici ea nu s-a petrecut deodată,
și, dacă mă gîndesc bine, nici acum nu sînt născut
pe de-a-ntregul.

Eu sînt, de fapt, un sinucigaș în serie.
Am stilul meu inimitabil de a mă sinucide
cu mîinile goale. Un cuvînt, sclipind ca oțelul,
uitat, înainte de a adormi, printre dinți.
Mi-e de ajuns să înfig unghia arătătorului în osul
cel moale
din tîmplă,
ori să amestec otrăvurile, iubirea și spaima.
O scurtă legănare, o scurtă fisură între vertebrele
atlas și axis.
Viața mea e o poveste de dragoste fără sfîrșit
între mine și ceea ce mă înspăimîntă.

Nici măcar nu o fac pe degeaba: sînt un sinucigaș
plătit.
Puneți-mi un bănuț de aramă în palmă și comedia
poate să-nceapă.
Cu fiecare cunună de lauri ceva se rupe în mine,
copii diformi culcîndu-se, pe rînd, în brațele
aceleiași Marii.
Sînt dresorul de vise. Îmi crestez pieptul, obrajii,
în speranța că fiara
va adulmeca sîngele meu și mă va înghiți.
Poporul umbrelor mele, în ziua mîniei,
privește cu orbire.
Deasupra mea se arcuiește, în semn de război,
curcubeul frînt, Marele Sinucigaș,
apoi idolii peșterii și ai templului. Funii de sînge
împletit
atîrnă în văzduh. Atîtea feluri
de a muri.
Tatăl nostru carele nu ești
și care, totuși, te legeni în ceruri.

FECIOARA CEA NEAGRĂ

Lui Liviu Babeș

Să torn alcooluri tari pe urmele adîncite-n zăpadă...
Din fiecare pas țîșnește o flacără în memoria
somnului vostru.
Cineva repeta, lovindu-se cu capul de zid, cuvintele
bolborosite
în spaimele somnului vostru.
Iar visele rămîn ca niște cioburi de sticlă pe obraz.

Din umeri țîșnește o vîlvătaie de brațe, din gură
țîșnesc,
într-o vîlvătaie, gîtlejuri.
Deși are o mie de urechi, nu mă aude întemnițatul
cel singur.
Deși are o mie de iscoade, nu mă vede temnicerul
cel singur.
În jurul meu zăpada, sfîrîind, se topește, și totuși
cît de mult timp mai e pînă atunci...

Vine fecioara cea neagră și cercul arde pe margini –
alungiți-vă, fii ai inelelor de tot felul, ai belciugelor
și cătușelor,
ai juvățului sub care venele umflate stau
să plesnească!
Alungiți-vă și săriți prin gîtuirea lumilor voastre!

Lepădați-vă de gîtuirea fricilor și tăcerilor voastre!
Aici este bine, sîntem totuna cu numele nostru.
E destul să ne privim unii pe alții ca să știm cine sîntem,
e destul să ne semnăm pe-o hîrtie și să o rupem fîșii
ca să fim lipsiți de păcat.

Veniți în jurul focului, fii ai îndurărilor de tot felul!
Umbrele noastre, din care trupurile s-au smuls, sînt libere să danseze pe ziduri,
să se cațere pe creneluri, cerînd putere de sus.
Noi, cei rămași, o să rupem din pîinea dospită în țestul mocnelilor noastre,
vom găsi în jarul răscolit leacul mocnelilor noastre.
Și atunci, fecioara cea neagră ne va strînge, visătoare, rugul la piept.

CRUCIADA COPIILOR

Lui Tavi, ucis la 13 ani

Am să povestesc acum despre copiii care nu s-au mai întors
din cruciada copiilor.
Despre urmele care au luat-o înaintea pașilor și despre ecoul
cuvintelor pe care nu le-au mai spus.
Despre ușile întredeschise și creștetele care nu mai urcau, să ajungă
la crestăturile săpate în tocul de lemn.
Despre mînecile care nu le-au rămas niciodată scurte...
Vinovați sînt cei care au plecat prea devreme.
Vinovați, cu trupurile împuținate și coaste zvîcnind
peste scobitura pîntecului, ca niște arcuri de oțel,
cu găvanele ochilor neobișnuit de mari.
Vinovați, copiii îmbătrîniți de zile.
La capătul treptelor mă așteaptă copilul care am fost
și alăturea de el ghepardul, animalul meu de putere.
Copilul care am fost e judecătorul meu de pe urmă
și cel mai neînduplecat.
El nu știe ce e păcatul, de aceea
nu știe ce este iertarea.

POVESTEA GENERAȚIEI MELE

Un obraz care îmbătrînește brusc,
un mănunchi de riduri îi sînt ochii,
o cută tăiată pieptiș, fiecare cuvînt.
Trăiam într-o lume a feluritelor frontiere,
un nod de cale ferată, un pumn strîns,
cu tîmplele încordate.
Fiecare pas, o graniță nouă și de netrecut.
Ei ne priveau cu fețele netede, ca un genunchi de copil,
cu arma strînsă la piept, de parcă nu noi,
ci ei ar fi trebuit să se apere.
Alteori nu-i vedeam, dar frontierele ne foșneau pe sub tălpi,
ca niște șerpi prin frunze uscate.
Noi am fost mai ales ceea ce nu aveam voie să fim.
Am șoptit rugăciuni interzise.
Am dat de la unul la altul,
precum cărămizile către vîrful templului,
pînă le-am ferfenițit, cărțile interzise.
Am privit, strînși unii într-alții, filmele interzise.
Am adulmecat, pierduți, orizonturile interzise.
Frontieriștii au traversat fluviile interzise.
Am ascultat, cu urechea lipită, ca liliecii,
vibrațiile frecvențelor interzise.
Am înmulțit patimile evangheliștilor noștri,
ascunzînd mașinile de scris interzise.
Am cîntat despre nebunul cu ochii închiși
și despre alte profeții interzise.
Am rostit în taină numele morților interzișI.
Am iubit ceea ce era interzis.
Am nădăjduit și am deznădăjduit, pe rînd, ceea ce era interzis.
Și atunci cînd toate celelalte erau cu strășnicie păzite,
ne ramînea ultima frontieră, dincolo de care eram liberi să trecem:
viețile noastre, pe veci nepăzite.
Aceasta este povestea generației mele.
O elegie a lucrurilor interzise.

ECLEZIASTUL

Apoi a venit ziua în care morții erau mai frumoși decît viii,
aveau toată viața înainte.
Rămăseserăm singuri, cei palizi, și împresurați
de propriile vise. Ele dansau ritualuri cu măști
din vremea în care nopțile încă nu foloseau pentru somn.
Noi ne căzneam să ieșim, dar zadarnic, căci, îmbulzindu-ne, nu știam
că ușile se deschid doar spre înăuntru.
Prin ferestre nu puteai să privești decît dinspre stradă.
Ei aveau toată viața înainte, noi eram mormintele morților noștri,
spaimele noastre nu prindeau rădăcini.
Simțeam că undeva se întinde o pajiște crudă, de început de lume,
unde caii pasc iarba de aceeași culoare cu a umbrelor lor.
Ședeam ghemuit pe marginea veacului, ca pe o buturugă,
o voce îmi citea, în urechi, Ecleziastul:
Am aflat, din vremea vieții mele, cît de greu e să fii întemnițat.
și, mai ales, am aflat cît e de greu să fii liber.

TOȚI ARABII SE NUMESC HASSAN...

(O TRAGICOMEDIE DE TRANZIȚIE)

„Eu Hassan, nevasta la mine român...“ • Unde punem sacii cu splendori?! • Milionarul fumează *Stewardess*... • „Trandafir, flora care minte la români!“ • Un vis de 70 de kg. • ... Şi s-a dus, dulce minune... • Mintea românului cea de pe urmă...

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

Pe la începutul anilor ’90, într-o zi de 17 octombrie, către ora 10 dimineața, în incinta unui liceu ilariopolitan (nu spun care, instituție importantă!), norocul părea să fi intrat pe ușa din față, sub numele de Hassan. Cel puțin așa s-a recomandat „norocul“ (care nu era tocmai „chior“) și nimeni nu s-a gîndit să-l întrebe mai mult, probabil din teama ancestrală că norocul, dacă-l iscodești, fuge...

Fiind norocul acesta în carne și oase, era firesc ca el să aibă și-o nevastă (*cherchez la femme*). „Eu Hassan, nevasta la mine român. Nevasta la mine aici facut liceu, în ’76 terminat...“. Pe atunci ea se numea Corina D. (un nume de care, vai, nimeni nu-și mai amintește însă!).

Și astfel Hassan, deși neîntrebat de nimeni, începu să se prezinte cu familie cu tot, scutind pe toată lumea, din capul locului, de curiozități prea chinuitoare. S-a recomandat drept pui de egiptean, stabilit însă în Germania de Vest, ditai medicul ginecolog, cu diplomă din România. Legîndu-se el de țară (de a noastră, adică), mai prin studii, mai prin nevastă, se pare că va fi căpătat obiceiul ca, între două nașteri, să mai dea cîte-o fugă pe la Ilariopolis, așa cum i se întîmplase și-n decembrie ’89, cînd tocmai venise să vadă cum mai este iarna pe la noi… și l-a prins „Revoluția“ la fața locului, ca pe atîția dintre frățiorii lui. Nu știu de ce s-a lățit printre noi bănuiala că mulți dintre acei misterioși „teroriști“ ar fi fost arabi sadea și nimeni nu s-a gîndit că vor fi existat și arabi de bine, asemenea bietului Hassan, care a luptat pe baricade, gata-gata să-și lase oasele, ca un erou-martir, pe caldarîmul de la Universitate. Acum el își ridică nădragii, aplecîndu-se cu greu, și își arată picioarele încă bandajate; nici pe scaun nu se poate așeza ca lumea, deși a trecut ceva timp, pentru că un glonț i-a atins coloana vertebrală și a trebuit să sufere, sărmanul, o operație foarte grea, cu transplant de măduvă, ceea ce nu l-a putut lecui însă de venirile în România. De data aceasta nu patima, ci *datoria* a fost cea care l-a urnit: „Nevasta și copiii la mine români estem. Români acum ajutor trebuie. Daca nu ajutam la români acum, atunci chind ajutam?“...

Și Hassan e pus pe ajutor, nu glumă! Deocamdată n-a adus în țară decît două TIR-uri, mărturisi el. Niște mizilicuri, cum s-ar zice: două cabinete medicale (dintre care unul de ginecologie!), 20 de video-telefoane, apoi calculatoare, televizoare, retroproiectoare, dicționare, enciclopedii și rechizite, multe rechizite... Toate acestea așa, pentru obște. Pe deasupra,

Hassan mai avea și niște „mici atenții“ pentru profesori („profesor simta ca profesor este“): pachete de pînă la 70 de kilograme, al căror conținut n-a fost deconspirat („pachete la profesor surpriza este“). La așa ceva ți se taie răsuflarea: mintea începe să-ți nălucească splendori și ar fi păcat să te pierzi în întrebări suspicioase, de genul: „Cum de-a știut Hassan cam cîte pachete s-aducă?“...

Toată lumea se învîrte în jurul lui, buimacă. Parcă și timpul începe să treacă mai greu... Pe la unu fără un sfert, cele două TIR-uri vor pătrunde feeric în curte și din ele vor începe să curgă, ca dintr-un corn al abundenței, splendorile Occidentului (*via Orientis*), de care avem, totuși, atîta nevoie... Și acesta nu va fi decît începutul! Căci Hassan are planuri mari. Cere să fie dus prin tot liceul, ca să-și dea seama de ce ar mai fi nevoie. Trece peste tot cu mersul lui țeapăn, de om rănit în Revoluție, din ce în ce mai nemulțumit și din ce în ce mai generos. Concluzia e limpede, necruțătoare: *totul* trebuie schimbat, *totul* este „porcaria“. Un alai de profesori umblă după el, uimiți și jenați totdeodată, dar, în fine, satisfăcuți și plini de speranță. A sosit vremea ca realitatea să fie privită în față. Prea ne-am ascuns după deget. Lăsați-l acum să ne judece și să ne dea! Cineva notează totul pe o listă, la porunca lui Hassan, ca nimic să nu fie uitat. Cel mai rău stă treaba cu mobilierul. ăsta trebuie înlocuit în întregime... Harapul are viziuni: aici va fi așa, dincolo așa... Un liceu ca din *1001 de nopți* crește încet-încet, precum *fata morgana*, înfierbîntînd mințile tuturora. Veștile circulă rapid de la un etaj la altul: „Ne-a mai adus și aia...“, „Ne mai dă și aia-laltă...“. Punctul culminant este atins atunci cînd ușa cancelariei se deschide și o voce transfigurată comunică pe nerăsuflate: „Ne deschide și un cont în Bancă de 50 000 de dolari!“...

* * *

Nu putea lipsi, într-o asemenea împrejurare, o tratație, fie ea cît de modestă. Partea română, deși ancestral ospitalieră, a fost totuși luată pe nepregătite, acuzînd o stare de năuceală generală, astfel că tratația a căzut tot în seama lui Hassan. A scos omul bani din buzunar și a trimis după niște vin. Apoi a desfăcut un pachet de țigări, marca *Stewardess*, servind pe toată lumea (nici măcar nefumătorii n-au îndrăznit să-l refuze). Nici nu știți ce savoare poate să aibă o țigaretă *Stewardess* oferită de un nabab intercontinental!... De, ciudățenii de milionar!...

Și așa, la un pahar de vin acru (pentru că altul nu s-a găsit), Hassan a mai făcut cîteva observații și destăinuiri. Astfel s-a aflat, de pildă, după primul pahar, că „nevasta la mine idiota este“, încercînd să i se bage în afaceri. Acesta a fost răspunsul, pricinuitor de oarecare stînjeneală, la întrebarea pusă mieros de către una dintre amfitrioane: „Dar doamna Corina?“ (adică fosta elevă D. Corina, de care nimeni nu izbutea în ruptul capului să-și amintească).

La un moment dat, cu simpatie și cu recunoștință, cineva zise, adresîndu-se lui Hassan: „Dumnezeu să vă dea sănătate!“. La care altcineva, de alături, interveni cu promptitudine: „Nu Dumnezeu, tu, ci Mahomed!“ (*sic*); adică, vezi Doamne, să i se vorbească omului pe limba lui, să se simtă ca acasă! Arabii ăștia sînt sensibili foc în chestii de religie, nu ca noi, „europenii“, cărora puțin ne pasă! Dacă se

supără Hassan? Ne dă Doamne-Doamne alte splendori în loc?... Dar aici reacția lui Hassan fu cît se poate de surprinzătoare: „Nu, nu, Allah dumnezeu, Mahomet profet la el este. Dar Hristos mai mare ca Mahomet este. Citit Coran, scris Hristos mai nainte de Mahomet fost. Eu arab, nevasta și copiii la mine creștin ortodox estem". Arab emancipat, dom'le, nu ca ăia din Golf! De alături, cineva face observația subtilă că „religia aceea este bună care-i face pe oameni cei mai buni". Și mai bun ca Hassan, să dea de toate la toți, cine-și poate închipui?! A rămas însă neclar, pînă la urmă, cine-l făcuse atît de bun pe Hassan: mahomedanismul sau creștinismul?...

Între timp, ușa se deschise și cineva pătrunse înăuntru cu un braț de trandafiri, gîndindu-se, probabil, să facă ambianța mai plăcută. Atunci Hassan, cu autoritatea unui șeic în propriul lui harem, începu să strige ca un apucat: „Afara, afara cu trandafir! Asta flora care minte la români!"...

* * *

Cu fiecare clipă, agitația crescuse în tot liceul. Absolut toți profesorii să fie adunați de urgență! Cine se află în școală, să rămînă! Cine se află acasă, să fie îndată chemat! Telefoanele zbîrnîie. Fiecare să se prezinte și să se descurce, să-și ia în primire pachetul îndată ce o să vină și să-l care acasă cum o ști, că și așa nu prea avem unde pune atîta grămadă de „ajutoare"! Se ridică și problema unde vor fi instalate cabinetele medicale. O mînă bate aerul: „Las' că ne descurcăm noi, numai să le vedem aici!"... Nu se întreabă nimeni la ce-ar fi bun într-un liceu cabinetul de ginecologie...

Unii anticipează cam cît de mari trebuie să fie pachetele individuale, desenîndu-le în aer, cu ambele mîini... 70 de kilograme... Asta înseamnă, deci, cam așa, cam cît o ladă de televizor color... Măricele, deh! În nici un caz nu le poți duce în brațe... Asta va fi o problemă, mai ales pentru „noi, doamnele"... Cine are mașină e rezolvat (dar cîți au?!)... Ceilalți – cu taxiul, cu furgoneta...

Alții sînt mai avansați, au trecut la conținut. O doamnă profesoară, cusurgioaică din fire, pretinde că a mai văzut dumneaei astfel de „ajutoare": ditamai pachetul și, cînd colo, ce găsești în el? Mai mult făină și paste făinoase, nimic mai de Doamne-ajută!... Altele, dimpotrivă, găsesc că ar fi grozave chiar și făina sau făinoasele, ba chiar încep să peroreze asupra posibilelor întrebuințări...

Toată lumea visează cu ochii deschiși. „O fi pus și cutare lucru?“ sau „Te pomenești că ne-a pus și cutare...“ – fiecăruia venindu-i în gînd lucrurile pe care și le-ar dori îndeosebi. Un vis de 70 de kilograme este destul de încăpător...

Hassan îi îndeamnă întruna pe toți să spună care de ce crede c-ar avea mai urgentă nevoie, mai ales pentru disciplina pe care o predă. Data viitoare nu vrea să mai aducă nimic la nimereală. De aceea se mai interesează din cînd în cînd dacă listele țin pasul cu nevoile constatate și exprimate. Da, da, s-a consemnat totul, nici o problemă...

În ciuda înfățișării lui modeste, în ciuda grosolăniilor pe care le mai scapă la răstimpuri, Hassan este irezistibil, i-a cucerit pe toți, de la portar pînă la directori. Ochii tuturora strălucesc de o neţărmurită recunoștință. Se strîng bani în scopul cumpărării de mici atenții indigene (de la artizanat, se-nțelege!). Sînt avuți în vedere atît Hassan (i s-a și cumpărat pînă la urmă o frumoasă față de masă brodată), cît și – cu anticipație – șoferii celor două TIR-uri (tot fețe de masă, dar proporțional mai mici). Este adevărat că darurile n-au mai ajuns să fie înmînate, ele rămînînd să completeze recuzita strigatului la prune tîrzii...

* * *

Făcută mobilizarea generală, întocmite listele, lichidată consumația, Hassan s-a uitat la ceas și a decretat că gata, e timpul, trebuie plecat spre *Intercontinental*, acolo unde TIR-urile probabil sosiseră deja, treaba avînd să meargă repede, nemțește, fără întîrzieri. În cel mult trei sferturi de oră mașinile vor fi aici, în curtea destinatarului. Mult a fost, puțin a mai rămas...

Venit probabil cu taxiul, „domnul Hassan“ a plecat, însoțit de reprezentanții ierarhici ai liceului, în mașina personală a unuia dintre aceștia. Pe drum (nu prea lung) îi mai vine omului o idee: n-are cumva partea română o anume sumă de bani (pentru care ulterior va primi, firește, echivalentul în valută), ca să li se dea și șoferilor un avans în moneda țării, așa, pentru primele cheltuieli? Partea română are, dar nu are la ea. Se va rezolva însă la întoarcere, „nici o problemă“... Hassan aude și rămîne tăcut.

La *Intercontinental* – nici urmă de TIR-uri hassaniene. Hassan joacă rolul *boss*-ului nervos. O mică întîrziere, o jumătate, poate trei sferturi de oră, mai mult nu se pune problema... Va rămîne el aici, să-și aștepte oamenii; ceilalți să se ducă la treburile lor... Va suna el imediat ce vor sosi mașinile...

Cam așa s-a produs despărțirea de Hassan, pe la vremea prînzului, cînd și impostorii, și milionarii se duc să mănînce. Numai bieții profesori au rămas să viseze pe inima goală, cam pînă spre lăsarea serii, cînd vraja a prins să se desfacă. Pierzîndu-și răbdarea și începînd să miroasă cacealmaua, o delegație aleasă pe sprînceană (cei mai îndrăzneți, cei mai descurcăreți) a descins din nou la *Intercontinental*, să întrebe de unul Hassan și de două TIR-uri... „Cine-au cunoscut, cine mi-au văzut...“

* * *

Imediat ce vraja s-a destrămat, iat-o venită și pe ea, mintea românului cea de pe urmă! Cine a fost și ce-a urmărit oare Hassan?... *Bughi mambo rag*... Nici n-arăta a milionar; era mai degrabă un pîrlit: cine-a mai văzut milionar să fumeze *Stewardess* și să bea vin de Gostat?!... Auzi tu, pachete de 70 de kilograme! Mie de la-nceput mi-a mirosit... Și chestia cu 50 000 de dolari în cont – prea de tot, zău așa! Sau povestea cu Mahomed și cu Hristos... Ce credea el, că noi sîntem fraieri? Ne trebuia nouă, auzi, cabinet de ginecologie! Ce sîntem noi, instituție educativă sau maternitate?!...

Nu cumva o fi fost vreun mare escroc? Deși chiar dacă-i dădeam banii ceruți la urmă, parcă prea era nimica toată: nu făcea un escroc serios tot circul ăsta doar pentru atît! Mai degrabă, un găinar mărunt, acolo... Dar nu cumva o fi fost vreun spion? Fugi de-aici! Ce să caute un spion într-un prăpădit de liceu?! Cred că mai degrabă era un psihopat, vreun mitoman cu mania grandorii... Sau a vrut pur și simplu să-și bată joc de noi? Se prea poate... (Cîțiva își dreg vocea). Se prea poate... (Apoi, *con brio*:) În orice caz, Corina aia, sau cum o chema-o, îți dai seama ce poamă!... Să se uite, tu, cineva în arhivă... Ei, asta-i acum! Doar n-o să-i facem jocul în continuare, umblînd ca proștii prin hîrțoage...

Probabil că nimeni nu va ști niciodată exact *cine* a fost și *ce* a urmărit „Hassan“. Dar de-acum nu mai este vorba de nici un Hassan. Și nici măcar de „colectivul de cadre didactice“ al unui renumit liceu ilariopolitan. (Am aflat, în urmă, că scenariul s-a repetat, aproape întocmai, la alte două licee din Capitală!!!). E vorba de tragicomedia unei lumi care nici măcar nu mai are luciditatea de a-și plînge de milă... ■

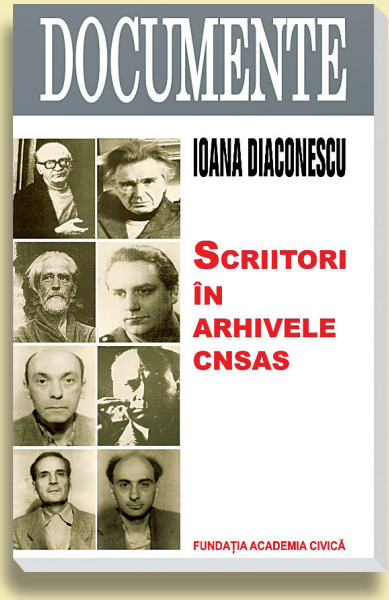

DECIMAREA ELITEI INTELECTUALE SUB COMUNISM

Ioana Diaconescu, *Scriitori români în arhivele CNSAS: intelectuali urmăriți informativ, arestați, condamnați, uciși în detenție, 1946-1989*, Fundația Academia Civică, București, 2012, 423 pp., format 13x20 cm.

Îi prețuiesc dintotdeauna pe nemitarnicii cercetători în arhive, veritabili „ocnași" ai documentării de cursă lungă și ai scrisului permanent probat cu hîrtii oficiale. Munca lor este mai grea decît a pictorului pe bob de orez, pentru că presupune nu numai dexteritate, ci și tenacitate și mai cu seamă discernămînt. Ei cunosc cu adevărat puterea cuvintelor, știu că poți distruge o viață sau valida un impostor printr-un simplu cuvînt. Și nu doar reputația celor despre care scriu este în joc, ci și a lor înșile, căci credibilitatea le este principalul atu. Prin urmare, cercetătorul onest în arhive își cîntărește afirmațiile cu o precizie farmaceutică.

Dan Ciachir, *Și noaptea asta va trece*, Ed. Timpul, Iași, 2011, 98 pp., format 12x19 cm.

Micul volum reunește trei evocări, apărute inițial în revista „Convorbiri literare": *Mașini de altădată*, *Și noaptea asta va trece* și *Părintele Anania*. În stilu-i binecunoscut, un amestec fermecător de melancolie și luciditate, de gravitate și ludic, scriitorul ne poartă într-o lume din care n-au mai rămas decît ecourile și cîțiva supraviețuitori. El nu este doar martorul acelei lumi, ci și unul dintre personajele ei, asupra cărora se oprește. Povestește cu patimă despre mașinile tinereții sale, Buick Electra, Chevrolet Bel Air, Mercury, Rambler, Nash, ca despre mari iubiri. Ne furnizează anecdote din anii '70 împletite în firul biografiei sale și ne face cunoștință cu figuri emblematice ale istoriei noastre recente. În al doilea capitol al cărții, apare, doar cu inițiale (din motive care ne scapă), și scriitorul fost deținut politic Marcel Petrișor. În fine, amintirile despre părintele Bartolomeu Anania, de dinainte să devină episcop, confirmă și completează întrucîtva *Memoriile* marelui ierarh. *(C. T.)*

Sorin Preda, *Moromeții – ultimul capitol*, Editura Academiei Române, București, 2010, 245 pp., format 14,5x20 cm.

Semnalăm cu destulă întîrziere o carte excepțională, văduvită însă de o distribuție anemică. Dacă această ediție este una de prestigiu, avînd în vedere girul academic, volumul merită cu prisosință o nouă apariție, la o editură capabilă să-i asigure un circuit mai larg. Nepot de frate al autorului *Moromeților*, Sorin Preda reușește să alcătuiască portretul unui Marin Preda necunoscut, „cel de dincolo de platoșa de ironie și duritate morocănoasă", un mare sentimental. Printr-o inteligentă și savuroasă țesătură de amintiri proprii, descrieri reportericești, scrisori ale lui Marin Preda și interviuri cu cei care i-au fost apropiați celui evocat, Sorin Preda redă istoriei literare nu numai adevăratul chip al unuia dintre cei mai importanți scriitori români, ci și un personaj fabulos. Un ajutor prețios primește de la Sae Preda, fratele scriitorului, Aurora Cornu, prima soție a lui Marin Preda, și de la criticul literar Eugen Simion, care i-a fost prieten. *(C. T.)*

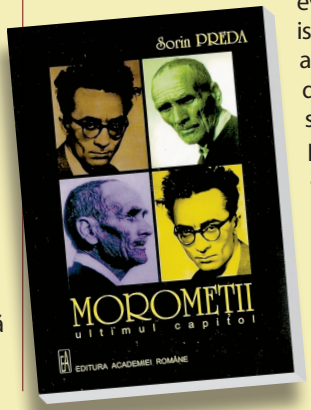

Iată de ce mă grăbesc să salut orice demers publicistic şi editorial care îmi pare rod al unei astfel de munci.

Faptul că autoarea volumului pe care îl semnalez provine ea însăşi dintr-o familie de intelectuali prigoniţi de regimul comunist nu cred că îi pune la îndoială lucrarea, ci, pentru că aceasta este de la un cap la altul „blindată“ cu documente, îi conferă şi mai multă forţă.

Cartea aceasta este rezultatul unui efort neîntrerupt de cercetare în arhivele fostei Securităţi comuniste timp de 11 ani şi urmăreşte să demonstreze „calvarul prin care au trecut marile spirite creatoare ale României interbelice“ şi, prin aceasta, să reconstituie un fragment de istorie absent din conştiinţa publică românească sau despre care se ştie prea puţin.

Autoarea se preocupă în mod special de intelectualii care au suferit în temniţele comuniste şi ne oferă pagini extrem de interesante despre Lucian Blaga, Constantin Tonegaru, Vladimir Streinu, Vasile Voiculescu, Dinu Pillat, N. Steinhardt, Sandu Tudor, Mircea Vulcănescu, Petre Ţuţea, Petre Pandrea, Ernest Bernea, Nicolae Carandino, A.E. Baconsky, Marin Preda şi alţii. Amintesc aici cazul lui Vladimir Streinu, care, deşi semnează un angajament de colaborare cu Securitatea la ieşirea din puşcărie, refuză permanent şi adesea virulent să îi dea curs, chiar dacă este presat şi încolţit continuu de securişti.

De asemenea, cazul lui Marin Preda, care a fost pus sub urmărirea Securităţii, suspectat fiind că „patronează publicarea unor scrieri necorespunzătoare“ la Editura Cartea Românească, unde era director. În notele informative care îl privesc sînt menţionate ostilitatea sa faţă de cenzură şi revolta, uneori pe faţă, contra „organelor de partid şi de stat“.

Claudiu Târziu

Ion Papuc, *Sub zidurile tradiţiei*, Ed. Palimpsest, Bucureşti, 2011, 197 pp., format 14,5x20,5 cm.

Alcătuit din eseuri publicate în periodice, în ultimii cîţiva ani, acest volum mozaicat, în care textele nu au aparent nici o legătură între ele, încearcă să redea atitudinea principială a autorului pro-tradiţie. Evocarea unor personalităţi magnetice sau a unor episoade de istorie intelectuală, polemicile delicat înmănuşate, recenziile subtile şi glosări pe subiecte creştine – sînt cu toate prilejuri de afirmare şi valorizare a tradiţiei. Căci o lume fără tradiţie este o lume fără puncte cardinale, în care persoana şi comunitatea sînt dizolvate în haos. Erudit şi cu un meşteşug al scrisului îndelung exersat, Ion Papuc nu are complexe în a aborda subiecte delicate, precum „lăutărismul lui Noica” sau mişcarea legionară. Dar are mereu grijă să se plaseze într-o poziţie cît mai obiectivă posibil. Iar uneori îşi dezvăluie opiniile nu prin afirmaţii nete, ci prin descrierea faptelor în context. *(C. T.)*

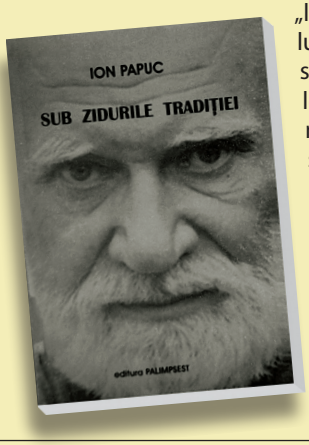

Pr. Dan Popovici, *Surîsul Veşniciei*, Ed. Platytera, Bucureşti, 2011, 224 pp., format 13x20 cm.

Duhovnicul schitului „Învierea Sf. Lazăr” din Alba Iulia îşi propune, în acest volum de eseuri, să trezească în cititor dorul după Hristos, avînd certitudinea că „toate celelalte vor veni de la sine”. În demersul său nu se mărgineşte la citate biblice, pilde de Pateric sau sfaturi izvorîte din propria experienţă, uzează şi de analiza teologică a unor creaţii literare şi se încumetă la un interesant studiu despre umor în Biserică şi despre terapia (trupească şi sufletească) prin rîs. Născut la Orăştie, în 1970, părintele Dan este un exemplu de convertire miraculoasă la ortodoxie. Avînd iniţial o formaţie de inginer IT, interesat de filosofie şi parapsihologie, a ajuns, prin Pronia divină, un apropiat al părinţilor Dumitru Stăniloae, Sofian Boghiu, Ghelasie de la Frăsinei şi Teofil de la Sîmbăta de Sus. Fiecare l-a ajutat să devină ce este azi: un preot foarte căutat în inima Ardealului. *(C. T.)*

DE CÎTE FELURI SÎNT OAMENII?

DAN STANCA
dan.stanca@rostonline.org

Acum, iarna, ne vin în minte tot felul de gînduri care parcă, într-o altă perioadă a anului, ne ocolesc. Așa spun că oamenii s-ar împărți în două categorii: cei noi și cei vechi. Granița nu este trasată ferm, și e bine că nu este. Într-o lume diferită de a noastră, unde binele nu era o excepție ca acum, probabil că oamenii vechi, cum i-am numit, nu șocau. Dar să vedem prin ce se deosebește un om vechi de unul nou.

În primul rînd prin faptul că nu este măcinat de îndoieli. Și chiar și atunci cînd se îndoiește, situația aceasta nu-l inhibă. Îndoiala nu e ceva paralizant, care-i răpește forțele, ci exact invers: îi stimulează gîndirea.

În al doilea rînd, nu depinde de opinia celorlalți. Nu e sensibil nici la laude, nici la critici. Adică nu pleacă urechea la tot ce se spune despre el.

În al treilea rînd, nu este îngrijorat de trecerea timpului. Pentru el nu timpul contează, ci anotimpul. Nu întreabă niciodată cît este ceasul, fiindcă nu-l interesează. Suferă, dar foarte puțin pentru el însuși. Reușește, în schimb, să asimileze o mare parte din durerea lumii. Se bucură la fel de mult, dar, iarăși, nu pentru persoana lui. Poate însă să participe la toată bucuria cosmică.

Oamenii vechi, pe care putem să-i numim ai tradiției, nu se gîndesc neapărat să aibă urmași. Bucuria de-a fi tată și-o pot exercita asupra oricărui copil, sau pentru ei un discipol are valoarea urmașului biologic. Așa este omul vechi, care știe că cel mai mare rău sau încorporarea diavolului în om poartă numele de meschinărie. Dacă ai în tine puțină noblețe, deci poți intra în categoria oamenilor vechi, nu vei putea fi meschin. Opusul meschinăriei este generozitatea – și de aceea oamenii vechi sînt și generoși.

Dar, evident, lumea a luat-o rău la vale, iar asemenea oameni sînt din ce în ce mai rari.

Diferența dintre vremurile tradiției și cele în care cuvîntul de ordine este noul cu orice preț constă în faptul că pe atunci calitatea nu era receptată ca o excepție, chiar ca o breșă, aproape ca un scandal. Deși strălucea și era ca o încununare a întregii comunități, aceasta din urmă o resimțea ca pe ceva firesc, în consens cu întreaga arhitectură socială. La ora actuală, însă, omul vechi este, cum am spus, o raritate, adică o dureroasă excepție. Un om pur și simplu generos, care să se dăruiască necondiționat celorlalți, nu mai există. Sau, dacă mai există pe undeva, este luat imediat de fraier. Calitatea acum e judecată după performanțe manageriale, intelectuale, sportive. Cu alte cuvinte, îl cîntărim pe om și-l recompensăm în funcție de ceea ce realizează, deci prin ceea ce e vizibil, uitînd că în mod paradoxal, dar foarte riguros metafizic, cea mai mare bogăție sînt mîinile goale. Cînd ești întrebat cine ești, ce ai făcut, ce calificare ai, iar tu nu poți să spui decît atît: *sînt*, arătînd aceleași mîini goale curiosului, care atunci se sperie și fuge, fii sigur că ai cîștigat războiul cu lumea nouă. ■

FARMACIA NATURII®

PERNE CU PLANTE BIO
- antigripale
- antialergice
- antistres
- antiinsomnii
- antireumatice
- antimigrene
- pentru iubire şi armonie

CONSULTANȚĂ GRATUITĂ
în terapia cu plante medicinale

CEAIURI BIO
pentru tinerețe fără bătrînețe

SALTELE CU PLANTE MEDICINALE
pentru copii şi adulți

Sănătos şi fericit!

www.farmacianaturii.ro • 0234 537 346

DAIMONION

SORIN LAVRIC
sorin.lavric@rostonline.org

Începuturile gîndirii lui Blaga sînt de găsit în studiul *Daimonion* din 1926, care precedă cu patru ani edificiul speculativ al trilogiilor. Ca o nuanță preliminară, voi spune că e o eroare să afirmi că filosofia lui Blaga e de găsit în *Trilogii* și că, dintre ele, cea mai importantă e prima (*Trilogia cunoașterii*). În realitate, gîndirea lui s-a format înainte de expresia finală din trilogii, la asta adăugîndu-se detaliul funest că, scos din circuitul universitar (1948), Blaga avea să-și piardă cadența creatoare, lipsa suflului dînd naștere unor improvizații care dăunează armoniei sistemului. Din cinci trilogii cîte plănuise să scrie au ieșit patru, numai că ultimele două suferă de incoerență interioară, semănînd cu juxtapunerea unor texte care nu au prea multe în comun. Mai mult, dintr-un capriciu de nepotrivire a etichetei, cu excepția primei trilogii, nici un volum nu are un titlu care să corespundă conținutului. Trilogia valorii nu e despre valori, cum nici a culturii nu e despre cultură, pe cînd cea cosmologică e un șantier adunat din bucăți, în care ultimele două cărți nu au legătură cu tematica cosmică.

Perioada în care Blaga intră în posesia propriilor gînduri coincide cu impactul primelor lecturi din Goethe (perioada Brașovului, a Oradei și apoi a Vienei, adică adolescența trăită în intervalul 1911-1920), și dacă e să dăm un verdict precoce, vom spune că fermentul ideilor sale sînt de găsit în poetul german. Nu Spengler, nu Frobenius și cu atît mai puțin Eduard von Hartmann, ci Goethe e inspiratorul celor mai profunde intuiții ale filosofului român. Din acest motiv, nu e în exces a spune că maeștrii lui de suflet își reduc numărul la puținătatea simbolică a unuia singur. Întîlnirea cu ideile lui Goethe intră în categoria revelațiilor precedate de dospirea unui orizont de așteptare, Blaga regăsindu-se în autorul lui *Faust* pînă la identificare. Bizar e că textele care l-au răscolit nu sînt poeziile, ci memorialistica goetheană (*Poezie și adevăr*), alături de cartea de convorbiri cu Eckermann. În ele, Blaga a căutat cu stăruință motivele inspirate de tema daimonului, iar justificarea acestei curiozități are miez autoreferențial: un poet nu s-ar preocupa de o temă atît de insolită dacă n-ar presimți în sinea lui că din aceeași categorie face parte și el. Scriind despre daimonion, Blaga își face portretul ideal, și acesta e motivul pentru care vom da atenție studiului. Ține de orgoliul unui artist de a se privi pe sine ca receptaculul unei puteri ce vine din transcendent. E o înnobilare prin alegere de sus care dă creatorului convingerea că mersul lui în lume ascultă de o misiune sacră. Și ar fi o lipsă de imaginație să ocolim detaliul că Blaga s-a crezut investit cu una. Artiștii care nu au asemenea presimțiri sînt osîndiți să sfîrșească în platitudini prețioase. Citindu-l pe Goethe, Blaga se regăsește în el, clarificîndu-și gîndurile și devenind emulul de spirit al germanului.

Apoi, o dată obsesia daimonului prinzînd rădăcini, ea se va prelungi în toate trilogiile, și numai așa ne putem explica de ce un gînditor atît de sever în judecarea altora a arătat un interes atît de tenace pentru două viziuni pe care astăzi sîntem înclinați să le considerăm vetuste: gîndirea mitică și gîndirea magică. Într-o epocă în care scena filosofiei românești era disputată de două tabere – cea de rigoare raționalistă în varianta lui Rădulescu-Motru, Negulescu sau Ion Petrovici, și cea creștin-națională sub inspirația lui Nae Ioenscu și a colaboratorilor de la *Gândirea* lui Crainic – în această epocă Blaga vine cu un mod de gîndire care încalcă atît intelectualismul primilor, cît și matca creștină a celorlalți. Cînd scrii sute de pagini despre magie și despre mit pe un ton care reduce creștinismul la o mitologie orientală fără priză adîncă la „fondul nostru nelatin", și asta în cadrul unui sistem pe care îl consideri de sobrietate filosofică, nu se poate să nu stîrnești consternarea celor care te priveau ca pe un aliat. Polemica iscată de Stăniloae și Crainic împotriva lui Blaga a pornit tocmai din această insatisfacție născută din senzația că filosoful le trăda crezul. Numai că Blaga nu gîndea în termeni de crez și dogmă, ci în nuanțe de mit și magie. Iar cauza e strict biografică. De timpuriu Blaga se bănuiește pe sine ca avînd un daimon liric de a cărui natură începe să se preocupe.

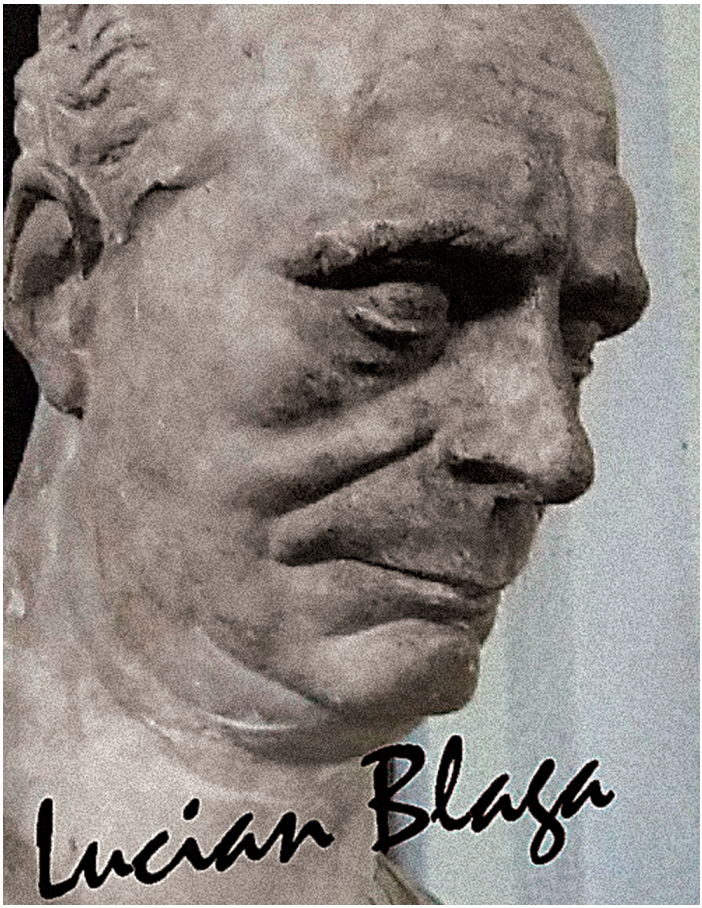

UNA DINTRE CONSTANTELE GÎNDIRII LUI BLAGA ESTE FOLOSIREA UNOR NOȚIUNI CARE TRAG DUPĂ ELE UN HALOU MITIC, ŞI DE ALTFEL LOCURILE UNDE GÎNDIREA LUI CAPĂTĂ A SAVOARE CONTAGIOASĂ SÎNT CELE ÎN CARE, RENUNȚÎND LA CONCEPTELE DE APARAT LOGIC, FACE FILOSOFIE CU IDEI MITICE.

Cum el însuși scrie: „Un poet pus față în față cu puterile lumii și ale vieții, dacă nu vrea să-și dezmintă menirea creatoare, nu poate să gîndească decît mitic“ (Mircea Vaida, *Pe urmele lui Lucian Blaga*, 1982, p. 228). Iar mitul e forma de surprindere a demonicului atunci cînd coboară pe pămînt.

Întîlnirea cu ideile lui Goethe privitoare la daimonion i-au precipitat intuițiile. De aceea, studiul *Daimonion* din 1926 este poarta prin care putem intra în gîndirea lui Blaga. Trilogiile nu sînt decît forma desfășurată a unor idei care apar, în chip incipient, în eseul „daimonic“, și tot aici afli că tema cunoașterii, care aparent e dominantă în gîndirea blagiană, nu este decît o variațiune pe calapod demonic. Lucifericul și paradisiacul, ca moduri de cunoaștere separate de o prăpastie a ființei, au reminiscențe apăsat mitice. Una dintre constantele vădite ale gîndirii lui Blaga este folosirea unor noțiuni care trag după ele un halou mitic, și de altfel locurile unde gîndirea lui capătă a savoare contagioasă sînt cele în care gînditorul, renunțînd la conceptele de aparat logic, face filosofie cu idei mitice. Asta înseamnă că, în optica lui Blaga, logica e un mediu atît de aseptic sub unghiul sugestiilor metafizice că din el nu va crește niciodată nici o intuiție. A fi logician e a ridica un imn de venerație corenței formale, numai că partea cea mai frumoasă din filosofia lui Blaga se învîrte în jurul unor cuvinte încărcate cu sarcină mitică. Citindu-l pe Blaga capeți intuiția că orice concept a fost la origine un mit căruia i s-a scos firul epic și i s-au păstrat doar atributele esențiale ale personajului inițial. Altfel spus, un concept care a făcut carieră în istoria filosofiei e un mit prescurtat și golit de referințe concrete. Demonicul face parte din această categorie, atîta doar că demonicul de care e vorba aici nu are nimic diabolic sau drăcesc. E o stihie a lumii de natură precumpănitor benignă, chiar dacă, în cazuri excesive, forța ei poate schimba mersul lumii. ■

MĂRTURII DESPRE IDENTITATE

PARTEA A TREIA

TEODORA ROȘCA

17 IANUARIE 2012

Am încercat fără succes în 14, 15 și 16 ianuarie să scriu ceva. Și cu greu am reușit să pictez puțin. Starea asta de neastîmpăr din jurul meu mă determină la o reflecție asupra unor lucruri pe care le lăsasem undeva în urmă, într-o memorie ce aruncă din nou în viață detalii la care poate nu te gîndești cu anii. Sau, uneori, spre Crăciun, revin discret, spre a pleca iarăși într-un soi de cutie neagră, din care pot să iasă la lumină, în special, la taifas cu prietenii.

Agitația lumii m-a făcut să reflectez la cum m-am apropiat de icoană.

21 DECEMBRIE 1989

Era într-o joi cred, puțin după amiază, și aveam pe atunci 13 ani. Se poate spune că cea mai mare parte a vieții am petrecut-o în casa bunicilor din centrul Clujului, deci, și atunci, eram la o plimbare prin centru. Doar că în ziua aceea se schimbase aspectul orașului. Am văzut soldați și tancuri. Și cu ochii de copil, evident impresionat de această neobișnuită schimbare, am reținut totul și apoi am notat, așa cum se descrie un decor scenografic. Au vorbit oameni necunoscuți cu mine, am văzut cel puțin un băiat care poate n-ar fi trebuit să poarte o armă, am auzit vuietul îndepărtat al vijeliei care se apropie și, pe scurt, am trăit sentimentul de a fi între două valuri care tind să mi se închidă deasupra capului. Auzeam și vedeam într-o stare de uimire pe care cred că numai copilăria ți-o poate da. De fapt era ceva nemaivăzut, pînă cînd mama a trebuit să „strice“ regia. Adică m-a smuls din fața mulțimii care venea... A început să se tragă și acolo și au murit oameni.

Imaginea acelei mulțimi care venea spre mine o visam mai întîi foarte des, pe urmă mai rar, apoi, prin vară, a binevoit să mă lase. Și în acea seară de decembrie am început să mă gîndesc la Dumnezeu, dar așa cum nu mă mai gîndisem niciodată pînă atunci. A doua zi, am simțit bucuria de a sărbători în stradă victoria poporului. Însă o întrebare și-a făcut loc în sufletul meu și, nu știu exact de ce, dar mă simțeam responsabilă pentru ce se întîmplase, adică și pentru cei care nu mai erau și pentru noi, cei care eram. Au urmat ani de căutări în orizontul social și mai mult sau mai puțin ezoteric, pînă cînd, într-o zi, am descoperit *icoana*. Sau ea m-a descoperit pe mine.

16 DECEMBRIE 1995

Federația Organizațiilor Studențești Cluj a organizat și anul acesta, pe 16 decembrie, „Colindul Eroilor“, un marș care începe din cartierul Mănăștur, traversează centrul și se oprește la Cimitirul Eroilor, unde sînt înmormîntați (și) toți martirii Revoluției din decembrie 1989. După o pomenire la mormintele acestora, urmează o agapă la care vin studenți, personalități locale, părinți și rude ale celor pomeniți.

***

În acel cadru am expus una dintre primele icoane pictate în tehnica tradițională, pe care o descopeream treptat. De fapt, în urma acestui proces în desfășurare, era mai mult o idee, precum o veche icoană patinată de timp, a Maicii Domnului rugătoare.

16 DECEMBRIE 1997

În alt an, ultima dată cînd s-a făcut această pomenire[1], era un

frig cum rareori simți în Cluj. Și noi cîntam colinde, mergeam și cîntam. Era de-acum noapte și sus, pe dealul eroilor, vîntul a stins ultimele lumînări. Un părinte bătrîn și mult încercat a ținut o predică scurtă, pe care mai mult o simțeam cu inima decît o auzeam. Părintele Liviu Brânzaș era născut chiar în acea zi, pe 16 decembrie 1930. A fost, cred, ultima dată cînd vorbea tinerilor. La scurtă vreme, s-a mutat și el în veșnicie, lăsînd sentimentul că sînt oameni care ar avea mai multe de spus și care în mod cert ocupă un loc bine definit în istoria demnității românești.

22 DECEMBRIE 2009

Doar de cîteva ori în viață mi s-a întîmplat să rămîn fără cuvinte. Dar se pare că sînt momente, chiar binecuvîntate, în care nu mai poți să spui nimic. Eu doar priveam oamenii care se uitau la icoanele pe sticlă expuse și știam că aceste icoane nu sînt altceva decît ciclul iconografic al unei biserici. Erau destinate unei biserici de lemn din apropierea Bucureștiului. Și nu-mi propusesem să le prezint anume în acea zi lumii, dar așa s-a întîmplat. Fericită și tulburătoare întîmplare. În acel moment mi s-a părut că am un răspuns coerent, după 20 de ani, la întrebarea mea. Pentru că eram în foaierul Casei de Cultură a MAI, în preludiul unui concert de Crăciun organizat de cei care altădată aveau și nefericita misiune de a alunga Crăciunul din sufletele oamenilor. Îmi invitasem cîțiva prieteni, dar de, „nămețul mare", și puțini au ajuns. Printre ei, domnul Răzvan Codrescu și al său cuvînt despre icoana sfinților din închisori. ■

(Va urma)

[1] Mă refer aici la „Marșul Colindătorilor", care era organizat anual, în Cluj, de către studenți, în memoria celor căzuți în decembrie 1989.

IMAGINAȚIA MORALĂ

PARTEA ÎNTÎI

Russell Kirk (1918-1994), politolog, moralist, istoric, critic social, critic literar și autor de scrieri de ficțiune, este cunoscut pentru influența sa asupra conservatorismului american al secolului 20. Cea mai cunoscută lucrare a sa, *Gîndirea conservatoare*, publicată în 1953 se spune că „a dat formă amorfei mișcări conservatoare de după cel de-al doilea război mondial". El a trasat dezvoltarea gîndirii conservatoare în tradiția anglo-americană, acordînd o importanță deosebită ideilor lui Edmund Burke. Kirk este considerat, de asemenea, drept cel mai important reprezentant al conservatorismului tradițional. Într-un număr anterior am publicat un extras din eseul lui Kirk despre *imaginația morală*. Din acest număr începem publicarea integrală a textului în serial, cu notele traducătorului.

RUSSELL KIRK

Imaginația morală este o sursă nesfîrșită de inspirație care ne ridică la principiile fundamentale pe măsură ce ne ghidează către virtute, înțelepciune și mîntuire.

În librăriile cu franciză ale anului Domnului 1981, rafturile sînt înțesate cu iluziile și dezamăgirile decadenței literare. Totuși nici o civilizație nu se poate mulțumi la nesfîrșit cu plictiseala literară și cu violența literară. O dată în plus, în paginile unei cărți o conștiință poate vorbi altei conștiințe, iar generația însetată care se ridică își poate căuta drumul ei către izvoarele imaginației morale. Prima lectură anuală a acestui nou *Centru pentru Studiul Valorilor Creștine în Literatură* este o încercare de a descrie acea înaltă capacitate de percepere și descriere care a fost denumită „imaginația morală" și de a lega acea imaginație de ceea ce Chateaubriand[1] a numit „geniul creștinătății". Ceea ce a fost odată, poate să fie din nou.

Ce este această „imaginație morală"? Expresia îi aparține lui Edmund Burke[2] și a apărut în cartea lui *Reflecții asupra revoluției din Franța*. Burke descrie distrugerea moravurilor civilizatoare de către revoluționari:

„Toată țesătura decentă a vieții trebuie să fie ruptă violent. Toate ideile adăugate în timp, alimentate din cămara unei imaginații morale, pe care o posedă inima, iar înțelegerea o validează, ca necesară pentru a acoperi defectele naturii noastre tremurînde în goliciune și să o ridice la demnitate în propria noastră evaluare,

trebuie aruncate în aer ca fiind ridicole, absurde și învechite.

În această așezare a lucrurilor, un rege nu este decît un om; o regină nu este decît o femeie; o femeie nu este decît un animal; și nu un animal de cea mai bună calitate. Toată prețuirea care este arătată sexului în general, ca atare și fără păreri deosebite, trebuie privită ca romanțioasă și prostească... În schema acestei filozofii barbare, care este rodul inimilor înghețate și al gîndirilor noroioase, și care sînt tot atît de lipsite de înțelepciune solidă pe cît sînt fără de nici un pic de bun-gust și de eleganță, legile trebuie să fie susținute numai de către groaza pe care o inspiră și de către interesul pe care fiecare individ îl poate găsi în ele din punctul de vedere al propriilor speculații, sau care se poate revărsa peste ele dinspre interesele sale particulare. În galeriile de mină ale academiei lor, la capătul fiecărui culoar nu vezi nimic altceva decît spînzurători...

Nimic nu e mai sigur decît faptul că moravurile noastre, civilizația noastră, și toate lucrurile bune care sînt legate de aceste moravuri și de această civilizație, au depins de secole, în această lume europeană a noastră, de două principii; mai precis de spiritul onoarei și de spiritul religiei".

Imaginația morală aspiră la recunoașterea ordinii adevărate în suflet și a ordinii corecte în comunitate.

Prin această „imaginație morală" Burke înțelege acea putere a percepției etice care trece peste barierele experienței particulare și ale evenimentelor trecătoare „în mod special", adică, după cum o spune dicționarul, „forma superioară a acestei puteri exercitate în poezie și în artă". Imaginația morală aspiră la înțelegerea ordinii adevărate în suflet și a ordinii drepte în comunitate. Această imaginație morală a fost darul și obsesia lui Platon[3] și a lui Vergiliu[4] și a lui Dante[5]. Făurite în secole de conștiință umană, aceste concepte ale imaginației morale – atît de cu forță, deși atât de concis exprimate de către Burke – renasc în fiecare epocă. Acesta este și cazul literaților din secolul nostru, ale căror opere par a avea cele mai mari șanse să dăinuiască, și care nu au fost noi-născocitori de cuvinte, ci mai curînd purtători ai unui vechi standard, aruncați de pe aripile moderne ale doctrinei: numele lui Eliot[6], Frost[7], Faulkner[8]; Waugh[9] și Yeats[10] sînt suficiente pentru a sugera varietatea acestei imaginații morale a secolului XX.

Spiritul religiei, împreună cu un întreg sistem de moravuri, a susținut mult timp această imaginație morală.

Imaginația morală este aceea care ne vorbește despre demnitatea naturii umane, care ne învață că sîntem mai mult decît niște maimuțe fără păr. După cum Burke a sugerat în 1790, literatura și educația sînt fără substanță dacă sînt lipsite de imaginația morală. Și, după cum sugera Burke, spiritul religiei a susținut pentru o lungă perioadă imaginația morală, împreună cu un întreg sistem de moravuri.

Fie ca această imaginație să lipsească, pentru a cita un alt pasaj din Burke, și noi vom fi aruncați „din această lume a rațiunii și a ordinii și a păcii și a virtuții și a plinei de daruri căințe, în lumea contrarie a nebuniei, discordiei, viciului, confuziei și zadarnicelor păreri de rău".

Burke voia să spună că există și alte forme de imaginație decît imaginația morală. El era destul de conștient de puterea imaginației lui Jean-Jacques Rousseau[11], „nebunul Socrate[12] al Adunării Naționale". Împreună cu Irving Babbitt[13], putem numi modul de imaginație reprezentat de către Rousseau „imaginația idilică" – adică imaginația care respinge vechile dogme și vechile moravuri și jubilează în fața noțiunii de emancipare de la datorie și convenție. Am văzut cum această „imaginație idilică" a sucit mințile unui mare număr de tineri din America anilor '60 și '70 – chiar dacă cei mai mulți dintre aceștia nu îl citiseră vreodată pe Rousseau. Imaginația idilică sfîrșește de cele mai multe ori în deziluzie și plictiseală.

IMAGINAȚIA MORALĂ ESTE ACEEA CARE NE VORBEŞTE DESPRE DEMNITATEA NATURII UMANE, CARE NE ÎNVAȚĂ CĂ SÎNTEM MAI MULT DECÎT NIŞTE MAIMUȚE FĂRĂ PĂR.

Iar atunci cînd acesta e finalul, prea adesea o a treia formă de imaginație preia puterea. În prelegerile sale intitulate *Pe urma unor zei ciudați* (*After strange Gods* – 1934), T. S. Eliot atinge subiectul imaginației diabolice: acel soi de imaginație care se delectează cu perversitatea și cu sub-umanul. Numele de Sade îți vine imediat în minte; dar Eliot găsește la fel de bine „operațiile rodnice ale Geniului Răului" în scrisul lui Thomas Hardy[14] și D. H. Lawrence[15]. Oricine este interesat în legătură cu imaginația morală și în imaginația antimorală trebuie să citească atent *After strange Gods*. „Numărul oamenilor care se găsesc în posesia vreunui criteriu de deosebire între bine și rău este foarte mic", concluzionează Eliot; „numărul celor pe jumătate vii, înfometați după orice formă de experiență spirituală, sau după ceea ce își oferă ei înșiși drept experiență spirituală, înălțat sau căzut, bun ori rău, este considerabil. Propria mea generație nu i-a servit prea bine. Niciînd nu a fost presa scrisă atît de ocupată și niciodată nu au pornit dinspre ea asemenea specimene de vorbărie fără sens și de false doctrine. *Vai de profeții nebuni, care își urmează propriul duh și nu au văzut nimic!*". ■

(Va urma)

Traducere și note de **Paul Ghițiu**

[1] **François-René de Chateaubriand** (1768-1848) – scriitor romantic și diplomat francez, autorul cărții *Geniul creștinismului sau Frumusețea religiei creștine* (1802), membru al Academiei Franceze din 1811.
[2] **Edmund Burke** (1729-1797) – unul dintre părinții fondatori ai conservatorismului politic. Ca membru al Camerei Comunelor în partidul Whig dar mai ales ca scriitor, și-a manifestat opoziția față de principiile Revoluției franceze, a elogiat tradiția și a criticat raționalismul și individualismul. Toate lucrările sale, începînd cu *Reflecțiile*, nu sînt altceva decît comentarii asupra fazelor prin care trecea Revoluția franceză.
[3] **Platon** (cca. 427 î.Hr. – cca. 347 î.Hr.) – filozof al Greciei antice, discipol al lui Socrate și învățător al lui Aristotel. Împreună cu aceștia, Platon a pus bazele filozofice ale culturii occidentale.
[4] **Publius Vergilius Maro** (70 î.Hr. – 19 î.Hr.) – poet latin, autor al epopeii *Eneida*.
[5] **Dante Alighieri** (1265-1321), poet și filozof italian, om politic florentin, cel mai mare scriitor european din Evul Mediu, autor al *Divinei Comedii*.
[6] **Thomas Stearns Eliot** (1888-1965) – poet anglo-american, dramaturg și teoretician literar, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură (1948). Prin arta sa remarcabilă, T. S. Eliot a revoluționat poezia modernă engleză.
[7] **Robert Lee Frost** (1874-1963) – poet american, foarte apreciat pentru descrierile realiste ale vieții rurale și arta limbajului colocvial american. Frost a primit patru Premii Pulitzer pentru Poezie.
[8] **William Cuthbert Faulkner** (1897-1962) – prozator american, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1949.
[9] **Evelyn Waugh** (1903-1966) – scriitor englez, considerat cel mai mare autor satiric al generației sale.
[10] **William Butler Yeats** (1865-1939) – poet și dramaturg irlandez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1923.
[11] **Jean-Jacques Rousseau** (1712-1778) – scriitor și filozof francez, unul dintre cei mai importanți gînditori ai Iluminismului. A influențat hotărîtor, alături de Voltaire și Diderot, spiritul revoluționar, principiile de drept și conștiința socială a epocii.
[12] **Socrate** (cca. 470 î.Hr. – 399 î.Hr.) – filozof al Greciei Antice. Gîndirea socratică gravitează în jurul cunoașterii de sine.
[13] **Irving Babbitt** (1865-1933) – profesor și critic american.
[14] **Thomas Hardy**, (1840-1928) – scriitor și poet naturalist britanic, cunoscut mai ales pentru romanele sale *Tess* și *Departe de lumea dezlănțuită*.
[15] **David Herbert Richards Lawrence** (1885-1930) – scriitor englez cunoscut mai ales pentru romanul *Amantul Doamnei Chatterley*.

Completați-vă colecția

ROST!

Trimiteți contravaloarea exemplarelor solicitate prin mandat poştal, pe numele Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27, Bucureşti. Precizați, în locul de corespondență de pe mandat, ce numere doriți şi adresa dvs. Un exemplar de colecție costă 4 lei. Taxele poştale sînt suportate de Redacție.

Nr. 1 martie 2003, dedicat lui **Nicu Steindhardt**
Nr. 2 aprilie 2003, dedicat lui **Mircea Eliade**
Nr. 3 mai 2003, dedicat lui **Lucian Blaga**
Nr. 4 iunie 2003, dedicat lui **Mihai Eminescu**
Nr. 5 iulie 2003, dedicat lui **Nicolae Paulescu**
Nr. 6 august 2003, dedicat lui **Sandu Tudor**
Nr. 7 septembrie 2003, dedicat lui **Nae Ionescu**
Nr. 8 octombrie 2003, dedicat lui **Valeriu Gafencu**
Nr. 9 noiembrie 2003, dedicat **părintelui Dumitru Stăniloae**
Nr. 10–11 decembrie 2003, dedicat lui **Vasile Băncilă**
Nr. 12 februarie 2004, dedicat lui **Nichifor Crainic**
Nr. 13 martie 2004, dedicat lui **Mircea Vulcănescu**
Nr. 14–15 aprilie–mai 2004, dedicat lui **Radu Gyr**
Nr. 16 iunie 2004, dedicat lui **Vintilă Horia** (EPUIZAT)
Nr. 17 iulie 2004, dedicat lui **Ştefan cel Mare** (EPUIZAT)
Nr. 18 august 2004, dedicat lui **Ernest Bernea**
Nr. 19 septembrie 2004, dedicat lui **Constantin Noica**
Nr. 20 octombrie 2004, dedicat **părintelui Arsenie Boca** (EPUIZAT)
Nr. 21–22 noiembrie–decembrie 2004, dedicat **părintelui Constantin Galeriu**
Nr. 23 ianuarie 2005, dedicat lui **Vasile Lovinescu**
Nr. 24 februarie 2005, dedicat lui **Octavian Goga**
Nr. 25–26 martie–aprilie 2005, dedicat **părintelui Constantin Voicescu**
Nr. 27 mai 2005, dedicat lui **Nicolae Iorga** (EPUIZAT)
Nr. 28 iunie 2005, dedicat **părintelui Arsenie Papacioc** (EPUIZAT)
Nr. 29 iulie 2005, dedicat **părintelui Zosim Oancea** (EPUIZAT)
Nr. 30 august 2005, dedicat lui **Vasile Voiculescu** (EPUIZAT)
Nr. 31 septembrie 2005, dedicat **Părintelui Liviu Brânză**
Nr. 32 octombrie 2005, dedicat lui **Aron Cotruş**
Nr. 33 noiembrie 2005, dedicat **părintelui Iustin Pârvu**
Nr. 34 decembrie 2005, dedicat lui **Paul Goma**
Nr. 35 ianuarie 2006, dedicat lui **Horia Bernea**
Nr. 36 februarie 2006, dedicat lui **Ioan Alexandru**
Nr. 37 martie 2006, dedicat **părintelui Teofil Părăian**
Nr. 38 aprilie 2006, dedicat **părintelui Calciu**
Nr. 39 mai 2006, dedicat lui **Pan M. Vizirescu**
Nr. 40–41 iunie–iulie 2006, dedicat lui **Ion Gavrilă**
Nr. 42–43 august–septembrie 2006, dedicat **părintelui Adrian Făgeţeanu**
Nr. 44 octombrie 2006, dedicat lui **Gabriel Constantinescu**
Nr. 45 noiembrie 2006, dedicat lui **Simion Mehedinți**
Nr. 46 decembrie 2006, dedicat **părintelui Rafail Noica**
Nr. 47–48 ianuarie–februarie 2007, dedicat **părintelui Benedict Ghiuş**
Nr. 49 martie 2007, dedicat lui **Ioan Ianolide**
Nr. 50 aprilie 2007, dedicat lui **Marcel Petrişor**
Nr. 51 mai 2007, dedicat părintelui **Nicodim Mândiță**
Nr. 52 iunie 2007, dedicat **Mitropolitului Bartolomeu**
Nr. 53–54 iulie–august 2007, dedicat **părintelui Trifa**
Nr. 55 septembrie 2007, dedicat lui **Alexandru Mironescu**
Nr. 56 octombrie 2007, dedicat **părintelui Sofian Boghiu**
Nr. 57 noiembrie 2007, dedicat lui **Teodor M. Popescu**
Nr. 58 decembrie 2007, dedicat lui **Demostene Andronescu**
Nr. 59–60 ianuarie–februarie 2008, dedicat **părintelui Ioanichie Bălan**
Nr. 61 martie 2008, dedicat lui **Dan Botta**
Nr. 62 aprilie 2008, dedicat **maicii Mihaela Iordache**
Nr. 63 mai 2008, dedicat **Mitropolitului Nicolae Colan**
Nr. 64 iunie 2008, dedicat **Aspaziei Oţel Petrescu**
Nr. 65 iulie 2008, dedicat **părintelui Mina Dobzeu**
Nr. 66 august 2008, dedicat **Mariei Brâncoveanu**
Nr. 67 septembrie 2008, dedicat **părintelui Chesarie Gheorghescu**
Nr. 68 octombrie 2008, dedicat **părintelui Marcu de la Sihăstria**
Nr. 69 noiembrie 2008, dedicat lui **George Racoveanu**
Nr. 70 decembrie 2008, dedicat lui **Constantin Oprişan**
Nr. 71–72 ianuarie–februarie 2009, dedicat lui **Gheorghe Stănescu**
Nr. 73 martie 2009, dedicat lui **Grigorie Leu**
Nr. 74 aprilie 2009, dedicat **părintelui Cleopa**
Nr. 75–76 mai–iunie 2009, dedicat lui **George Popescu Glogoveanu**
Nr. 77 iulie 2009, dedicat lui **Petru C. Baciu**
Nr. 78 august 2009, dedicat **părintelui Dimitrie Bejan**
Nr. 79 septembrie 2009, dedicat **monahului Atanasie**
Nr. 80–81 octombrie–noiembrie 2009, dedicat **părintelui Roman Braga**
Nr. 82 decembrie 2009, dedicat lui **J. V. Iamandi**
Nr. 83–84 ianuarie–februarie 2010, dedicat **părintelui Vasile Vasilachi**
Nr. 85 martie 2010, dedicat lui **Silviu Dragomir**
Nr. 86 aprilie 2010, dedicat lui **Nicu Naum**
Nr. 87 mai 2010, dedicat **Olgăi Greceanu**
Nr. 88 iunie 2010, dedicat **Pricipesei Ileana**
Nr. 89 iulie 2010, dedicat lui **Nicolae Mărgineanu**
Nr. 90 august 2010, dedicat lui **Gheorghe I. Brătianu**
Nr. 91–92 septembrie–octombrie 2010, dedicat lui **Al. Ciorănescu**
Nr. 93 noiembrie 2010, dedicat lui **Dumitru Oniga**
Nr. 94 decembrie 2010, dedicat **părintelui Constantin Sârbu**
Nr. 95–96 ianuarie–februarie 2011, dedicat lui **Al. Busuioceanu**
Nr. 97 martie 2011, dedicat **pr. Florea Mureşanu**
Nr. 98 aprilie 2011, dedicat lui **Virgil Gheorghiu**
Nr. 99 mai 2011, dedicat lui **Aurel State**
Nr. 100 iunie 2011, dedicat **Sfinților închisorilor**
Nr. 101 septembrie 2011, dedicat **Sfintei Cruci**
Nr. 102 octombrie 2011, dedicat lui **Radu Mărculescu**
Nr. 103 noiembrie 2011, dedicat lui **Alexandru Ciorănescu**
Nr. 104–105 decembrie 2011–ianuarie 2012, dedicat lui **Petre Țuțea**

HARGHITA-COVASNA

Acesta e numele pentru polul frigului românesc. Două județe cuibărite în coasta Carpaţilor, ca o inimă de gheaţă verde a României. O inimă înghețată nu doar de suflarea naturii, ci şi de uitarea care bate dinspre țară către ea. Un singur lucru mai ține de cald românilor acolo: credința. Știind aceasta, P.S. Ioan, episcopul locului, a ctitorit minunata mănăstire-cetate de la Izvorul Mureşului, în stil brâncovenesc. Un sălaş al ortodoxiei şi deopotrivă al românismului.

03
5 948485 760017